

ΤΟ ΤΕΥΧΟΣ ΔΡΑΧ. 6

Η ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ - ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ - ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ - ΚΑΛΛΙΤΕΧΝΙΚΗ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΗ ΤΗΝ 1ΗΝ ΚΑΙ 15ΗΝ ΕΚΑΣΤΟΥ ΜΗΝΟΣ

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΕΤΟΣ Α΄. ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β΄.
ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 7

Ι ΜΑΪΟΥ
1928

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΦΑΡΩ
ΤΟΥΤ - ANK - AMMON. Διάλεξις **Ίπποκράτους Καρχιδίε**,
Προέδρου τῆς Καλλιτεχνικοῦ Τμήμ. τοῦ Φιλ. Συλλόγου «Παρνασσός».

ΚΑΛΩΠΙΣΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ. Διάλεξις Κας **Χρυσούλας Ίωακειμίδου**, Ἰατροῦ.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓ. ΕΔΡΑΣ
ΕΙΣ ΤΗΝ Κ. Τ. Ε. ΔΙΑ ΤΟ ΑΚΙΝΗΤΟΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ. Διάλεξις
Γ. Ἀρβανιτάκη. Διευθυντοῦ Βιβλιοθήκης Ὑπουργ. Ἐξωτερικῶν.

ΤΟ ΣΠΑΘΙ ΚΑΙ Η ΛΥΡΑ. Διάλεξις **Κωστή Πιλαριᾶ**, Ἀκαδημαϊκοῦ.

Η ΠΝΕΥΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΑ ΣΤΟΝ ΠΕΙΡΑΙΑ. Διάλεξις **Χρ. Λεβάντη**, Δημοσιογράφου.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΛΑΙΣΘΗΣΙΑΣ. Διάλεξις **Δ. Πικιώνη**, Ἀρχιτέκτονος - Καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου.

ΑΝΤΑΠΟΚΡΙΣΕΙΣ ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ.

ΓΡΑΦΕΙΑ

ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 80 - ΑΘΗΝΑΙ

ΦΡΟΝΤΙΣΤΗΡΙΟΝ ΓΑΛΛΙΚΗΣ - ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ - ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ
 Ἀνάπτυξις διαφόρων ἐπιστημῶν γαλλιστί.—Cours διάφορα.
 Conversation.—Diversité de Sujets.

Μεταφράσεις Ἐγγράφων καὶ Βιβλίων.

Παρά Κιθνηγητρίας Ἀνωτέρας Περικαινῆς Σχολῆς.
 ΤΙΜΑΙ ΛΕΥΝΑΓΩΝΙΣΤΟΙ
 ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 87

“Ο ΚΟΡΑΗΣ,,
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΚΑΙ ΤΥΠΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ
 ΑΘΗΝΑΙ—ΟΔΟΣ ΚΟΡΑΗ 7

ΝΕΑΙ ΕΚΔΟΣΕΙΣ: Ἡ γενικὴ Ἱστορία τῶν λαῶν εἰς 20 αὐτοτελεῖς τόμους. Ἐκαστος τόμος τιμᾶται δρ. 30 διὰ τοὺς ἐγγραφομένους δραχ. 25. Ἐξεδόθη ὁ πρῶτος τόμος περιλαμβάνων τὴν **Προϊστορικὴν ἀνθρωπότητα**, Ὁ Βος τόμος, περιλαμβάνων τὴν Ἀρχαίαν Ἰνδικὴν θὰ κυκλοφορήσῃ μετὰ ἓνα μῆνα. Ζητήσατε ἀγγελίαν καὶ ὄρους ἐγγραφῆς.

Τὰ τυπογραφεῖα τοῦ Οἴκου ὁ «Κοραῆς» εἶνε τὰ τελειότερα εἰς τὸ εἶδος τῶν. Ἀναλαμβάνουν τὴν ἐκδοσὶν βιβλίων, περιοδικῶν καὶ παντὸς ἐντύπου. Ἔργασια ἐπιμελημένη, καλλιτεχνικωτάτη καὶ συμφέρουσα.

ΕΙΔΟΠΟΙΗΣΙΣ

— Διαλυθείσης τῆς Ἐμποροπραπτικῆς ἐταιρείας —
“Δ. ΧΑΡΤΟΠΟΥΛΟΣ καὶ Ι. ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ,, Ἀρσάκη 4,
 ὁ ράπτῃς **ΙΩΑΝΝΗΣ ΣΤΑΜΟΥΛΗΣ** εἰδοποιεῖ τὴν ἀξιότιμον πελατείαν του ὅτι μετέφερε τὸ ἐργαστήριόν του εἰς τὴν Πλατείαν Ἀγ. Θεοδώρων ἀριθ. 7.

ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ ΣΥΜΒΟΥΛΙΔΗΣ
 ΙΑΤΡΟΣ ΠΑΘΟΛΟΓΟΣ

ΕΙΔΙΚΟΣ ΔΙΑ ΠΝΕΥΜΟΝΙΚΑ ΝΟΣΗΜΑΤΑ

ΛΕΧΕΤΑΙ 9-12 Π. Μ. ΘΑΛΟΣ ΧΑΝΙΩΝ 9. — ΤΗΛΕΦ. 9.00

ΕΤΟΣ Α' - ΠΕΡΙΟΔΟΣ Β'

ΑΡΙΘ. ΦΥΛΛΟΥ 7

1 ΜΑΪΟΥ 1928

Η ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΔΕΚΑΠΕΝΘΗΜΕΡΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΣΤΟΑ ΦΕΞΗ 80-ΑΘΗΝΑΙ

ΣΥΝΔΡΟΜΑΙ

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

Ἔτησια: Δρ. 140
 Ἑξαμηνος > 70

ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΝ

Ἔτησια: { Φρ. 100
 Δολ. 4
 Διτ. 1

ΙΔΙΟΚΤΗΤΗΣ - ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ

ΤΑ ΤΕΛΕΥΤΑΙΑ ΘΑΥΜΑΣΙΑ ΕΥΡΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΤΑΦΟΥ ΤΟΥ ΦΑΡΑΩ
ΤΟΥΤ - ANK - AMMON

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΙΠΠΟΚΡΑΤΟΥΣ ΚΑΡΑΒΙΑ, Προέδρου τοῦ Καλλιτεχνικοῦ τμήματος
 τοῦ Φ. Συλλόγου «Παρνασσός».

Εἰς τὴν Μεγάλην Αἴθουσαν τοῦ «Παρνασσού» 21 Ματίου.

Κυραὶ καὶ Κύριοι,

Παρακολουθῶν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν τὰς εἰς τὴν Νειλόρροντον τῶν Φαραῶ χωρῶν, τὴν ἄνω Αἴγυπτον, γενομένας ἀνασκαφάς, εἶχον τὴν τιμὴν καὶ τὴν εὐχαρίστησιν νὰ ὁμιλήσω καὶ ἐπανάληψιν καὶ εἰς τὴν αἴθουσαν ταύτην καὶ εἰς ἄλλας αἰθούσας καὶ τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς περὶ τῶν σπουδαιότητων εὐρημάτων τοῦ τάφου τοῦ Φαραῶ τῆς 18ης Αἰγυπτιακῆς δυναστείας Τοῦτ-Ἀνκ-Ἀμμὸν. Αἱ καταπληκτικαὶ αὗται ἀνακαλύψεις, μοναδικαὶ εἰς τὰ χρονικά τῆς νεωτέρας ἀρχαιολογίας, προεκάλεσαν τὸ μέγα ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ζωηροτάτην περιέργειαν ὄχι μόνον τῶν ἀρχαιολόγων καὶ Αἰγυπτιολόγων, ἀλλὰ καὶ δλοκλήρου τῆς οἰκουμένης διότι μᾶς ἐνεφάνισαν ἓνα δλόκληρον κόσμον, καὶ σχεδὸν ζωντανὴν μίαν ἀρχαιοτάτην ἐποχὴν ἀπομεμακρυσμένην ἀπὸ ἡμᾶς ἐπὶ 3.500 περίπου ἔτη.

Ἡ ἀληθῶς καὶ ὁμολογουμένως θαυμασία αὕτη ἀποκάλυψις ὀφείλεται εἰς τὴν ὑπομονὴν καὶ ἐτιμονὴν δύο διακεκριμένων ἀνδρῶν, τοῦ ἀειμνήστου

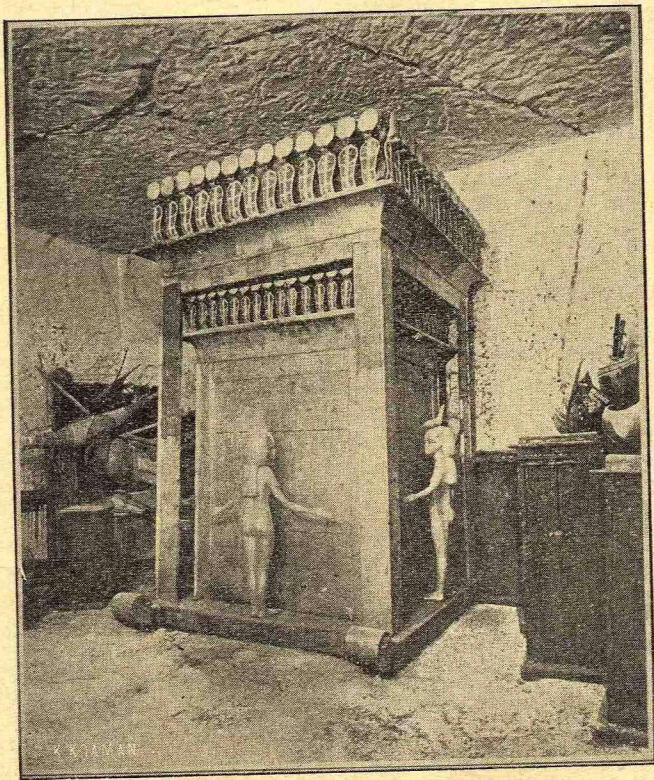
Λόρδου Κάραβον, μὴ ἐπιζήσαντος αὐτῶς τῆς δόξης του, καὶ τοῦ διαπρεποῦς Ἀγγλοῦ Αἰγυπτιολόγου Χόουαρτ Κάττερ. Εἶνε γνωστὸν ὅτι πλεῖστοι ἀρχαιολόγοι διαφόρων ἐθνοτήτων ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐξηρεύνουν τὴν ἄνω Αἴγυπτον καὶ δὲν κατώρθωσαν νὰ εὑρωσι μέχρι τοῦδε ἓνα τάφον ἐντελῶς ἀνέπαφον καὶ ἀσύλητον, διότι καὶ οἱ τυμβωρῆχοι πολλάκις ἐπετύγγανον νὰ κλέβουν τὰ ἐντὸς αὐτῶν πολύτιμα ἀντικείμενα, καὶ οἱ διάδοχοι τῶν ἡγεμόνων τῆς Αἰγύπτου οὐχὶ σπανίως ἐιηλάτουν τοὺς πλήρεις θησανῶν τάφους τῶν προκατόχων των. Ἄλλ' ὁ τάφος τοῦ Φαραῶ Τοῦτ-Ἀνκ-Ἀμμὸν διεσώθη σχεδὸν ἀπαραβίαστος καὶ ἀσύλητος. Τοῦτο δὲ ἀποδοτέον εἰς τὴν ἀγαθὴν σύμπτωσιν τῆς μετὰ τὸν θάνατον ἐκσκαφῆς τῶν ἄνωθεν αὐτοῦ κειμένων τάφων τοῦ Φαραῶ Ραμοῆ τοῦ θου καὶ Ραμοῆ τοῦ 9ου, καθ' ὅσον τὰ ἐξ αὐτῶν ἐξαχθέντα χρώματα κατεκάλυψαν τὴν εἴσοδον τοῦ τάφου καὶ οὕτω ἐχάθη πᾶν ἕλγος αὐτοῦ. Οὐχ ἦτον ὁμως καὶ οἱ δύο οὗτοι ἀνωτέρω μνημονευθέντες ἀρχαιολόγοι ἐπὶ πολλὰ

ἔτη ἠσχολοῦντο εἰς ἀνεύρεσιν ἐνὸς ἀπα-
ραβιάστου τάφου εἰς τὴν καλουμένην
Κοιλιάδα τῶν Βασιλέων. Ἡ κοιλὰς
αὕτη, ἣ ὁποία ἐχρησίμευεν ὡς νεκρο-
ταφεῖον τῶν Ἡγεμόνων καὶ Ἡγεμο-
νίδων τῆς

Αἰγύπτου
εὐρίσκειται
εἰς τὴν ἀρι-
στερὰν ὄχ-
θην τοῦ Νεί-
λου ἀπέναν-
τι τοῦ Δοῦ-
ξοῦ ἤτοι τῶν
ἐρειπίων τῆς
μεγάλης καὶ
περιφήμου
πόλεως, τῶν
ἀρχαίων
Θηβῶν, τὴν
ὁποίαν ὁ
θεῖος Ὀμη-
ρος ἀνόμα-
σεν Ἐκατό-
μυλον ὡς
ἔχουσαν ἐ-
κατὸν πύλας
καὶ ἣτις εἶχε
μεγαλοπρε-
πῆ μνημεῖα
καὶ θαναμα-
σίους ναοὺς
τοῦ θεοῦ
Ἄμμωνος,
τῶν ὁποίων
σώζονται ἀ-
κόμη τὰ ἐπι-
βλητικὰ ἐρεῖλια.

Εἶνε γνωστὸν ὅτι οἱ ἀρχαῖοι Αἰγύπτιοι
ὅπως καὶ οἱ πλείστοι τῶν ἀρχαίων ἀνα-
τολικῶν λαῶν εἶχον μέγαν σεβασμὸν καὶ
ιδιάζουσαν λατρείαν πρὸς τοὺς νε-
κρούς, διότι ἐφρόνουν ὅτι, κατὰ τὴν
ἐποχὴν τοῦ θανάτου ἢ ψυχῆ, τὸ λε-
γόμενον παρὰ τῶν Αἰγυπτίων Κὰ (ἢ
διπλοῦν), χωρίζεται μὲν ἀπὸ τοῦ σώμα-
τος ἀλλὰ δὲν ἀπομακρύνεται ἐντελῶς

ἀπ' αὐτοῦ, ἐν δεδομένη δὲ περιπτώσει
τάχειον ἢ βράδιον θὰ ἐπανέλθῃ εἰς τὸ
σῶμα ἢ ψυχὴν γὰρ ἀναζωογονήσῃ αὐτὸ
καὶ διὰ τοῦτο ἐμερίμνησαν γὰρ τελειο-
ποιήσουν τὴν ταρίχευσιν τῶν σωμάτων

Ἡ λάρναξ ἣ περιέχουσα τὰ 4 Κανωπικὰ ἄγγεια τὰ
ἐγκλείοντα τὰ ἐντόσθια τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἄμμόν.

καὶ ὄλων ἐκείνων τῶν ἀντικειμέ-
νων, τὰ ὁποῖα ἐχρησιμοποιοῦν εἰς τὴν
ζωὴν του, διὰ τοῦτο ἐναποθέτουν εἰς
τοὺς τάφους αὐτῶν ὄλα τὰ οἰκιακὰ
σκευῆ, τὰ κοσμήματα, τὰ ἀρώματα, τὰ
ὄπλα, τὰ ἄρματα καὶ πάντα ὅσα μετε-
χειρίζετο ὁ ἀποθανὼν, κατὰ τὸ διά-
στημα τῆς ζωῆς του, πρὸς τοῦτους
δὲ ἐναποθηκεύοντο εἰς τοὺς τάφους
τῶν καὶ ἄφθονοι τροφὰ συντηρημέ-

τῶν ἀπο-
θνησκόν-
των ὅπως
διατηρῶν-
ται ἐπὶ
πολλοὺς
αἰῶνας
ἀδιάλυτα·
τὰς λεπτο-
μερείας δὲ
τῆς τελει-
ταίας ταύ-
της ταρί-
χεύσεως
περιγρά-
φει θαναμα-
σίως ὁ με-
γάλος Ἑλ-
ληνιστορι-
κὸς Ἡρό-
δοτος ὁ
Ἄλικαρ-
νασσεύς.

Ἐκτὸς
ὅμως τού-
του, ἐφρό-
νον διὸ
νεκρὸς ἀ-
ναζωογο-
νούμενος
εἶχε ν ἄ-
ν ἄ κ η ν

καὶ διότι ἐπίστευον ὅτι ὁ νεκρὸς ἀνα-
ζωογονούμενος εἶχε ἀνάγκην καὶ τρο-
φῶν διὰ γὰρ συντηρηθῆ. Συμφώνως
πρὸς τὴν δοξασίαν ταύτην οἱ ἀρχαῖοι
Αἰγύπτιοι καὶ ἰδίως οἱ ἡγεμόνες καὶ οἱ

ἄρχοντες
ζῶντες ἀκό-
μη ἐμερίμ-
νον περὶ
τῆς κατα-
σκευῆς τοῦ
τάφου τῶν
δύνατον μεγα-
λοπρεπεστέ-
ρου καὶ πο-
λυτελοῦς·
τοῦτο δὲ ἔ-
πραξε καὶ
ὁ νεαρὸς Φα-
ραῶ Τοῦτ -
Ἄνκ - Ἄμ-
μόν, ὅστις
ἀνῆλθεν εἰς
τὸν θρόνον
μόλις δεκα-
τριετῆς τὴν
ἡλικίαν καὶ
ἀνῆκεν εἰς
τὴν 18ην
δυναστεία ν,
ἣ ὁποία εἶ-
νε ἡ πρώτη
τῆς Νέας
Αὐτοκρα-
τορίας.

Εἶνε γνω-
στὸν εἰς τοὺς

μελειτώντας τὴν ἀρχαίαν Αἰγυπτιακὴν
ἱστορίαν ὅτι αὕτη διαιρεῖται εἰς τρεῖς
(3) μεγάλας περιόδους: τὴν Θυκυδικὴν
καὶ Ἀρχαίαν Αὐτοκρατορίαν, ἣτις ἄρ-
χεται κατὰ τὰς παραδόσεις ἀπὸ τοῦ
4000 π. Χ. μέχρι τοῦ 2.200, εἰς τὴν
Μέσην Αὐτοκρατορίαν ἀπὸ τοῦ 2.200
— 1500 π. Χ., καὶ εἰς τὴν Νέαν Αὐ-
τοκρατορίαν ἀπὸ 1500 ἕως 332 π. Χ.
ὅτε κατελύθη ὑπὸ τῶν Περσῶν ἢ Αἰ-

γυπτιακὴ Μοναρχία καὶ ὑπετάγη ἢ Αἰ-
γυπτος εἰς τοὺς Πέρσας, μέχρις οὗ ὀλί-
γων βραδύτερον ὁ Μ. Ἀλέξανδρος κα-
τέλυσε τὸ Κράτος τοῦ μεγάλου βασι-
λέως, καὶ κατέλαβε τὴν Αἴγυπτον,

τὴν ὁποίαν
κατέστησε
μίαν τῶν
ἐπαρχιῶν
τοῦ ἀπεράν-
του κράτους
του.

Ἡ 18η
δυναστεία
εἶνε μία τῶν
λαμπροτέρων
δυνα-
στειῶν τῆς
ἀρχαίας Αἰ-
γύπτου, ἣ
ὁποία ἔδω-
κεν εἰς αὐ-
τὴν μεγά-
λους ἡγεμό-
νας ὅπως
εἶνε ὁ Ἄ-
μένοφις ὁ
Ἄος ὁ ὁποῖ-
ος κατέκτη-
σε τὴν Συ-
ρίαν καὶ ἐξέ-
τεινε τὴν
ἐπιρροὴν
τοῦ Ἐυφρά-
του, ἐπίσης
ἢ μεγαλεπί-
βουλος βα-

Ἡ λάρναξ μὲ τὰ 4 πόματα τῶν Κανωπικῶν ἄγγεϊων, τὰ
ὁποῖα εἶναι μικρὰι προτομαὶ τοῦ Φαραῶ ἐξ ἀλαβά-
στρου. Εἰς τὰς πλευρὰς αἱ 4 προστάτιδες Θεαί.

σίλισσα Χατσεψοῦ, ἣτις ἐπὶ 22 ὄλα ἔτη
ἐκυβέρνησε τὴν ἀρχαίαν Αἴγυπτον μὲ
θαυμαστὴν δεξιότητα, ἐπίσης ὁ Θότω-
μις ὁ 8ος βασιλεύσας ἐπὶ 40 ὄλα ἔτη
καὶ τοῦ ὁποίου ἢ βασιλεία ὑπῆρξεν ἐν-
δοξος καὶ περιφανῆς.

Μεταξὺ τῶν ἡγεμόνων τῆς δυνα-
στείας ταύτης διακρίνεται καὶ Ἄμενοφις
ὁ 3ος ὅστις ἦτο βαθύνομος πολιτικὸς
καὶ δεξιὸς διπλωμάτης καὶ μέγας οἰκο-

δόμος ἐξωραϊσας τὰς πόλεις τῆς Αἰγύπτου διὰ μεγαλοπρεπῶν ναῶν καὶ ἄλλων καλλιτεχνικῶν κτιρίων. Τούτου διάδοχος ἦτο ὁ Ἀμένοφις ὁ 4ος (Ἀκνατόν), ὅστις ὠνομάσθη αἰρετικὸς. Ὁ Ἡγεμὼν οὗτος εἶχεν ἀρχὰς ὑπὲρ τὸ δέον μεταρρυθμιστικὰς καὶ ἔτρεφε μῖσος κατὰ τοῦ Ἀρχιερέως καὶ τῶν ἱερέων τοῦ Ἀμμωνος οὔτινες εἶχον ἀποκτήσει μεγάλην ἐπιρροὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ καὶ εἶχον μετὰ δυσμενεῖας δεχθῆ τὸν γάμον τοῦ Φαραῶ μετὰ τῆς μητρὸς του τῆς Τύνεος ἢ ὁποία δὲν κατήγετο ἀπὸ ἡγεμονικὸν γένος. Ὁ Ἀμένοφις λοιπὸν θέλων νὰ μεταβάλλῃ ἐν γένει τὸ σύστημα τῆς ἀρχαίας Αἰγύπτου καὶ νὰ καινοτομήσῃ ριζικῶς εἰς ὅλους ἐν γένει τοὺς κλάδους τῆς διοικήσεως ἀρχόμενος ἀπὸ τοῦ θρησκευματος, κατήργησε τὴν λατρείαν τοῦ θεοῦ Ἀμμωνος, ἔκλεισε τοὺς ναοὺς του καὶ ἀπήλειψε τὰ σύμβολά του ἀπὸ τὰς θύρας καὶ τὰς στήλας τῶν ναῶν, ἐσιώρησε τοὺς ἱερεῖς τῶν πλουσίων εἰσοδημάτων τὰ ὁποῖα εἶχον, καὶ πάντων τῶν προνομίων καὶ ἐπέβαλε μίαν νέαν λατρείαν τοῦ θεοῦ Ἀτόν, δηλαδὴ τὴν λατρείαν τῶν ἡλιακῶν ἀκτίων καὶ ὄχι μόνον τοῦτο ἀλλὰ καὶ μετέφερε τὴν πρωτεύουσαν τοῦ κράτους τοῦ ἀπὸ τὰς ἀρχαίας καὶ ἱστορικὰς Θήβας εἰς τὴν μέσην Αἰγύπτου, τὴν Τελ-ἔμ-Ἀλάρα καὶ ἐκεῖ ἵδρυσεν τὸ νέον κέντρον. Ἀλλὰ ἔστω καὶ ἂν εἶνε τις μέγας ἡγεμὼν τὸ νὰ ἐπιχειρήσῃ μίαν ἴσων ριζικὴν μεταβολὴν τῶν πεποιθήσεων καὶ προαιωνίων παραδόσεων ἐνὸς λαοῦ εἶνε λίαν παράτολμον καὶ κατὰ φυσικὸν λόγον ἢ ἀπότομος αὕτη μεταβολὴ προεκάλεσε μεγάλην δυσφορίαν εἰς τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους, τὴν ὁποίαν ὑπέθαλπε πρὸς τούτους καὶ ἡ ἐκδικητικὴ μῆνις τοῦ ἀρχιερέως καὶ τῶν ἱερέων, καὶ ἴσως θὰ ἀνετρέπετο τοῦ θρόνου ὁ Ἀμένοφις Δ' δι' ἐπαναστάσεως ἐὰν δὲν συνεκρατεῖτο ὁ λαὸς τοῦ ἀπὸ τὸν μέγαν σεβασμὸν καὶ τὴν ἀγάπην τὴν ὁποίαν ἔτρεφε πρὸς τὴν Βασιλίαν Νεφερτίτι, τὴν διακριομένην

διὰ τὰς μεγάλας ἀρετὰς τῆς καὶ τὴν ἀξιοθαύμαστον φιλανθρωπίαν τῆς ἕνεκα τῆς ὁποίας εἶχε καταστῆ συμπαθεσιὰτῆ καὶ λίαν δημοτικῆ. Ὁ Ἀμένοφις ὁ 4ος ἀπέθανε ταχέως ἄνευ ἄρρενος διαδόχου· μίαν τῶν θυγατέρων του εἶχε νυμφευθῆ ὁ Τοῦτ-Ἀγκ-Ἀμμὼν εἰς ἡλικίαν 12 ἐτῶν καὶ μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πενθεροῦ του ἀνῆλθεν εἰς τὸν θρόνον τῆς Αἰγύπτου. Ὁ νεαρὸς ἡγεμὼν, εἴτε ἐπηρειαζόμενος ἀπὸ τοὺς ἱερεῖς εἴτε ἑξ ἰδίας ἐμπνεύσεως καὶ πρωτοβουλίας ἀποκατέστησε τὴν ἀρχαίαν λατρείαν τοῦ θεοῦ Ἀμμωνος, ἤνοιξε πάλιν τοὺς ναοὺς του, ἀπέδωκε τὰ κτήματα καὶ τὰ εἰσοδήματα εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ Ἀμμωνος καὶ μετέφερε πάλιν τὴν πρωτεύουσάν του εἰς τὰς ἀρχαίας Θήβας.

Ὁ ἀγαθὸς ὁμοῦ ἀλλ' ἀτυχεῖς αὐτὸς ἡγεμὼν μόλις 6 ἔτη ἐβασίλευσε καὶ ἀπέθανε νεώτατος εἰς ἡλικίαν 18 ἐτῶν. Ἡ βασιλεία τοῦ Τοῦτ-Ἀγκ-Ἀμμὼν δὲν μᾶς ἀφῆκε παραδόσεις σημαντικῶν γεγονότων καὶ αὐτὸ δὲ τὸ ὄνομά του μέχρι τῆς ἀνακαλύψεως τοῦ τάφου του ἦτο σχεδὸν ἄγνωστον εἰς τοὺς πολλοὺς. Ἐννοεῖται ὅτι καὶ οὗτος ἀκολουθῶν τὸ ἐν Αἰγύπτῳ ἀπαράβατον ἔθιμον ἐμερίμνησε ζῶν ἔτι καὶ ἐγκαίρως διὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ τάφου του μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς μεγαλοπρεπείας καὶ τὸν ὁποῖον τάφον ἢ σκαπάνη ἐνὸς ἐργάτου, τοῦ Αἰγυπτιολόγου κ. Κάρτερ ἀπεκάλυψε σῶον καὶ σχεδὸν ἀνέπαφον τὴν 5ην Νοεμβρίου 1922.

Μετὰ τὴν ἐκχωμάτωσιν τῆς εἰσόδου καὶ τὸ ἀνοιγμα τοῦ τάφου εἰσῆλθεν ὁ κ. Κάρτερ μετὰ τοῦ βοηθοῦ του εἰς τὸν πρῶτον θάλαμον, ὅστις, πλήρης πολυτίμων ἀντικειμένων, παρουσίαζεν ἐκπληκτικὸν θέαμα. Πρῶτον τρεῖς καλλιτεχνικώταται κλίνας ἦσαν ἐντὸς τοποθετημέναι ἢ μία κατόπιν τῆς ἄλλης κατεσκευασμέναι ἐκ πολυτίμου ξύλου, ἡ πρώτη μὲ κεφαλὰς λεόντιον χρυσομένης, ἡ δευτέρα μὲ κεφαλὰς λεοπαρδάλεων καὶ ἡ τρίτη μὲ κεφαλὰς ἀγελάδων καὶ ἐπ' αὐτῶν συσσωρευμένα διά-

φορα πολυτελέστατα ἐπιπλα, ἀλαβάστρινα δοχεῖα καὶ ἄλλα σκευὴ ἐκ πολυτίμων ξύλων καὶ μετάλλων. Εἰς τὸν ἴδιον θάλαμον εὐρίσκοντο διάφορα τεμάχια τῶν πολυτελῶν ἀρμάτων τοῦ Φαραῶ τῶν ὁποίων οἱ τροχοὶ ἦσαν κεκαλυμμένοι διὰ φύλλον χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων· ἐπίσης εὐρέθησαν καὶ διάφορα κιβώτια καὶ κιβωτίδια ἑξ ἑβένου καὶ ἐλεφαντόδοντος περιέχοντα πολυτίμα κοσμήματα, κάτωθεν δὲ τῆς μεσαίας κλίνης ἦσαν τοποθετημένοι ἱκανοὶ σάκκοι περιέχοντες τροφὰς συντηρημένας.

Εἰς τὸν αὐτὸν θάλαμον ἀνευρέθη καὶ ὁ πολυτελέστατος καὶ θαυμασίας τέχνης θρόνος τοῦ Φαραῶ ἐκ πολυτίμου ξύλου κεκαλυμμένος μὲ φύλλα χρυσοῦ καὶ ἐπὶ τοῦ ἐρεισινώτου τοῦ ὁποῖου ὑπῆρχε μὲ καλλιτεχνικώτατη εἰκὼν σχηματισμένη ἀπὸ ἐγκολλήσεις χρυσοῦ, σμάλτου καὶ πολυτίμων λίθων παριστάοντα τὸν ἡγεμόνα καθήμενον ἐπὶ τοῦ θρόνου καὶ κρατοῦντα τὸ σκήπτρον καὶ τὴν σύζυγόν του μὲ τὴν ἐπίσημον στολήν τῆς θωπεύουσας αὐτὸν διὰ τῆς χειρὸς ἐπὶ τοῦ ἀριστεροῦ ὤμου.

Μετὰ τὴν μεταφορὰν ὄλων αὐτῶν τῶν πολυτίμων ἀντικειμένων εἰς τὸ ἐργαστήριον τὸ ὁποῖον ἵδρυσεν ὁ κ. Κάρτερ ἐντὸς τοῦ τάφου τοῦ Φαραῶ Σέτι τοῦ 1ου, εὐρισκομένου εἰς μικρὰν ἀπόστασιν ἀπὸ τοῦ ἀνοιγέντος τάφου προέβη εἰς τὸ ἀνοιγμα τοῦ δευτέρου θαλάμου, τοῦ κυρίως νεκρικοῦ, τοῦ ὁποῖου αἱ θύραι ἦσαν κλεισμέναι διὰ ἰσχυροῦ χονδροτάτου σχοινοῦ διατηρουμένου ἄριστα καὶ σφραγισμένου διὰ τῶν σφραγίδων τοῦ Φαραῶ. Ἀποῦ ἠνοιχθῆσαν αἱ θύραι αὐταὶ, ἐνεφανίσθη τὸ μεγαλοπρεπὲς Μανσωλεῖον φρουρούμενον ἀπὸ δύο ἐπερφυσικοῦ μεγέθους ἀγάλματα ἐκ ξύλου πολυτίμου κεχρυσωμένον, τὰ ὁποῖα εἰς μὲν τὴν κεφαλὴν ἔφερον τὸν ἱερὸν ὄφιν πάγχρυσον, εἰς δὲ τὰς χεῖρας ἐκράτουν εἰς μὲν τὴν μίαν ξύλινον δόρυ, εἰς δὲ τὴν ἑτέραν ἔν εἶδος σφύρας.

Τὸ περίλαμπρον τοῦτο Μανσωλεῖον ἀποτελεῖτο ἀπὸ τέσσαρα ἀλλεπάλληλα διαμερίσματα τὸ ἐν περιεχόμενον ἐντὸς τοῦ ἄλλου, ἦσαν δὲ καὶ τὰ τέσσαρα κατεσκευασμένα ἐκ πολυτίμων ξύλων μὲ χρυσὰς ἐγγλυφὰς, καὶ ὡς ἐπιστέγασμα εἰς τὴν μετώπην πάγχρυσον εἶχον ἱερὸν ὄφιν ἐπὶ κεφαλῆς φέροντα τὰ σύμβολα τῆς ἡγεμονικῆς ἐξουσίας τοῦ Φαραῶ. Μεταξὺ τῶν τεσσάρων τούτων ἀλλεπάλληλων διαμερισμάτων τοῦ Μανσωλεῖου εὐρέθησαν πλεῖστα ὅσα ἀντικείμενα ἀρίστης τέχνης, ὡς ἀγγεῖα ἑξ ἀλαβάστρου περιέχοντα ἀκόμη ἀρώματα, πυξίδες περιέχουσαι κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, κιβώτια περιέχοντα στολὰς ἡγεμονικὰς διατηρουμένας ἐν καλῇ καταστάσει, τὸ ὄλον δὲ Μανσωλεῖον ἦτο κεκαλυμμένον δι' ἐνὸς πολυτίμου ὑφάσματος πεποικιλμένου μὲ χρυσοὺς ἀστερίσκους.

Ἀποῦ μετὰ μεγάλης προσοχῆς καὶ ἐπιμελείας ἀφηρέθησαν τὰ τέσσαρα ταῦτα ἀλλεπάλληλα διαμερίσματα, ἐνεφανίσθη ὁ σαρκοφάγος ἐκ γρανίτου, χρώματος ῥοδίνου, εἰς δὲ τὴν πρόσοψιν αὐτοῦ ἀπεικονίζετο ἡ θεότης ἦτις ἔχουσα ἀνατεταμένας τὰς χεῖρας ἐν εἵδει πτερυγῶν.

Διὰ τὴν ἀνεγείρω τὸ κάλυμμα τοῦ σαρκοφάγου ὁ κ. Κάρτερ, τὸ ὁποῖον ἦτο βαρύτερον, ἠναγκάσθη νὰ ἐγκαταστήσῃ ἐντὸς τοῦ θαλάμου τούτου συνεργεῖον μὲ τροχαλίας, καὶ οὕτω ἀποῦ ἀνυψώθη τὸ κάλυμμα ἐνεφανίσθη τὸ πρῶτον ἀνθρώπινον φέρετρον ἐκ πολυτίμου ξύλου τὸ ὁποῖον ἀπεικόνιζε τελείως τὴν μορφήν τοῦ σώματος τοῦ νεκροῦ· ἐντὸς αὐτοῦ ὑπῆρχεν ἕτερον παρόμοιον φέρετρον καὶ μετὰ τὴν ἀφαίρεσιν καὶ τούτου ἐνεφανίσθη πλέον τὸ πάγχρυσον ἀνθρωποειδὲς φέρετρον τὸ περιέχον τὴν μούμιαν τοῦ Τοῦτ-Ἀγκ-Ἀμμὼν.

Τοῦ φερέτρου τούτου, τὸ ὁποῖον εἶνε κατασκευασμένον ἐκ συμπαγοῦς χρυσοῦ, ὑπολογίζεται ἡ ἀξία μόνον ὡς μετὰ τὸ εἶδος σφύρας.

ἀρχαιολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς αὐτοῦ ἀξίας. Τὸ ὄλοχρυσον τοῦτο φέρετρον ἀπεικονίζει τελείως καὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν μορφήν τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν, ἐπ' αὐτοῦ δὲ ἦσαν χαραγμένα διάφορα ἱε-

ρογλυφικὰ γράμματα τὰ ὁποῖα ἐξηγούμενα ἀποτελοῦσι νεκρῶσι μους ἐνάς διὰ τὴν αἰωνίαν ζωὴν. Μετὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τοῦ τελευταίου τοῦτου φερέτρον ἐνεφανίσθη τέλος αὐτῆ ἡ μούμια τοῦ νεκροῦ ἡγεμόνος ἧτις ἔφερον εἰς τὴν κεφαλὴν χρυσοῦν προσωπεῖον ἀπεικονίζον ἀκριβῶς τὴν μορφήν του, καὶ ἐκράτει εἰς μὲν τὴν μίαν χεῖρα τὸ ἑλεφάντινον καὶ χρυσοῦν

σκήπτρον, εἰς δὲ τὴν ἑτέραν τὰ μαστίγια, τὰ σύμβολα ταῦτα τῆς βασιλικῆς ἐξουσίας. Εἰς τὰ μεταξὺ τῶν λινῶν ἐπιδέσεων διὰ τῶν ὁποίων εἶχε περιτυλιχθεῖ τὸ τεταριχευμένον σῶμα τοῦ Φαραῶ ὑπῆρχαν κατεσπασμένα διάφορα πολυτιμώτατα κοσμήματα, περιδέραια, δακτύλια κλπ. ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων. Ἡ μούμια τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν ἂν καὶ ἀπὸ τοῦ ἐνταφιασμοῦ τῆς

Τὸ πάγχρυσον ἀνθρωποειδὲς φέρετρον τὸ ἐγκλείον τὰ ταριχευμένα ἐντόσθια τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν.

παρῆλθον ὑπὲρ τοὺς 33 αἰῶνες διατηρεῖται ἐν ἀρίστη καταστάσει μόνον ἔχει πάθει μικρὰν βλάβην εἰς τοὺς πόδας ἔνεκεν τῶν πολλῶν ἐλαίων καὶ ἀρωμάτων τὰ ὁποῖα εἶχον ῥίψει οἱ ἱερεῖς ἐντὸς τοῦ φερέτρον συμφῶνως πρὸς τὰ ἀρχαῖα Αἴγυπτιακὰ ἔθιμα κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κηδείας του.

Ἡ μούμια τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν ἐφωτογραφήθη καὶ ἐραδιγγραφήθη ὅπως ἐξακριβωθῆ ἡ αἰτία τοῦ προώρου θανάτου του, ἀλλὰ καὶ τοῦτο δὲν κατορθώθη γὰρ πιστοποιηθῆ ἄσφαλῶς, διότι οἱ μὲν φρονοῦσιν ὅτι ἀπέθανεν ἐκ φυματιώσεως, ἄλλοι δὲ ἐκ βλαίου θανάτου καθόσον ἔφερον καὶ οὐλὴν τινα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς.

Διὰ τῆς ἀνευρέσεως τῆς μούμιας τοῦ Φαραῶ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν καὶ τῶν πολυτιμοτάτων τούτων ἀντικειμένων τὰ ὁποῖα ἀνεύρεν εἰς τὸ βᾶθος τοῦ τάφου ὁ διαπρεπὴς ἀρχαιολόγος κ. Κάριτερ συνέπληρώθη τὸ πρῶτον μέρος τῆς ἐργασίας καὶ τὰ πολυτίμα ταῦτα ἀντικείμενα μετεφέρθησαν εἰς τὸ περιλαμ-

προν ἀρχαιολογικὸν Μουσεῖον τοῦ Καΐρου τὸ ὁποῖον ἤδη κοσμοῦσι καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐξ ὅλων τῶν μερῶν τοῦ κόσμου προσέρχονται ἐπισκέπται ἵνα θαυμάσουν τοὺς ἀρχαιολογικοὺς τούτους θησαυροὺς. Μετὰ τὴν ἀνεύρεσιν τῆς μούμιας τοῦ Φαραῶ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν διεκόπησαν ἐπὶ τινα χρόνον αἱ ἐργασίαι διὰ γὰρ καταγραφῶσι καὶ φωτογραφηθῶσι πάντα ταῦτα τὰ εὐρήματα πρὸς τοῦτοις δὲ καὶ ἐνεκα διαφορᾶς τιμῆς, ἡ ὁποία ἠγγέθη μετὰ τὸν κ. Κάριτερ καὶ τῆς Αἴγυπτιακῆς Κυβερνήσεως, ἡ ὁποία ἐδτινχῶς κατόπιν διευθετήθη

Τὸ ἄγαλμα τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν μετὰ τὸ Βασιλικὸν σιέμμα.

Τὸν παρελθόντα Ὀκτώβριον 1927 ἐπαρνήθησαν αἱ ἐρευναι εἰς τὸν τάφον τοῦ Τοῦτ - Ἄνκ - Ἀμμὸν. Ἀναφέρω ἤδη τὰς τελευταίας ἐργασίας τοῦ κ. Κάριτερ ἀπὸ τοῦ παρελθόντος Ὀκτωβρίου μέχρι τοῦδε κατὰ τὰς ὁποίας ἐξερευνήθη ὁ παράπλευρος θάλαμος, εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ ὁποίου ἴστατο τὸ ἄγαλμα τοῦ Θεοῦ Ἀνοΐβιδος ἐν σχήματι μαύρου θωδῆς (τσακαλιού), ὅστις ἦτο ὁ

προστάτης τῶν νεκρῶν ὁ συνοδῶν αὐτοὺς εἰς τὴν τελευταίαν τῶν κατοικίαν. Εἰς τὸ ἄκρον τοῦ θαλάμου τοῦτου ἦτο εἰς θαυμάσιος γάρθηξ ἐκ πολυτίμου ξύλου σκεπασμένος ἀπὸ λινῶν ὑφασμασκο-

τεινοῦ χρώματος διατηρούμενον ἄριστα, μετὰ τὴν ἀφαιρέσιν τοῦ ὁποίου ἐνεφανίσθη ἐν ὅλῃ του τῆ μεγαλοπρεπείᾳ ὁ γάρθηξ οὗτος, τοῦ ὁποίου ἡ βάσις ἐστὶ ἐπὶ ἐνός εἴδους ἐλκύνθου ἔχοντος ἀργυρᾶς λαβάς, ἡ δὲ μετώπη ἐκοσμεῖτο ὑπὸ παγχρῶσων ἱερῶν ὄψεων (κόμπρα). Ἐσωθεν τοῦ ξυλίνου τούτου περι-

βλήματος ἦτο ἕτερος

γάρθηξ ἐξ ἡμιδιαφανοῦς ἀλαβάστρου καὶ εἰς τὰς τέσσαρας πλευρὰς αἱ 4 Θεαί, ἡ Ἴσις, ἡ Νήθ, ἡ Σελκέτ καὶ ἡ Νεφθὺς αἵτινες μετὰ τὰς τὰς χεῖρας ἐπροστάτευαν τὰ 4 πνεύματα τὰ φυλάσσοντα τὰ ἐντόσθια τοῦ Φαραῶ τὰ ὁποῖα ἦσαν βαλσαμωμένα ὡς μούμια καὶ ἐναποτεθειμένα εἰς τὰ καλούμενα Κανωπικὰ δοχεῖα, τὰ ὁποῖα ἦσαν 4 θαυμασίας τέχνης μικροσκοπικὰ ἀνθρωποειδῆ

φέρειρα ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ καὶ μὲ ἐγγλυφὰς ἱερογλυφικῶν ἐπιγραφῶν, αἵτινες ἐξηγούμεναι ἀποτελοῦν διαφόρους δεήσεις ἀναφερομένης εἰς τὸν νεκρὸν καὶ τὰς σχετικὰς θεότητας. Μία τῶν δεήσεων τούτων ἔχει ὡς ἐξῆς: ἌΩ Ὅσοι, Βασιλεῦ Οὐράνιε, Κύριε τῶν Θυσιῶν, προστάτα τῶν στιγμῶν, καθ' ὅς ὁ Βασιλεὺς ἐνεφανίσθη ὡς Θεός, Κύριε τῆς Ἄνω καὶ Κάτω Αἰγύπτου, ἀγαπητὲ τοῖς θεοῖς, Ἄρχων τῆς Ἡλιουπόλεως, δεδικαιωμένε ἀπὸ παντὸς θανασίμου καὶ θνητοῦ ἁμαρτήματος διὰ τῆς κρίσεως τοῦ Θεοῦ Ἀνούβιδος». Ὡς καλύμματα ἢ πώματα τῶν δοχείων τούτων ἦσαν 4 ὠραιότερα καὶ τελειότερα προτομαὶ τοῦ Τοῦτ-Ἄνκ-Ἀμμὸν ἐξ ἀλαβάστρου· ἐπίσης δὲ τὰ ἀγαλμάτια τῶν Θεανῶν ἀλαβάστρινα καὶ ἀρίστης τέχνης.

Ὡσαύτως εἰς τὸν αὐτὸν θάλαμον εὐρέθησαν θανασία καὶ πολυτιμότερα περιδέματα καὶ ἄλλα κοσμήματα ἐκ χρυσοῦ καὶ πολυτίμων λίθων, ἐν ὠραιότερον ριπίδιον ἐκ πτερῶν στρονθοκαμήλου μὲ λαβὴν ἐξ ἐλεφαντόδοντος καὶ χρυσοῦς ἐγκολλήσεως τοῦ ὀνόματός καὶ τῶν οἰκοσῆμων τοῦ Φαραῶ, καὶ πλείστα ἄλλα πολυτελῆ ἀντικείμενα οἰκιακῆς χρήσεως. Ἐντὸς τοῦ ἰδίου θαλάμου εὐρέθη δλόκληρος στόλος λέμβων καὶ πλοιαρίων ἐν μικρογραφίᾳ μὲ πλήρη ἐξάρτησιν, τὰ ὅποια θὰ ἐχρησίμευον εἰς τὸν νεκρὸν διὰ τὴν διάπορθμευσίν του εἰς τὸ ὑπερπέραν καὶ διὰ τοὺς περιπάτους του ἀνὰ τὰς λίμνας τῶν Μακάρων. Εἰς τὸν τάφον τοῦ Τοῦτ-Ἄνκ-Ἀμμὸν ὑπάρχει καὶ 4ος θάλαμος χορησιμεύων ὡς ἀποθήκη, ὅστις ἠνοίχθη ὑπὸ τοῦ κ. Κάστερ καὶ εὐρέθησαν ἐντὸς αὐτοῦ παντὸς εἶδους ἐπιπλα καὶ σκεύη, ἄρματα, ὅπλα, τραπέζια παιγνιδίων, μουσικὰ ὄργανα, πῖθιοι δι' οἶνον καὶ ἔλαιον, σάκκοι μὲ τροφὰς συντηρουμένας κλπ. Πάντα ταῦτα ἦσαν ἀτάκτως ἐρριμένα καὶ θὰ ἀπατηθῆ πολλὸς ἀκόμη χρόνος νὰ καταγραφῶσι καὶ νὰ μεταφερθῶσιν εἰς τὸ

Μουσεῖον τοῦ Καίρου, ὅπου μετεφέρθησαν καὶ τὰ ἄλλα πολύτιμα ἀντικείμενα τὰ εὐρεθέντα εἰς τὸν τάφον μέχρι τοῦδε.

Οὕτω διὰ τῆς ἐξερευνήσεως καὶ τοῦ τελευταίου τούτου θαλάμου συνεπληρώθη τὸ περισπούδαστον καὶ πλείστον λόγου ἄξιον ἔργον τοῦ ἀκαμάτου Αἰγυπτιολόγου κ. X. Κάστερ, διὰ τοῦ ὁποῖου διεφωτίσθησαν πολλὰ μέχρι τοῦδε σκοτεινὰ σημεῖα περὶ τῆς ἱστορίας, τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τῶν ἀρχαίων Αἰγυπτίων. Καὶ ἤδη θέλω διὰ προβολῶν ἐπιδείξω πρὸς Ὑμᾶς τὸ ὠραιότερον τῶν ἐν τῷ βάρθῃ τοῦ Τάφου τοῦ Φαραῶ τῆς 18ης Δυναστείας Τοῦτ-Ἄνκ-Ἀμμὸν εὐρεθέντων θανασιῶν ἀντικειμένων καὶ εἶμαι βέβαιος ὅτι αἱ ἐπιδειχθησόμεναι εἰκόνας θὰ ὀμλήσωσιν εὐγλωττίτερον ἐμοῦ περὶ τῆς ἀνεκτιμήτου ἀρχαιολογικῆς καὶ καλλιτεχνικῆς ἀξίας τῶν θησαυρῶν τούτων, διὰ τῶν ὁποίων ἀποδεικνύεται περιτρώως, ὅτι εἰς χρόνους τόσον ἀρχαίους ὑπῆρχεν ἀκμαῖος πολιτισμὸς καὶ ἀξιοθαύματος ἀνθησις τέχνης.

Διὰ τῆς σημερινῆς ὀμιλίας, Κυρία καὶ Κύριοι, περὶ αὐτὴν τὴν σειράν τῶν διαλέξεών μου περὶ τῶν σπουδαιοτάτων τούτων ἀνασκαφῶν εἰς τὴν Κοιλιάδα τῶν Βασιλέων τῆς Ἄνω Αἰγύπτου. Δι' αὐτῶν ἠθέλησα νὰ δώσω ἐν πάσῃ συντομίᾳ καὶ περιεκτικότητι μίαν γενικὴν ἰδέαν τοῦ συγκινητικωτάτου τούτου ἀρχαιολογικοῦ γεγονότος εἰς τὸ φιλομαθὲς καὶ φιλότεχρον κοινόν, τὸ ὁποῖον εἶχε τὴν εὐγενῆ καλωσύνην νὰ παρακολουθήσῃ μετὰ πολλοῦ ἐνδιαφέροντος καὶ προσοχῆς τὴν παρούσαν διάλεξιν ὅπως καὶ τὰς προηγουμένας μου ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ θέματος, ἀλλὰ κατὰ πόσον ἐπέτυχον τούτου, ἐναπόκειται εἰς τὸ ἀκροατήριόν μου νὰ κρίνῃ.

Τελετιῶν ἤδη τὸν λόγον θεωρῶ καθῆκον ἀπαραίτητον νὰ τονίσω ὅτι βαθεῖα ἐδγνωμοσύνη ὀφείλεται εἰς τοὺς πρωτεργάτας τοῦ ὑπερόχου τούτου ἔργου καὶ τοῖς ἀσχολουμένοις ἐν γένει

εἰς τὴν Ἀρχαιολογίαν, οἵτινες οὐδενὸς κόπου καὶ οὐδεμιᾶς θυσίας φειδόμενοι ἀφιερώνουσι τὴν ὑπαρξίν των καὶ θυσιάζουν ἐνίοτε καὶ αὐτὴν τὴν ζωὴν των ὅπως κατορθώσωσι καὶ ἐξερευνήσωσι τοὺς ἀρχαίους τόπους καὶ χρόνους καὶ

φωτίσωσι καὶ διδάξωσιν ἡμᾶς. Εἰς τοὺς ἀκαταπονήτους τούτους σκαπανεῖς τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐπιστήμης, εἰς τοὺς εὐγενεῖς ἱεροφάντας τῆς ἀρχαίας τέχνης πᾶσα τιμὴ καὶ δόξα ὀφείλεται.

ΚΑΛΛΩΠΙΣΤΙΚΑΙ ΙΔΕΑΙ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΚΑΣ ΧΡΥΣΟΥΛΑΣ ΙΩΑΚΕΙΜΙΔΟΥ, ΙΑΤΡΟΥ

*Εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ "Παρθασσοῦ",**Κυρίαί καὶ Κύριοι,*

Εἰσακούοντας τὴν παράκληση πολλῶν Κυριῶν θὰ σᾶς ὀμιλήσω σήμερον τί ἐννοοῦμεν ἰατρικῶς ὅταν λέμε καλλονὴ καὶ ποιά ἦταν αὐτὴ ἀπ' τὴς ἀρχέγονες ἐποχῆς τῆς ἀνθρωπίνης ζωῆς ὡς σήμερον ποῦ ἡ ἰατρικὴ ἔχει τὸν λόγον. Ὅ,τι δὲ ὑπῆρχον ἀσφαλῶς προσπάθειαι καλλωπισμοῦ στὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποῦ αὐτὸς ἐγκατέλειπε τὰ σπῆλαια καὶ ἐβελτίωσε τὴ ζωὴ του, αὐτὸ εἶνε ἀναντίρρητο, διότι ἐκτὸς τῶν ἀποδείξεων τῆς ἱστορίας καὶ ἡ παρατήρησή μας ἐπὶ τῶν κατωτέρων ὄντων τῆς φύσεως μᾶς πιστοποιεῖ ὅτι εἶνε ἔμφυτος ἡ τάσις τοῦ καλλωπισμοῦ στὴ ζωὴ. Οἱ ἐρευνηταὶ μάλιστα τῆς ζωῆς τῶν ζῴων ἔχουν παρατηρήσει ὅτι ὄχι μόνον εἰς τὴν γάτα καὶ τὸν σκύλον ὑπάρχει ἡ προσπάθεια καλλωπισμοῦ μετὰ τὴν γλώσσα, ἀλλὰ καὶ σὲ κατωτέρας βαθμίδας ζῴων ὁ προσεκτικὸς παρατηρητὴς θὰ διακρίνη κινήσεις καθαριότητος καὶ περιποιήσεως τοῦ σώματος, ὅπως π. χ. στὴς μυῖγες καὶ στὴς μέλισσες, οἱ ὁποῖες ἄλλο δὲν κάνουν παρὰ νὰ καθαρίζονται διὰ τῆς προβοσκίδος των. Ἀκόμη καὶ σὲ πειδὸ μεγάλα ζῶα, ὅπως εἶνε τὰ πτηνά, βλέπομε τὰς τάσεις αὐτάς. Ἄν δὲ τὰ παρατηρήσῃ κανεὶς ἄλλο δὲν κάνουν παρὰ νὰ λουζονται καὶ τὰ διευθετοῦν τὸ πτέρωμά των διὰ τοῦ ράμφους των.

Διὰ τοὺς *ἰπταμένους κῆνας* τῆς Ἀνατολικῆς τροπικῆς χώρας ὑπάρχει ἡ παρατήρησις ὅτι αὐτοὶ πρὶν ἀναχωρήσουν διὰ τὰς νυκτερινὰς τῶν ἐπι-

χειρήσεις ἐπιδίδονται μετὰ ἀξιοσημείωτον προσοχὴν εἰς τὴν περιποίησιν τῶν πτητικῶν των ὀργάνων. Κάθε τέτοιο τμήμα πτητικὸν θὰ τεντωθῆ, θὰ λειανθῆ καὶ θὰ τοῦ γίνῃ τὸ ἀπαραίτητο μασσὰζ διὰ νὰ ἐπιτευχθῆ ἡ ἐλαστικότης τοῦ δέρματος ἡ ὁποία τοῦ χρησιμεύει γιὰ τὴν ἀντίστασιν. Μετὰ τοῦτον τρόπον δὲ οἱ πτήτικοι ἀλληλοβοηθοῦνται γιὰ τὴν τοιανύτητά των μᾶς εἶνε ἀρκετὰ γνωστὸ ἀπὸ τοὺς ζωολογικοὺς κήπους. Καθὼς ἐπίσης ὅταν κανὲν ἀπὸ τὰ τελείως ἄγρια θηρία πέσῃ στὰ χέρια μας θαυμάζομε τὴν ἐξωτερικὴν του ὄψιν καὶ γιὰ τὴν ἀσφάλωσιν θὰ ὀφείλεται εἰς τὰς καταλλήλους περιποιήσεις τοῦ ζῴου διὰ τῆς γλώσσης. Ἐκτὸς τῆς ἐμφύτου αὐτῆς τάσεως πρὸς καλλωπισμὸν καὶ τῶν ζῴων ἡ φύσις καὶ μόνη τῆς ἐπιδρᾶ καλλωπιστικῶς ὅπως π. χ. εἰς τὸν στολισμὸν τοῦ κόκορα, ὁ ὁποῖος δὲν ὑπερφανεύεται λίγο γιὰ τὰ θαυμάσια φτερά του καὶ τὴν ἐξωτερικὴν του παράστασιν. Ἀφοῦ λοιπὸν καὶ τὰ ζῶα δὲν στεροῦνται τέτοιων καλλωπιστικῶν τάσεων, ὁ ἄνθρωπος, (ὁ ὁποῖος εἶνε τὸ λογικώτερον ὄν τῆς φύσεως), εἶνε δυνατόν νὰ μὴ ἔχη ἔμφυτον τὸν καλλωπισμὸν καὶ νὰ ὑπολείπεται εἰς τὴν εὐπρέπειαν τῶν ἄλλων κατωτέρων του ζῴων;

Ὅπως ὁ ἄνθρωπος βαίνει εἰς τὴν τελειότητά του ἔτσι καὶ ὁ καλλωπισμὸς παραλλήλως πρὸς τὰς προόδους τοῦ ἀνθρώπου προοδεύει καὶ δὲν γίνεται παρὰ ἡ ἀπόδειξις τοῦ πολιτισμοῦ του. Θὰ εἶνε δὲ πολὺ διδακτικὸν νὰ παρα-

κολουθήσωμε πῶς ἀρχίσῃ καὶ πῶς ἐξελίσσεται.

Κατὰ τὰς ἀρχέγονους ἐποχὰς ποῦ ἡ πρόοδος ὑποχωροῦσε βρισκομε πολλὰς φορὰς καὶ καλλωπιστικὰς ἐπιδράσεις, ἀλλὰ ἐφημέρους. Ἐὰν παραλείψωμε δὲ τὴν ἐποχὴν τοῦ πιθηκανθρώπου, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν ἔχει τίποτε τὸ ἐνδιαφέρον, θὰ δοῦμε ὅτι στὴν νεολιθικὴ καὶ παλαιὰ ἐποχὴ, ποῦ οἱ ἄνθρωποι ἦσαν ἀναγκασμένοι νὰ προφυλάσσον τὴ ζωὴ των ἀπ' τ' ἄγρια θηρία καὶ τὰς μεταβολὰς τοῦ καιροῦ, ὑπῆρχεν ἡ προσπάθεια τοῦ ἐξωραϊσμοῦ. Καὶ ἔχομεν ἀπεικονήσεις τῶν καλλιτεχνικῶν των αἰσθημάτων ἐπάνω σὲ κόκκαλα καὶ σὲ κέρατα, ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται πῶς ὄχι μόνον εἶχαν ἰδέας καλλωπισμοῦ ἀλλὰ πῶς ἀγαποῦσαν ἀκόμη καὶ ἐθαύμαζαν τὴ φύσιν καὶ τὰ ζῶα ποῦ κυνηγοῦσαν. Ἐξω ἀπ' τὴς καλύβες των ζωγράφισαν εἰκόνες μετὰ ὡραίας φαντασίας καὶ εἶχαν ἀκόμη καὶ στολισμοὺς διὰ τὸ ἄτομόν των, μόνον ποῦ δὲν μᾶς εἶνε γνωστὸ πῶς τοὺς ἐμεταχειρίζοντο. Ἀπὸ μερικὰ ὅμως ἀντικείμενα ποῦ ἀνευρέθησαν μετὰ καμίνια καὶ κιμωλίες φαίνεται ὅτι καὶ στὴ γυναῖκα τῆς ἐποχῆς αὐτῆς δὲν ἦσαν ἄγνωστα τὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ. Ἐδίδαν μεγάλην σημασίαν εἰς τὸ ἐλεύθερον λουτρὸν καὶ τὸ ἔκαμαν εἰς ὁποιαδήποτε ὥρα τοῦ ἔτους, διὰ νὰ ἀποκτοῦν δύναμιν καὶ νὰ σκληραγωγοῦνται κατὰ τῶν κακῶν συνθηκῶν τῆς ζωῆς καὶ τῶν συνεχῶν πολέμων.

Πρὶν ὅμως προχωρήσω εἰς τὴν ἱστορίαν τῶν καλλωπιστικῶν ἰδεῶν θεωρῶ ἀπαραίτητον νὰ σᾶς δηλώσω ὅτι θὰ ἐξετάσωμε σήμερον τοὺς μεγάλους μόνον σταθμούς, ποῦ ἔκαμε ὁ καλλωπισμὸς στὰς διαφόρους ἐποχὰς, γιὰτὶ ἀλλοιῶς, ἂν θᾶθελα ν' ἀκολουθήσω σειρὰν καὶ λεπτομερείας, θὰ ἔπρεπε ὀλοκλήρως διαλέξωμε ν' ἀφιερῶσω διὰ τὴν ἱστορίαν τῶν καλλωπιστικῶν ἰδεῶν τῶν διαφόρων φυλῶν καὶ ἐποχῶν. Ἐπειδὴ ὅμως ἡ διάλεξις μου ἔχει μᾶλλον

ἰατρικὸν χαρακτῆρα, γι' αὐτὸ θὰ ἐξετάσωμεν ἀμέσως ἓνα μέγαλον σταθμὸν τοῦ καλλωπισμοῦ, ἀπ' τὸν ὁποῖον μάλιστα καὶ οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες πῆραν τὰς ἰδέας αὐτάς, καὶ αὐτὸς εἶνε ἡ Ἀρχαία Αἴγυπτος. Γιὰ τοὺς πρώτους κατοίκους τῆς Χώρας αὐτῆς δὲν ξέρουμε καὶ πάρα πολλὰ πράγματα. Σὲ κείνους ὅμως ποῦ βρισκότανε σὲ ἀξιοσημείωτον βαθμὶ ἡ περιποίησις τοῦ σώματος, εἶνε οἱ Λιβύοι (οἱ Λιμποί), οἱ ὁποῖοι ἐν ἀντιθέσει πρὸς τοὺς σημερινούς κατοίκους τῆς Αἰγύπτου ἦσαν ξανθοὶ μετὰ γαλανὰ μάτια καὶ σγουρὰ μαλλιά. Φοροῦσαν τομάρια ζῶων, στολισμένα ἀπὸ τατουάζ μαύρου χρώματος, καὶ ἔδιναν μεγάλην σημασίαν στὸ γυμνόν, αὐτὸ δὲ τὸ καταλαβαίνουμε ἀπ' τὸ στολισμὸν τοῦ βασιλέως των, ὁ ὁποῖος ἦταν ὀλόγυμνος μετὰ πολὺτιμον κόσμημα καὶ φτερὰ στὸ κεφάλι. Τὰ μαλλιά τῆς ἐποχῆς αὐτῆς ὅπως τῶν ἀνδρῶν, ἔτσι καὶ τῶν γυναικῶν ἦσαν κομμένα. Ἦσαν λόγῳ καθαριότητος ξυρισμένοι. Ἐθεωροῦντο δὲ βάρβαρον νάχη κανεὶς δική του γενεὰ καὶ φοροῦσαν ὄλοι ψεύτικη, τὸ μέγεθος τῆς ὁποίας ἐσήμαινε τὴν ἀξίαν τοῦ ἀτόμου. Ἡ ἀριστοκρατία των φοροῦσε περὶ ὄγκου, καὶ αὐτὲς πάλιν μετὰ κομμένα μαλλιά διαφόρου σχήματος. Ἀπὸ κατὰ δὲ εἰκόνες δοχείων ποῦ ἔβαζαν μέσα τὰ καλλυντικὰ των καὶ τὴς μυρωδιῆς των μαρτυρεῖται ἡ μεγάλη χρησιμότης καὶ ἡ πρόοδος στὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ, τὰ ὁποῖα, ἀπὸ τὴν Αἴγυπτον καὶ τὴν Βαβυλωνίαν, διὰ μέσου τῶν Φοινικῶν μετεφέρθησαν εἰς τὴν Ἀρχαίαν Ἑλλάδα καὶ εἰς ἄλλας δυτικώτερας χώρας τῆς Μεσογείου.

Ἡ Ἀρχαία Ἑλλάς εἶνε ἡ μόνη χώρα εἰς τὴν ὁποίαν ἐτιμήθη ὁ καλλωπισμὸς περισσότερο ἀπὸ παντοῦ, δὲν θὰ εἶνε δὲ δυνατόν καμμιά μεταγενεστέρη ἐποχὴ νὰ τὴν φθάσῃ, διότι αἱ σημεριναὶ θρησκευτικαὶ ἀντιλήψεις, αἱ ὁποῖαι ἔπαιξαν μέγαλον ὀρόλον στὸν καλλωπισμὸν, ἀπέχουν πολὺ ἀπ' τὴν

παλαιὰ Ἐθρησκεία, τῆς ὁποίας ἡ ἀρχὴ καὶ τὸ τέλος δὲν ἦταν παρὰ ἡ ἀγάπη καὶ ὁ θαυμασμός πρὸς τὸ τέλειον καὶ ὠραῖον.

Οἱ Ἀρχαῖοι ἐξωραΐζαν τὰς πόλεις, ὄχι μόνον μὲ Παρθενῶνας καὶ ἄλλα μνημεῖα τέχνης καὶ θαυμασμοῦ, ἀλλὰ καὶ μὲ ἀναρίθμητα γυμναστήρια καὶ λουτρά, γιὰ νὰ ἐκδηλώσουν τὸν θαυμασμόν των στὸ Γυμνὸ καὶ στὴν Καθαριότητα.

Ἀπὸ τὴν εἰκόνα δὲ μιᾶς Ἑλληνίδος δρομέως ποῦ θὰ δῆτε, φαίνεται πῶς καὶ ἡ γυναῖκα τῆς ἐποχῆς ἐκείνης φοιτοῦσε στὰ γυμναστήρια διὰ τὴν καλὴν κατασκευὴν τοῦ σώματος. Στὰ δὲ λουτρά των, ἐκτὸς ποῦ ἐκαθαρίζοντο, ἔκαναν μαλάξεις μ' ἀρωματισμένα ἔλαια, γιὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ἐλαστικότητα τοῦ δέρματος. Τὰ καλλυντικὰ τῆς τότε ἐποχῆς ἀκόμα καὶ οἱ σοβαρώτερες τῶν Ἑλληνίδων καὶ οἱ ἄνδρες φαίνεται νὰ τὰ μετεχειρίζοντο σὲ μεγάλο βαθμὸ. Κατὰ τὸν Γαληνὸν οἱ ἀρχαῖοι δὲν ὑστέρησαν οὔτε εἰς τὸ νὰ δώσουν ἰατρικὴν σημασίαν εἰς τὸν καλλωπισμόν, διότι καὶ ἔμπειροὺς ἰατροὺς τῆς καλλονῆς εἶχαν καὶ ὁ μέγας Ἱπποκράτης δὲν ὀμίλει ὀλίγα περὶ καλλωπισμοῦ εἰς τὸ Δεύτερον Βιβλίον του περὶ γυναικῶν.

Μετὰ δὲ τὴν πτώσιν τῆς Ἑλλάδος ὁ καλλωπισμὸς διεδόθη εἰς ὅλας τὰς χώρας, πρὸ παντὸς δὲ εἰς τὴν Ρώμην καὶ τὴν Ἀλεξάνδρειαν ἐπὶ Κλεοπάτρας· καὶ ἔτσι βρῖσκομεν τὶς γυναῖκες τῆς ἐποχῆς ἐκείνης νάχουνε ἀσχοληθῆν τόσο μὲ τὰ καλλυντικὰ, ὥστε νὰ κα-

ταντοῦν τὴν ἐκτέλεσίν των βασανιστικὴν. Ἐκάλυπταν τὴν νύκτα τὸ πρόσωπόν των μὲ προζύμι καὶ ἔπιναν τερεβινθίνην διὰ νὰ ἐπιτύχουν τὴν ὁσμὴν τοῦ μενεξέ εἰς τὰ οὖρα. Ἀπὸ μερικὰ δὲ ποιήματα τοῦ Βιργιλίου καὶ ἄλλων φαίνεται πῶς στὶς Ρωμαῖες ἦσαν γνωστὰ καὶ οἱ κρέμες καὶ οἱ ποῦδρες καὶ οἱ μυρουδιές, ἀκόμη καὶ οἱ ὀδοντόπαστες καὶ τὰ λοιπὰ ἀρωματισμένα λάδια, τὰ ὁποῖα ἐφήρμοζαν μὲ μίαν τέχνην σπανίαν καὶ πολὺ λεπτήν.

Μόνον εἰς τὸν Μεσαίωνα ἤρχισαν νὰ χάνονται τὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ, καὶ αὐτὸ χάρις εἰς τὴν κακίαν διαμονή, τὸ κακὸ ἔνδυμα καὶ τὴν ἔλλειψιν κινήσεως, τὰ ὁποῖα συντελοῦσαν εἰς τὴν κακίαν διασκευὴν τοῦ σώματος, ὅπως μαρτυρεῖται ἄλλως τε ἀπὸ μιᾶς εἰκόνας τῆς Ἰουδήθ, τὴν ὁποίαν ἐπίσης θὰ δῆτε τώρα. Ἄν δὲ κάνουμε τὴν παραβολὴν μὲ τὴν Ἑλληνίδα δρομέα, θὰ δοῦμε ὅτι οὔτε ἂν ὑπάρχει σύγκρισις εἰς τὰς γραμμὰς καὶ τὴν διάπλασιν τῶν μυῶν.

Κατὰ τὸν 12ον αἰῶνα ἀπ' τὸ Βυζάντιον καὶ τὴν λοιπὴν Μικρασίαν ἰδίως δ' ἀπ' τὴν Ἰωνία μαζί μὲ τὰς καλὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας ὁ καλλωπισμὸς διεδόθη εἰς ὀλόκληρον τὴν Εὐρώπην διὰ τῶν Σταυροφοριῶν, καὶ ἔτσι ἔχομεν τὴν ἀξιωματικὴν ἐποχὴν τῶν Ἑνετῶν, καθὼς καὶ τὴν ἐποχὴν τῶν Γάλλων, ἡ ὁποία διὰ τῶν Λουδοβίκων δὲν ἔγραψε καὶ μικρὴν σελίδα εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν τοῦ πολιτισμοῦ.

Ὁ καλλωπισμὸς τῆς γαλλικῆς αὐ-

Ἑλληνὶς δρομεὺς

τῆς ἐποχῆς, κατῴρθωνε μὲν νὰ μᾶς παρουσιάσῃ τοὺς συμπαθητικώτερους τύπους μὲ τὶς ἄσπρες περσοῦκες καὶ τὰ κολακευτικὰ ἐνδύματα, μὲ τὸ πλῆθος τῶν καλλυντικῶν καὶ μυρωδικῶν, δὲν ἔφθασεν ὅμως εἰς τὸ σημεῖον τοῦ ἀληθινοῦ καλλωπισμοῦ, διότι καθυστέρησεν εἰς τὸ ζήτημα τῆς καθαριότητος καὶ διότι τὰ περισσώτερά της μέσα ἦσαν ἀνθυγιεινά, ὅπως τὸ ἔνδυμα π. χ., τὸ ὁποῖον ἀργότερα καὶ ἀπερρίφθη κατὰ τὴν Γαλλικὴ Ἐπανάσταση.

Μετὰ τὴν μεγάλην αὐτὴν ἐποχὴν σιγὰ σιγὰ ἀρχίζει ἡ νέα περίοδος εἰς τὴν ὁποίαν ἀνήκομεν, καὶ ἡ ὁποία δὲν ἔπαυσε νὰ ἐξετάζῃ μὲ ἐπιστημονικὴν ἀκρίβεια τὰ τωρινὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ καὶ τὰ παλαιὰ, ἀπ' τὰ ὁποῖα καὶ καμμιά φορὰ ὠφελεῖται. Ὅπως π. χ. ἀπ' τὸ τατουάζ, ἀπ' τὸ μέσον αὐτοῦ τοῦ στολισμοῦ ποῦ δὲν μᾶς εἶνε καὶ ἀδιάφορον ἂν

σκαλοκεφθῆ κανεῖς ὅτι στὶς διάφορες αὐτὲς ἐποχὰς καὶ εἰς τὰς πλείστας τῶν φυλῶν ἀπεφάσιζαν νὰ καλύπτουν τὸ σῶμα των μὲ εἰκόνες ἀνεξάλειπτες, τὲς ὁποῖες ἔκαναν μὲ βελόνες καὶ χρώματα διάφορα. Ὅταν παρακολουθοῦσα τὸ αἰσθητικὸν μέρος τῆς δερματολογίας εἰς τὸ Νοσοκομεῖον τῶν Παρισίων Σαιν Λουί εἶδα κυρίους καὶ κυρίες ἀρκετὰ εὐπρεπεῖς νὰ προσέρχονται πολλὰς φορὰς στὸν Girardeau, τοῦ ὁποῖου ἡ ἰκανότης εἶνε γνωστὴ εἰς τὰ αἰσθητικὰ ζητήματα, καὶ νὰ ζητοῦν τὴν ἐξάλειψιν τῶν τέτοιων εἰκόνων τοῦ τατουάζ ἡ ὁποία ἀσφαλῶς δὲν εἶνε εὐκόλη ὅταν θέλει κανεῖς ν' ἀποφύγῃ τὰς οὐλὰς καὶ νὰ σεβασθῆ τὸ δέγμα. Τὸ μόνον καλὸ τοῦ

παράξενου αὐτοῦ καλλωπισμοῦ εἶνε ὅτι ἔδωκεν ἀφορμὴν σὲ πολλοὺς εἰδικούς ἰατροὺς ν' ἀσχοληθοῦν εἰς τὸ «detatouage» (ντετατουάζ) καὶ νὰ ἐπιτύχουν ὅπως ὁ Duformantel τὴν ἐξάλειψιν δυσχρωμιῶν παθολογικῶν καὶ ἐπικτήτων, καθὼς καὶ τὸν χρωματισμὸν τῶν οὐλῶν διὰ τοῦ καταλλήλου χρώματος.

Γιὰ τὸ ἴδιο θέμα ὁ συνάδελφός μου κ. Χρυσικός μου μιλοῦσε τώρα τελευταῖα ὅτι ἐπιτυγχάνουν ἀκόμη καὶ τὸ παντοτεινὸν χρωματισμῶν χειλέων διὰ καρμίνιου, καὶ πρὸ παντὸς τῶν παρεῶν. Πρὶν ὅμως προχωρήσωμεν εἰς ἐξέτασιν τῆς νεωτέρας περιόδου εἶνε ἀνάγκη νὰ ἔλθωμεν καὶ πάλιν εἰς τὴν ἐποχὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ νὰ θυμηθοῦμε ὅτι ἐφθάναν τότε εἰς τὸ σημεῖον ὄχι μόνον νὰ ὀμιλοῦν ἀλλὰ καὶ νὰ φροντίζον διὰ τὴν συστηματικὴν καλλιέργειαν

τῆς ὠραιότητος καὶ τὴν καλλιπαιδείαν ἔστω καὶ μὲ ἀτομικὰς ἀκόμη θυσίας ὅταν διήρχοντο ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα ὠραῖοι ξένοι.

Διὰ τοὺς Σπαρτιάτας μάλιστα εἶνε γνωστὸν ὅτι ἐκτὸς ποῦ ἔροπταν, εἰς τὸν Καιάδα τὰ καχεκτικῆς φύσεως καὶ ἀνάπηρα παιδιά κατεδίκασαν καὶ τὸν βασιλέα των Ἀρχίδαμον εἰς πρόστιμον μεγάλου ποσοῦ διότι ἐνυμφεύθη ἀσημη καὶ καχεκτικὴ γυναῖκα, μὴ προνοῶν διὰ τὴν ἀριότητα καὶ ὠραιότητα τῶν μελλόντων πριγκίπων. Μεταξὺ δὲ τῶν πολλῶν ἀξιοπεριεργῶν τῆς μεγάλης αὐτῆς ἐποχῆς εἶνε καὶ ἡ δημιουργία τῶν Θεῶν τῆς καλλονῆς εἰς ἓνα τύπον ποῦ δὲν ἦτο κοινὸς γιὰ τὴν Ἑλλάδα.

Ἰουδήθ

Ἀπὸ μιᾶ δὲ μελέτη τοῦ μεγάλου Saboungand ἀποδεικνύεται ὅτι μᾶλλον ἢ σπάνις τῆς ξανθῆς γυναικὸς ἠνάγκασε τοὺς ἀρχαίους νὰ δημιουργήσουν τὴν Ἀφροδίτην καὶ τὸν Ἀπόλλωνα ξανθούς. Ὁ ἴδιος λόγος ποὺ ἔκανε τοὺς ἀρχαίους Γαλάτας νὰ προτιμοῦν τὴ μελαγχροινὴ γυναῖκα.

Ἀκόμα ἄλλως τε καὶ τώρα δὲν ἐπιρροεῖται λίγο ἢ μελαγχροινὴ τὸν λευκὸ τύπο. Μᾶς εἶνε δὲ γνωστὸ πόσα μετέρχονται οἱ περὶ μοντέρνες τῶν γυναικῶν τῆς Εὐρώπης γιὰ νὰ ἐπιτύχουν ἓνα βαθύτερο χρῶμα ἀπ' τὸ λευκόν. Μόνον οἱ παλhoὶ Γερμανοὶ εἶχαν πάντα προτίμησιν στὰ ξανθὰ κεφάλια, γι' αὐτὸ κι' ἔχουν κἀν ἓνα σωρὸ βαφῆς τῆς ξανθῆς κόμης, ἔχοντας ὑπ' ὄψιν πάντοτε τὰς συνταγὰς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων οἱ ὁποῖοι δὲν φαίνεται νὰ κατέγιναν λίγο καὶ στὴν τέχνη αὐτῆ ποὺ τὰ μέσα της καταδικάζονται ὀλότελα ἀπ' τὴ σημερινὴ ἰατρικὴ ὡς καταστρεπτικά, διότι μετεχειρίζοντο τὴν ἄσβεστον καὶ ἄλλα καυστικά ἀλκάλια, τὰ ὁποῖα μπορεῖ μὲν ν' ἄλλαζαν τὸν τύπο, κατέστρεφαν ὅμως σιγὰ σιγὰ τὴν τρίχα κοντὰ στὴ ρίζα.

Καὶ αἱ σημερινὰ τελειότερα βαφαὶ παρ' ὅλην τὴν πρᾶσπιθειαν τῶν κατασκευαστῶν νὰ εἶνε ἀβλαβεῖς δὲν προκαλοῦν λιγώτερες καταστροφές καμμιά φορὰ στὴν ζωὴ τῆς τρίχας τὴν καθιστοῦν εὐθραστὴ καὶ τῆς ἀφαιροῦν ὅλη τὴν ἀπαλότητα καὶ φυσικὴ γιὰ λάδα, ἢ ὁποῖα ἄλλωστε εἶνε ἢ κυριώτερα ὁμορφιά τῶν μαλλιῶν.

Ἐκτὸς αὐτοῦ πόσες φορὲς ἐκζέματα καὶ ἄλλες δερματίτιδες δὲν παρατηροῦμε ἐξ ἀφορμῆς τῆς βαφῆς, τὴν ὁποῖαν ἐνῶ κατηγορηματικὰ καταδικάζομεν οἱ ἰατροί, ὑποχωροῦμεν ἐν τούτοις εἰς τὴν ἐπιμονὴ τῶν πελατῶν, διότι μᾶς παρουσιάζονται λόγοι αἰσθηματικοί.

Τέτοιες καὶ ἄλλες παρόμοιες ἀφορμὲς ἀνάγκασαν τὴν ἰατρικὴν νὰ ἀναμιχθῆ δραστηριώτερα εἰς τὴν καλλο-

νὴν καὶ νὰ φροντίσῃ, χωρὶς νὰ κρίνῃ καμμιά ἐποχὴ, πὼς μπορεῖ νὰ ἐξασφαλίσθῃ ἢ νεότης καὶ ἢ ὑγεία τοῦ δέρματος. Ἄν θέλομε δὲ ν' ἀποδώσωμε ἀξία σὲ κάθε τι ποὺ συντελεῖ εἰς τὸ νὰ χαρακτηρίσωμε ἓνα πρόσωπο καλλονή, θὰ δίδαμε ἀσφαλῶς στὸ δέγμα τὴν μεγαλειτέραν, διότι—ὅπως θὰ δοῦμε—ὅταν τὸ δέγμα εἶνε γερό, καθαρό, χωρὶς τρίχες καὶ παθήσεις ἀποτελεῖ ὠρισμένως τὴν προτιμότεραν καλλονὴν καὶ ἂν ἀκόμη τὰ χαρακτηριστικὰ δὲν εἶνε τέλεια. Διὰ νὰ τὰ ἀντιληφθοῦμε δὲ καλλίτερα δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ παροῦμε καὶ τὸ μικρότερον νόσημα τῆς δερματολογίας, τὰς ἀκμὰς, καὶ θὰ δοῦμε ὅτι σὲ διάστημα ὀλίγων μόνον μηνῶν μποροῦν νὰ μᾶς μεταβάλλουν καθ' ὀλοκληρίαν τὴν ἔκφρασιν καὶ τοῦ ὄραιότερου προσώπου. Ὅπως ἐπίσης ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψιν μας τὰς ὑπερριχώσεις θὰ δοῦμε ὅτι κι' αὐταὶ δὲν ζημιώνουν λίγο τὴν καλλονὴν τῆς γυναικός.

Ἡ καλλονὴ στοὺς διαφόρους τύπους καὶ φυλὰς εἶνε κἀν σχετικὸ πρὸς τὸ γούστο ποὺ μᾶς ἀναπτύσσει τὸ περιβάλλον. Ἄλλὰ καὶ στὴν κλασικὴ ἀκόμη ἑλληνικὴ καλλονὴ καὶ στὴν καλλονὴ τῶν ἄλλων φυλῶν τὸ καλὸν δέγμα ἐκτὸς τῶν συμμετρικῶν χαρακτηριστικῶν παίζει τὸν πρωτεύοντα ρόλον. Ἀσφαλῶς τὰ 3/4 τῆς ὁμορφιάς στὸν ἄνθρωπο εἶνε ὑγεία κι' ἢ νεότης τοῦ δέρματος, ἢ ὁποῖα δὲν ἐξαρτᾶται τόσον ἀπ' τὰ χρόνια ὅσο ἀπ' τὴν προφύλαξιν καὶ περιποίησιν. Δὲν θέλω μ' αὐτὸ νὰ ἐννοήσω ὅτι δὲν παίζει καθόλου ρόλο ἢ φυσιογνωμία ἀλλ' αὐτὴ μὲ τὴν πρόοδο τῆς αἰσθητικῆς χειρουργικῆς, εἰς τὴν ὁποῖαν συνετέλεσαν διάφοροι μεγάλοι χειρουργοὶ τῆς καλλονῆς, ὅπως ὁ Joseph, ὁ Sebeleanu, ὁ Dufornantel καὶ ἄλλοι, μεταβάλλεται τόσο εὐκόλα ὅσος χρόνος χρειάζεται γιὰ νὰ γίνῃ ἢ ἐγγείρησις τῆς ρυτίδων, τοῦ στήθους, ὄλων τῶν παραμορφώσεων τῆς μύτης, ἢ τελεία

ἐξάλειψις τῶν τριχῶν καὶ οὐλῶν, ἢ ἐγγείρησις τοῦ στραβισμού καὶ ἄλλων συγγενῶν καὶ ἐπικτήτων διαμαρτιῶν περὶ τὴν διάπλασιν. Ἡ ἰατρικὴ μὲ τὴν βοήθειαν τῆς ἐγχειρητικῆς ἀπ' ἑνὸς καὶ τῆς φυσικοθεραπείας ἀπ' ἑτέρου εἶνε ἢ μόνη ποὺ μᾶς βοηθεῖ εἰς τὴν ἐπιδιόρθωσιν καὶ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς καλλονῆς.

Εἶνε ἄλλως τε τόσον ἠθικὸν νὰ φροντίσῃ κανεὶς γιὰ τὴν καλλονὴν του, ὅσον ἠθικὴ ἦταν κι' ἢ ἀρχὴ ποὺ ἀνάγκασε τὸν Τουρκένιερ νὰ πῆ ὅτι ἢ Ἀφροδίτῃ τῆς Μήλου εἶνε κἀν πειὸ θετικὸν κι' ἀπ' τὸ Ρωμαϊκὸν Δίκαιον. Ἄς ἀφίσωμε ποὺ οἱ ἀρχαῖοι προβίβαζαν σὲ τέτοιο σημεῖο τὴν καλλονὴν, ὥστε νὰ τὴν κάνουν ἀξίωμα τῆς καλῆς ψυχῆς μόνον μὲ τὸ ρητὸν «Οἶα ἢ μορφή τοιάδε καὶ ἢ ψυχὴ», πρᾶγμα ποὺ δὲν θὰ πρέπει βέβαια νὰ παραδεχτοῦμε ὀλότελα καὶ μ' ὄλο τὸ σεβασμὸ μᾶς πρὸς τὰ ἀρχαῖα ρητά, διότι μπορεῖ νὰ ὑπάρχουν πολλοὶ συμπαθητικοὶ καὶ ἀληθινὰ χρηστοὶ ἄνθρωποι καὶ μὲ μόνον τὰ ἠθικὰ χαρίσματα, χωρὶς τὴν ὁμορφιά. Πόσες ἄλλως τε ὠραῖες φυσιογνωμίαι δὲν εἶνε ψυχῆς κακῆς; Δὲν λέγω πὼς ἢ νευροπάθεια καὶ αἱ διάφορα κακὰ συνθῆκαι τῆς ζωῆς δὲν ἐπιρροεῖζον τὴν καλλονὴν. Τ' ἀντίθετο, ὑπάρχει ἢ γνώμη ὅτι τὰ παιδιὰ νευροπαθῶν, ἀλκοολικῶν καὶ νοσηρῶν ὁργανισμῶν, ὅσο κι' ἂν εἶνε ἐκ κληρονομικότητος ὠραῖα, δὲν μποροῦν νὰ διατηρήσουν ὠραιότητα γι' αὐτὸ δὲ καὶ ἀπὸ γεννεὰ σὲ γεννεὰ ἐκφυλίζονται καὶ τότε ἔχομεν τὸν προγναθισμόν κι' ἓνα σωρὸ ἄλλας παραμορφώσεις, δηλαδὴ τὸν τύπον τοῦ ἐκφυλοῦ. Καὶ βέβαια μπορεῖ νὰ παραδεχθῆ κανεὶς ὅτι ἢ φυσιογνωμία εἶνε λίγο ὁ καθρέπτης τῆς ψυχῆς, ὅπως τὸ θέλουν αἱ δικαστικαὶ ἀρχαὶ ἔστω καὶ ὄχι πάντοτε. Εἶνε γνωστὸν δὲ πόσον ἢ ἰατρικὴ εἶνε συνδεδεμένη μὲ τὰ δικαστήρια. Ἐμεῖς ὅμως ποὺ δὲν πρόκειται νὰ ἐξετάσωμε τὸ ζήτημα ἀπ'

αὐτῆς τῆς ἀπόψεως, τὸ ἐγκαταλείπουμε ὀλότελα καὶ περιοριζόμεθα εἰς τὸ καθαρῶς αἰσθητικὸν θέμα, ἔχοντας μάλιστα βάσιν τὸ δέγμα, διότι αὐτὸ εἶνε ἐκεῖνο ποὺ κυρίως ἐπιρροεῖται ἀπὸ τὸ νευρικὸ σύστημα καὶ ἀπ' τὴν κακὴ λειτουργία τοῦ πεπτικοῦ συστήματος, καὶ τῶν ἀδένων τῆς ἐσωτερικῆς ἐκκρίσεως, οἱ ὁποῖοι ἔρχονται εἰς πρώτην μοῖραν, ὡς παράγοντες τῆς ὑγείας καὶ τῆς καλλονῆς. Ἐχει παρατηρηθῆ ὅτι σὲ γυναῖκες ποὺ πάσχουν ἀπὸ μαρasmus τοῦ δέρματος μόνον ἢ ὠποθεραπεία μᾶς ἔδωσε τὰ ἐπιθυμητὰ ἀποτελέσματα. Μετὰ τὴν λήψιν δὲ ὀλίγης θυροειδίνης καὶ ὀλίγης ὀβαρίνης παρατηροῦμε τὴν ὑποχώρησιν ἀκόμη καὶ τῆς χαλαρώσεως τῶν βλεφάρων ποὺ παρουσιάζεται στὶς ἀνύπανδρες γυναῖκες τῆς μεγάλης ἡλικίας καὶ σὲ μερικὲς στεῖρες.

Εἰς τὴν ἐσωτερικὴν ἐκκρίσιν καὶ εἰς τὴν ἀδηνον διαπνοὴν καὶ βέβαια πρέπει νὰ δώσωμεν τὴν μεγαλυτέραν σημασίαν διότι ὅταν ἢ μία δὲν λειτουργεῖ καλὰ ἢ ὅταν ἀποφραχθοῦν οἱ πόροι διὰ τῶν ἀλάτων μολύβδου καὶ ὑδραργύρου ποὺ περιέχονται στὰ ἀκατάλληλα ψυμμίθια καὶ δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ ἢ ἀδηνος διαπνοὴ, τότε ἀσφαλῶς παραβλάπτεται ὄχι μόνον ἢ καλλονὴ ἀλλὰ καὶ ἢ ὑγεία ὀλοκληροῦ τοῦ δέρματος, συνεπεία δὲ τούτου μποροῦμε νὰχοῦμε καὶ ἓνα σωρὸ μικροπαθήσεις δερματικὰς.

Ἡ χρῆσις φυσικὰ μιᾶς πομάδας καὶ μιᾶς πούδρας δὲν εἶνε βλαβερά, διότι καὶ ἢ ἰατρικὴ τίς μεταχειρίζεται στὴν θεραπεία τῶν δερματικῶν παθήσεων.

Τέτοιαις ἰατρικὰς συνταγὰς ἢ πρόδοσις τῶν περιποιήσεων τοῦ προσώπου ἔχει ἐπιβάλλει ὡς ἀπαραίτητες ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ προσέχη κάθε κυρία τὸ καλλυντικὸ ποὺ θὰ μεταχειρισθῆ νὰ μὴ εἶνε ἀλλοιωμένο ἀπ' τὴν πολυκαιρία καὶ νὰ εἶνε μὲ ἀβλαβῆ φαρμακευτικὰ εἶδη. Ἐκεῖνα τὰ φαρμακευτικὰ μέσα ποὺ ἀπεδείχθησαν κατάλληλα εἶνε μὲν οἱ

ἀθῶες καὶ οἱ φρέσκες χρέμες, ἀλλὰ πρὸ πάντων τὰ ὑγρὰ καλλυντικά, πού λέμε στὴν ξένη γλώσσα (lotion), λοσιόν. Αὐτὲς καθαρίζουν τὸ δέγμα καὶ ἐξαμίζονται χωρὶς νὰ τὸ κουράζουν. Ὅπως εἶνε τὸ οἰνόπνευμα π.χ. τὸ ὁποῖον σ' ἕνα μικρὸ βαθμὸ πού δὲν προκαλεῖ ἐγκαύματα εἶνε ὠφελιμώτατο γιὰ τὸ καθάρισμα τοῦ προσώπου. Ἄλλο ὠφέλιμο μέσο γιὰ τὸ καθάρισμα τῶν λιπαρῶν κυρίως δερμάτων εἶνε ὁ Αἰθέρ, ἡ Ἄσετόνη καὶ ἄλλα πολλά, τῶν ὁποίων ἡ δύναμις εἶνε νὰ διαλύουν τὰ λίπη, ἐνῶ ἄλλα φάρμακα μὲ ἐνέργειαν ὀλωσδιόλου ἀντίθετη, διατάσουμε στὰ ξηρὰ δέρματα καὶ στὰ σκασμένα. Σ' αὐτὰ εἶνε παραπάνω ἀπὸ ὠφέλιμα τὰ λαδερά καλλυντικά. Ὅχι βέβαια οἱ βαζελίνες οἱ ὁποῖες ἀποκλείονται ὀλότελα στὸν καλλωπισμὸ ὡς πετρέλαια, ἀλλ' ὅλα τὰ ἄλλα λίπη, ὅπως εἶνε τὸ ἔλαιον τοῦ Coco (Huile de Coco), βούτυρον τοῦ Kakáo (Beurre de Cacao) καὶ κυρίως τὸ λιόλαδο εἶνε ἕνα ἀπὸ τὰ πιὸ ὠφέλιμα γιὰ τὴν ξηρὰ κατάστασιν τοῦ δέρματος. Τ' ἀρωματισμένα λάδια ἀποτελοῦσαν καὶ στὶς παλιὲς ἐποχὲς τὰ καλλίτερα καλλυντικά καὶ σήμερα δὲ οἱ διάφορες λοσιόν πού γίνονται γιὰ τὴν περιποίησιν τοῦ δέρματος ἔχουν βάσιν τὸ λιόλαδο, καταλλήλως παρασκευασμένο. Ὅπως καὶ γιὰ τὴν πούδρα π.χ. πού πολλοὶ ἔχουν δυστυχῶς τὴν ἀντίληψιν ὅτι εἶνε βλαβερή, ἐνῶ αὐτὴ σήμερα ἐπιβάλλεται ἀπ' τὴν αἰσθητικὴν, διότι ἀπορροφᾷ τὸ σμήγμα τῶν πόρων τοῦ δέρματος μὲ τὴν ἰδίαν ἰκανότητα πού ἀπορροφᾷ καὶ τοὺς λεκέδες τῶν φορεμάτων ἀπὸ λάδι ἢ βούτυρο· ὅλες οἱ κυρίες τοῦλάχιστον ὅταν λεκεδιασθῆ ἀπὸ σταγόνα βουτύρου ἢ λαδιοῦ τὸ φόρεμά μας τὸ προχειρότερον μέσον καθαρίσματος εἶνε ἡ πούδρα. Λίγη πούδρα στὸ λεκὲ καὶ τὸ φόρεμά μας θὰ εἶνε ἐξ ἴσου καθαρὸ, ὅπως ἂν τὸ στέλναμε στὸ καθαριστήριον. Νὰ λοιπὸν γιὰτὶ ἐπιβάλλεται ἀπ' τὴν ἰατρικὴν ἡ πούδρα καὶ πρὸ παντὸς στὸ λιπαρὸ

πρόσωπο. Δὲν ἀπορροφᾷ μόνον τὸ λίπος πού παράγουν οἱ σμηγματογόνοι ἀδένες, ἀλλὰ ἀπορροφᾷ καὶ τὶς τοξίνες τοῦ ὄργανισμοῦ, αἱ ὁποῖαι ὡς γνωστὸν ἀπεκκρίνονται πολὺ περισσότερο διὰ τῶν πόρων τοῦ δέρματος παρὰ διὰ τῶν νεφρῶν καὶ τῶν πνευμόνων.

Μπορεῖ μάλιστα νὰ πῆ κανεὶς ὅτι τὸ δέγμα εἶνε ἕνας ἰδιαίτερος ὄργανισμὸς ἐπάνω στὸν ἄνθρωπον, χρησιμεύει δὲ πρῶτ' ἀπ' ὅλα ὡς θῶραξ προφυλάξεως καὶ θερμοκὸν ἰσοζύγιον. Ὑπολογίζουν τοὺς πόρους τοῦ εἰς ὀλόκληρα ἑκατομύρια, ὑπὸ τοὺς ὁποῖους οἱ ἰδρωτοποιοὶ καὶ σμηγματογόνοι ἀδένες ἐργάζονται διαρκῶς διὰ τὴν γενικὴν ὑγείαν τοῦ ὄργανισμοῦ. Ἡ πειραματικὴ δὲ φυσιολογία ἀποδεικνύει καὶ διὰ πειραμάτων ὅτι τὸ ζῶον ἢ ὁ ἄνθρωπος πού τοῦ καλυφθοῦν οἱ πόροι τοῦ δέρματος διὰ πίσεως ἢ τοῦ καταστραφοῦν δι' ἐγκαυμάτων μεγάλης ἐκτάσεως, δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ ζήσῃ καὶ αὐτό, διότι αὐτοδηλητηριάζεται ἀπὸ τὴν παρεμπόδισιν τῆς ἐξόδου τῶν τοξινῶν τοῦ ὄργανισμοῦ.

Νὰ γιὰτὶ εἶνε ἀπαραίτητη ἡ καθημερινὴ περιποίησις τοῦ δέρματος. Εἶνε τόσο λεπτὸς ὁ λόγος πού μᾶς τὴν ἐπιβάλλει ὅσο καὶ τὸ μέγεθος τοῦ πολιτισμοῦ πού μᾶς χρειάζεται γιὰ νὰ ἐπιβληθῆ ἡ καθαριότης εἰς ὅλα τὰ ἄτομα γενικῶς καὶ χωρὶς ἐξαιρέσεις. Σε πόσα δυστυχισμένα κορίτσια τοῦ λαοῦ δὲν εἶνε βασανιστικὸ νὰ τοὺς ἀπαγορευέται ἢ πλύσις ὠρισμένων μελῶν τοῦ ὄργανισμοῦ, λόγῳ διαφόρων προλήψεων;

Καλλωπισμὸς δὲν εἶνε μόνον ἡ ἐξασφάλισις τῆς ὠραιότητος ἀλλὰ καὶ τῆς ὑγείας, τῆς ὁποίας ὁ κύριος παράγων εἶνε ἡ καθαριότης. Συχνὰ ἀκούμε ἀπὸ κυρίες ὅτι δὲν μεταχειρίζονται σαποῦνια διὰ τὴν καθαριότητα τοῦ προσώπου των. Φυσικὰ ἀπαγορευέται ἡ κατάχρησις, διότι εἶνε ὕλαι καυστικοί. Μὰ μὲ τὶ νὰ καθαρίζῃ ὅμως μιά κυρία τὴ σκόνῃ καὶ τὰ ἕνα σωρὸ ἐκκρίματα τῶν πόρων. Μὲ μόνον τὸ νερὸ;

αὐτὸ δηλαδὴ πού δὲν κάνει τίποτε ἂν λάβωμε ὑπ' ὄψιν μας τὰ λιπαρὰ δέρματα; Τὶ νὰ μᾶς κἀνῃ τὸ νερὸ στὸ λίπος. Εἶνε σὰν νὰ προσπαθοῦμε νὰ καθαρίσουμε ἕνα λαδωμένο ρούχο μὲ νερὸ. Νὰ καθαρίσῃ πρῶτα μιά κυρία τὸ πρόσωπό της ἔστω καὶ μὲ οἰνόπνευμα κατάλληλον, καὶ μετὰ νὰ τὸ πλύνη καταλαβαίνομε ὅλοι μας αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὴν καθαριότητα.

Γιὰυτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον εἶνε ἀνάγκη νὰ μορφωθοῦν λίγο τῆς συγχρόνου Ἑλληνίδος αἱ ἰδέαι τοῦ καλλωπισμοῦ. Ἡ καθημερινὴ περιποίησις εἶνε ἐκείνη πού πρέπει πρὸ παντὸς νὰ διδαχθῆ κάθε γυναῖκα. Διότι γιὰ σοβαρὰς ἐπιδιορθώσεις τῆς καλλονῆς μιά φορὰ θὰ πάη πελάτις στὸν ἰατρὸ νὰ ζητήσῃ τὴν ἐγχείρησιν τῆς μεγάλης μύτης, τοῦστήθους, τῶν ρυτίδων, τὴν ἀφαίρεσιν τῶν οὐλῶν καὶ τριχῶν. Ἐκεῖνο πού τῆς χρειάζεται συνεχῶς εἶνε τὰ μέσα πρὸς διατήρησιν τῆς ἐλαστικότητος τοῦ δέρματος καὶ τῆς καθαριότητος τοῦ προσώπου ἐν γένει.

Γιὰ ν' ἀντιληφθοῦμε δὲ καλλίτερα πῶς ἡ ἐπιστημονικὴ περιποίησις τοῦ δέρματος εἶνε μιά πρόοδος τοῦ πολιτισμοῦ δὲν ἔχουμε παρὰ νὰ παραβάλουμε τὸ δέγμα μιᾶς χωρικῆς μὲ τὸ δέγμα μιᾶς γυναικὸς τῶν πόλεων. Τῆς χωρικῆς ὅσο καὶ ἂν εἶνε ἐκ φύσεως ὠραῖο δὲν μπορεῖ νὰ προτιμηθῆ ἀπ' τὸ περιποιημένο καὶ ἡμερὸ δέγμα τῆς πόλεως. Ἄν δὲ οἱ γυναῖκες πού συγκρίνομε εἶνε τῆς αὐτῆς ἡλικίας θὰ παρατηρήσωμεν ὅτι τὸ δέγμα τῆς ἀπεριποίητης χωρικῆς εἶνε πειρὸ γερασμένο ἀπὸ κείνης πού διαθέτει ὅλα τὰ ἐπιστημονικὰ μέσα γιὰ τὴν διτήρησιν τῆς νεότητός της. Ἡ χωρικὴ ἔχει τὸ προτέρημα νὰ εἶνε διαρκῶς ἐκτεθειμένη στὰς ὑπεριώδεις ἀκτίνας τοῦ ἡλίου πού μᾶς δίδουν τὴν ἀληθινὴν ζωὴν, εἶνε ὁμῶς καταδικασμένη νὰ ὑφίσταται καὶ τὰς ζημίας τῶν ἀκτίνων, ὅπως εἶνε οἱ φακίδες καὶ τὰ ἐγκαύματα. Γιὰυτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον καὶ ἡ ἰατρικὴ, γιὰ

νὰ συνδυάσῃ τὴν ὑγείαν ἢ ὁποία προτιμᾶται μὲ τὴν καλλονὴν ἢ ὁποία μᾶς ἐπιβάλλεται, συνιστᾷ τὰ διάφορα σπὸρ μαζὺ μὲ τὰ μέσα τῆς προφυλάξεως, τὰ ὁποῖα μᾶς διδάσκει ἡ αἰσθητικὴ ἐπιστήμη.

Μπορεῖ μιά κυρία νὰ φροντίσῃ πρῶτ' ἀπ' ὅλα διὰ τὴν ὑγείαν της, χωρὶς ν' ἀμελῆ ἐκ παραλλήλου καὶ μὲ θυσίαν στιγμῶν μόνον τὸν καλλωπισμὸν της.

Ἡ σπατάλη τῆς ὥρας πού κἀνῃ ἐκείνη πού δὲν ἔχει διδαχθῆ τὴν ἐπιστημονικὴν περιποίησιν τοῦ προσώπου θ' ἀποσοβηθῆ ἀκριβῶς μὲ τὴν εὐρυτέραν διάδοσιν τῆς αἰσθητικῆς, ἐπιστήμης τὴν ὁποίαν ἐδημιούργησαν αἱ δυσμορφίαι πού εἴχαμε ἐξ αἰτίας τοῦ μεγάλου πολέμου. Ὑπῆρξαν, ὡς διηγοῦνται εἰδικοὶ ἰατροὶ, τέτοια περιστατικὰ δυσμορφιῶν πού ἔφριττεν ὁ νοῦς τοῦ ἀνθρώπου πὼς προηγουμένοι ἴσως καλλοναὶ προκαλοῦσαν μετὰ τὴν ἀηδίαν καὶ τὴν περιέργειαν τῶν διερχομένων.

Ὅπως ἡ Εὐρωπαϊα εἶσι καὶ ἡ Ἑλληνὶς πρέπει πολὺ λίγα λεπτὰ ν' ἀφιερῶνῃ γιὰ τ' ἀτομικὰ της καθήκοντα. Ἡ Εὐρωπαϊα στὴ στιγμὴ θὰ φάγῃ, θὰ ντυθῆ γρήγορα καὶ σὲ δυὸ λεπτὰ θὰ καλλωπισθῆ ὥστε νᾶνε ἔτοιμη γιὰ τὸν ἀγῶνα τῆς ζωῆς. Δὲν τῆς λείπει οὔτε τὸ ἐπιστημονικὸ της μασσάζ, γιὰ τὸ ὁποῖον ἀφιερῶνῃ μερικὲς στιγμὲς τὴν ἐβδομάδα, ξέρεῖ καλὰ τὴν ἀξίαν του καὶ τὸ πιστεύει ὡς ὠφέλιμον, ὅπως ἄλλωστε εἶνε παραδεκτὸν καὶ ἀπ' ὅλους τοὺς ἐπιστήμονας τῆς ὑψηλίου. Τὸ μασσάζ εἶνε τόσο ἀναπόσπαστο ἀπ' τὴν τουαλέττα τῆς εὐρωπαϊκῆς, ὥστε ἔμαθε καὶ μόνῃ της νὰ χειρίζεται τὸ σχετικὸ μηχανήμα.

Οἱ θρούλοι δὲ πὼς ὅταν τὸ διακόψῃ κανεὶς οἱ μῦς τοῦ προσώπου καταστρέφονται, αὐτοὶ δὲν πρέπει οὔτε κᾶν νὰ μπαίνουν στὸ στόμα τῶν μορφωμένων τοῦλάχιστον. Διότι, ἢ θὰ παραδεχθοῦμε ὅτι τὸ μασσάζ ὡς καλὸ εἶνε πάντα καλὸ καὶ ἐπομένως ὠφελεῖ εἰς

ὅποιαδήποτε στιγμή καὶ ὁπουδήποτε καὶ ἂν ἐφαρμοσθῆ, ἢ πάλι θὰ τὸ παραδεχθῶμε ὡς κακό, ὅποτε πέφτει ὅλη ἢ θεωρία τῆς γυμναστικῆς τοῦ σώματος, ἢ ὅποια εἶνε γνωστὸ πόσον συντελεῖ στὰς καλὰς γραμμάς καὶ τὸ παράστημα ἐν γένει.

Ἄν ἐξετάσῃ κανεὶς λίγο τὴ Σουηδικὴ Γυμναστικὴ καὶ τὴν γύμνασιν τῶν λεπτῶν μυῶν τοῦ ὄργανισμοῦ, δηλ. τὴν *culture physique* θὰ δῆ ὅτι ἕνας παρόμοιος μηχανικὸς λόγος συντελεῖ εἰς τὸ νὰ συγκρατηθῆ ἢ πτώσις καὶ ὁ μαρasmus τῶν λεπτῶν μυῶν τοῦ προσώπου διὰ τῆς ἐφαρμογῆς τοῦ μασσάζ, τοῦ ἠλεκτρικοῦ βέβαια, διότι ὑπάρχει καὶ ἕνας παλαιὸς τρόπος τῆς μαλάξεως τοῦ προσώπου διὰ τῶν χειρῶν, ὁ ὁποῖος δὲν εἶνε πειὰ εἰς χρῆσιν.

Μία κυρία πρέπει νὰ ἐννοήσῃ καλὰ τὶ ὠφέλιαν περιμένει ἢ καλλονὴ τῆς ἀπ' ἕνα καλοκαυωμένο μασσάζ, διότι αὐτὸ μπορεῖ καὶ νὰ μᾶς βλάψῃ ἂν δὲν γίνεται μὲ σύστημα καὶ ἂν ἐκεῖνος πού τὸ ἐφαρμόζει δὲν ἔχει τὸ ὀλιγότερον ἀνατομικὰς γνώσεις. Αἱ σημερινὰ μελέται ἀπέδειξαν ὅτι τὸ ἠλεκτρικὸ μασσάζ μὲ τὰς ρυθμικὰς κινήσεις πού δίδει στοὺς μῦς ὄχι μόνον ἐξουδετερώνει τὰς ἀλλοιώσεις πού μᾶς προκαλεῖ ἢ πάροδος τοῦ χρόνου, ἀλλὰ συντελεῖ στὴν ἐξάλειψιν καὶ τῶν μικρῶν ρυτίδων, πού σχηματίζονται σ' ἕνα πρόσωπο κουρασμένο ἀπὸ διάφορες ἀφορμὲς ἢ ἀπὸ τὴν ἡλικίαν. Δεδομένου δὲ ὅτι οἱ μορφασμοὶ πού ἀθελά μας κάνομε ὅταν μιλάμε δὲν εἶνε εἰς θέσιν νὰ μᾶς γυμνάσουν τοὺς μῦς τοῦ προσώπου, μιὰ τέτοια ρυθμικὴ καὶ λεπτὴ γυμναστικὴ δι' ἠλεκτρισμοῦ μᾶς ἐπιβάλλεται πολὺ περισσότερον διὰ τὸν λόγον ὅτι μπορεῖ νὰ μᾶς κάνη ν' ἀποφύγουμε ὀλότελα καὶ τὴν ἀνάγκη τῆς ἐγχειρήσεως τῶν ρυτίδων, ἢ ὅποια συνειθίζεται πολὺ στὴν Εὐρώπῃ καὶ ἐφαρμόζεται κι' ἐδῶ σιγὰ σιγὰ.

Τὸ ἠλεκτρικὸ μασσάζ μπορεῖ νὰ

ἐπιβληθῆ ἀκόμη καὶ σὲ πρόσωπο πολὺ νέον, σὲ περίπτωσιν πού μᾶς τὸ ἐπιβάλλει ἢ θεραπευτικὴ ἰατρικὴ. Φαντασθῆτε λοιπὸν ποιά ἀπόστασις χωρίζει τὴν ἀλήθεια ἀπ' τὴν ἀντίληψιν πού ἐπικρατεῖ γιὰ ὅλα γενικῶς τὰ μέσα τοῦ καλλωπισμοῦ. Βαρέθηκα κάθε μέρα ν' ἀκούω ἀκόμα κι' ἀπ' τὶς πειὸ μορφωμένες γυναῖκες τὴν φράση «μὰ ὅταν διακόψῃ κανεὶς τὸ μασσάζ δὲν χειροτερεῖται ἔπειτα;» Φέρνω φυσικὰ τὶς λογικὰς μου ἀντιρρήσεις, ὅπως καὶ τώρα τὶς ἐπαναλαμβάνω ἐνώπιον ὄλου τοῦ ἀκροατηρίου, μέσα στὸ ὅποιον ἀσφαλῶς θ' ἄνε καὶ πολλοὶ συνάδελφοί μου ἰατροί.

Δὲν ἔχομε μήπως καὶ καθαρὰς ἰατρικὰς περιπτώσεις πού τὸ μασσάζ ἢ ἢ μάλαξις μᾶς ἐξυπηρετεῖ; Πόσοι τοπικὰ καὶ μονόπλευροι παραινέσεις ἢ ἀπισχνάνσεις μυῶν δὲν ἔχουν θεραπεία ἐπιτρέπεται νὰ νομισθῆ ὅτι θὰ ξαναρωσθῆσιν ὁ ἄρρωστος διὰ τὴν μόνην ἀφορμὴν ὅτι δὲν ἐξακολουθοῦσε διαρκῶς νὰ κάνη μασσάζ; Καλὸν θὰ εἶνε νὰ μπορῆ κανεὶς σ' ὅλην τὴν ζωὴν νὰ ξυπνᾷ ρυθμικὰ τοὺς μῦς τοῦ ὄργανισμοῦ του, κι' ὄχι μόνον βέβαια τοῦ προσώπου. Ὅμιλῶ γιὰ τὸ πρόσωπο γιὰτι αὐτὸ πῆρα ὡς θέμα. Ἀλλοιῶς γιὰ ὄλο μας τὸν ὄργανισμό χρειάζεται καλλωπισμὸς καὶ γυμναστικὴ. Γιὰ νὰ καταλάβουμε δὲ καλλίτερα τὰς ἐνεργείας ὄλων αὐτῶν τῶν καλλωπιστικῶν μέσων ἄς φαντασθῶμε πρὸς στιγμὴν τὴν τρομερὸν θὰ ἦταν ἂν κάποιος μᾶς ἔλεγε ὅτι τὰς διαφόρους ἐκκρίσεις τῶν ἀδένων τοῦ ὄργανισμοῦ μᾶς δὲν θ' ἄπρεπε νὰ τὶς καθαρίζουμε διὰ τῶν μεθόδων πού μᾶς ἐπιβάλλει ἢ ὑγιεινὴ καὶ ἢ τουαλέττα τῆς γυναικός.

Τὸ ἴδιο ἀκριβῶς συμβαίνει καὶ στὸ πρόσωπο, τὸ ὅποιον δὲν στερεῖται ἐπίσης τῶν ἀδένων ἐκκρίσεως καὶ ἐπομένως ἔχει ἀνάγκην καθημερινῆς περι-

ποιήσεως. Ἄν δὲν καθαρισθῆ καταλλήλως τὸ δέσμα καὶ τὸ σμηγμα παραμένει ὀλοένα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ κουρασθῆ καὶ νὰ πάθῃ ἀπὸ μαρasmus. Εἶνε ἀπαραίτητον μιὰ κυρία νὰ καθαρίζῃ τὸ δέσμα τῆς ἐπιστημονικὰ, ἂν θέλῃ νὰ διατηρήσῃ τὴν ἐλαστικότητά του καὶ νὰ μὴ γηράσῃ. Πρέπει νὰ καθαρίζουν πρὸ παντὸς οἱ πόροι καὶ ἂν χάριν τῶν ἐξωτερικῶν μεταβολῶν τοῦ καιροῦ εἴμεθα ὑποχρεωμένοι ν' ἀχουμὲ μιὰ προφυλακτικὴ κρέμα στὸ πρόσωπο, εἶνε ἀνάγκη τὸ δέσμα νὰ καθαρίζεται προηγουμένως καὶ νὰ λαμβάνεται ἢ φροντίς ν' ἀφαιρεῖται ἢ κρέμα κατὰ τὴν ὥραν τοῦ ὕπνου.

Τὴν νύκτα τὸ δέσμα πρέπει ν' ἀναπνέη καὶ νὰ μὴν εἶνε ἀποφραγμένοι οἱ πόροι, γιὰτι ἀλλοιῶς θὰ διευρυνθοῦν περισσότερο ἀπ' τὸ φυσιολογικὸν μέγεθος καὶ τότε τὸ δέσμα θὰ πάρῃ τὴν ὄψιν πορτοκαλιοῦ. Ἄν δὲ σκεφθοῦμε πῶς τὴν Ἑλληνίδα δὲν τὴν βοηθεῖ ἀπόλοιο τὸ κλίμα τῆς, τὸ ὅποιον ἀπὸ ὑγιεινῆς ἀπόψεως μπορεῖ νὰ εἶνε θανατόσιον ὄχι ὅμως καὶ γιὰ τὴν αἰσθητικὴν, αὐτὴ εἶνε ἐκεῖνη πού πρέπει νὰ δώσῃ μεγαλειτέραν σημασίαν ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊά, πού φυσικὸν προστᾶτη τῆς ἔχει τὸ κλίμα. Ἀναφέρω συχνὰ τὴν γυναῖκα, γιὰτι αὐτὴ ἀνέκαθεν ἔδειξε τάσεις καλλωπιστικὰς περισσότερας, ἀλλοιῶς κι' ὁ ἄνδρας θὰ ἦταν ἐξ ἴσου εὐχάριστον ν' ἀπέφευγε τὶς ρυτίδες καὶ νὰ συγκρατοῦσε τὴν νεότητά του, ὅπως π. χ. ἔκαναν οἱ ἀρχαῖοι Ἑλληνες, νὰ φροντίζουσαν γιὰ τὴν ὁμορφιά τους πολὺν περισσότερο ἀπ' τοὺς σημερινοὺς ἄνδρας, οἱ ὁποῖοι μόλις πρὸ ὀλίγων ἐτῶν ἤρχισαν νὰ κάνοσαν ἕνα εἶδος μασσάζ ἠλεκτρικὸν στὰ κορυφία, ἔστω κι' ἂν δὲν γίνεται ἐπιστημονικὰ.

Στὴν Ἑλληνίδα πού φιλοξενεῖ ὅλην τὴν σκόνην τῶν δρόμων πού κατοικεῖ, εἶνε ἀπὸ κάθε ἄλλη γυναῖκα πειὸ ἀνάγκη νὰ φροντίξῃ γιὰ τὸ πρόσωπό τῆς καὶ γιὰ τὴν γενικήν τῆς, καθαριότητα.

Δὲν τῆς χρειάζονται παρὰ δέκα λεπτὰ νὰ τὸ περιποιηθῆ. Φαντασθῆτε δὲ σ' ἕνα τρομερὸν λιπαρὸ δέσμα ν' ἀφίνουμε τὸ λίπος νὰ λιγδῶνῃ ὄλο τὸ πρόσωπο, γιὰ νὰ μὴ θίξουμε τὴν ἀθωότητά του. Σ' αὐτὴ τὴν περίπτωσιν ἀσφαλῶς εἶνε ἐγκλημα ἢ ἀθωότης, ἂν λάβῃ κανεὶς ὑπ' ὄψιν τοῦ ὅτι ἢ σμηγματόρροια δηλ. ἢ *Seborrhie grasse* εἶνε ἀφορμὴ πολλὰς φορὰς μεγάλων καὶ ἀνιᾶτων δερματικῶν νοσημάτων. Θάταν δὲ ἀσφαλῶς πρόοδος νὰ βλεπε κανεὶς τοὺς γονεὶς ν' ἀνησυχοῦσαν καὶ νὰ ὀδηγοῦσαν τὰ παιδιὰ των σ' ἕνα δερματολόγο γιὰ τὴν κατάλληλην θεραπεία. Διότι αὐτὴ ἢ λιπαρὰ κατάστασις τοῦ προσώπου καὶ τῶν μαλλιῶν εἶνε ἢ μόνην ἀφορμὴ τῆς φαλάκρας καὶ μερικῶν νοσημάτων, ὅπως τῆς ἀκμῆς.

Ἡ παθολογικὴ αὐτὴ σμηγματόρροια ἀρχίζει ἀπὸ τὰ 18 χρόνια, καμμιά φορὰ κι' ἐνωρίτερα καὶ διαρκεῖ ὡς τὰ 40, ὅποτε ἢ πού θ' ἄχουν χαθῆ ὄλα τὰ μαλλιά τοῦ ἀρρώστου ἢ πού θὰ γίνῃ ἀγνώριστο τὸ πρόσωπό του ἀπὸ τὰς ἀκμὰς, τὰ ἄνθη τῆς νεότητος πού λέγει ὁ λαός. Σ' αὐτὸ βέβαια παίζει ὀλο ἢ ἐσωτερικὴ ἔκκρησις, ὁ ἀθροισμὸς καὶ ἢ πέψις, μὰ μιὰ σοβαρὰ ἀφορμὴ, μπορεῖ κανεὶς νὰ πῆ καὶ ἢ κυριώτερα, εἶνε τὸ λίπος τὸ ὅποιον χρησιμεύει ὡς θρεπτικὸν ὕλικόν γιὰ τὰ μικροβία πού μᾶς προκαλοῦσαν τὴν νόσον. Ἡ θεραπεία ἐνὸς τόσον μικροῦ νοσήματος ὑπὸ ἔποψιν παθολογίας δὲν ἦταν εὐκόλη ὡς τώρα. Ἄν δὲ ἀντικρῶσμε τὶς ἀπαίσιες μορφὲς τῆς ἀκμῆς μὲ τὰς ὑπονόμους τοῦ πύου πού σχηματίζουσαν κάτω ἀπὸ κάθε σπιθοῦρι θὰ δοῦμε ὅτι τὸ νόσημα αὐτὸ εἶνε ἕνας ἐκ τῶν μεγαλειτέρων ἐχθρῶν τῆς αἰσθητικῆς.

Ἡ καταστροφὴ πού προκαλεῖ ἢ ἀκμὴ στὴν καλλονὴν εἶνε μεγαλυτέρα καὶ ἀπὸ ἐκείνην πού μᾶς παρουσιάζει ἢ εὐλογία. Σὲ μένα τοῦλάχιστον εἶνε πειὸ συμπαθητικὸν τὸ πρόσωπο μὲ τὰς λευκὰς οὐλάς τῆς εὐλογίας παρὰ τὰ μαῦρα σημάδια τῆς ἀκμῆς μὲ τρύπες

βαθειές, με σπιθούρια από πύον με μπιμπίκια μαύρα σ' ὅλη τὴν ἐπιφάνειαν τοῦ προσώπου. Τέτοιες θεραπείες ἐπιχειρεῖ ἡ αἰσθητικὴ ἰατρικὴ καὶ τὶς ἐπιτυγχάνει μὲ τὴν ἐπιμονὴ καὶ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν νέων μέσων.

Λυποῦμαι γιατί ἡ σημερινή μου διάλεξις δὲν ἔχει σκοπὸ ν' ἀσχοληθῇ μὲ τὴν θεραπευτικὴν. Ἴσως ἀργότερα θὰ μπορῶ νὰ παρουσιάσω ἕνα πρακτικὸ θεραπευτικὸ ὁδηγό, γιὰ κείνους ποὺ δὲν τοὺς εἶνε δυνατὴ ἡ θεραπεία εἰς τὰ δερματολογικὰ ἰατρεία.

Ἡ δερματολογία διαιρεῖ τὸ δέρμα σὲ χονδρὸ καὶ λεπτό, σὲ ξηρὸ καὶ λιπαρό. Τὸ χονδρὸ δέρμα εἶνε τὸ προτιμότερο, διότι ὑπόκειται εἰς ὀλιγώτερες καταστροφές. Τὰ λεπτὰ δέρματα εἶνε τὰ πεῖο εὐπρόσβλητα, γι' αὐτὸ καὶ σκοπὸς τοῦ καλλωπισμοῦ εἶνε νὰ τὰ καταστήσουμε ἀπρόσβλητα εἰς τὰ μικρόβια καὶ τὰ καιρικὰ ἐπιδράσεις. Μεγαλειότεραν δὲ φροντίδα πρέπει νὰ λαμβάνουν ὅσοι ἔχουν λεπτὸ δέρμα.

Ἐκτὸς ἀπ' τὴν διαίρεση αὐτὴ ἡ αἰσθητικὴ διαιρεῖ τὸ δέρμα καὶ σὲ δύο ἄλλες καταστάσεις. Στὴ λιπαρὰ κατάσταση καὶ στὴν ξηρὰ κατάσταση. Γιὰ τὴν πρώτη μιλήσαμε ἤδη παραπάνω. Γιὰ τὴν ξηρότητα τοῦ δέρματος, ἡ ὁποία παρατηρεῖται συχνότερον στὸν τόπο μας εἶνε ἐπίσης ἀνοησία ν' ἀποφύγη κανεὶς τὴν χρῆση μιᾶς κρέμας τῆς ὁποίας ἔχει ἀπόλυτον ἀνάγκην.

Δὲν μοῦ φαίνονται δὲ περιτταὶ αἱ γνώσεις αὐταὶ αἱ καλλωπιστικαί, διότι καὶ ὁ καθένας ἀπὸ μᾶς ἀνήκει σὲ μιὰ κατηγορία δέρματος. Γι' αὐτὸ δὲ θάταν ἄσκοπο κι' ἄλλοι συνάδελφοι δερ-

ματολόγοι νὰ κουρασθοῦν, ὥστε νὰ πλουτισθοῦν αἱ ἰδέες τοῦ λαοῦ περὶ καλλωπισμοῦ. Ἡ περιποίησις τῆς καλλονῆς πολλὰ φορὰς εἶνε κακῶς ἐννοουμένη. Οἱ περισσότερες γυναῖκες μεταχειρίζονται ἄγρια ὅ,τι πωλεῖται στὸ ἐμπόριον ὡς φτιασίδι, δὲν ἐννοοῦν ὅμως νὰ ἐπιφέρουν κανένα ἔλεγχον ἰατρικὸν στὸ δέρμα τους, διότι τότε τοὺς φαίνεται ὅτι θίγεται ἡ ἀθωότης τῆς ἐπιδερμίδος των. Ἐνῶ τὸ σωστὸν εἶνε νὰ δοθῇ ἡ σχετικὴ ἐλευθερία στὴ γυναῖκα διὰ τὸν καλλωπισμόν, νὰ τὸ θεωρῇ μάλιστα καὶ καθήκον της νὰ καλλωπίζεται, νὰ προσέχη ὅμως ὅ,τι μεταχειρίζεται νὰ εἶνε ἀθῶον καὶ νὰ εἶνε κατάλληλον γιὰ τὸ εἶδος τοῦ δέρματός της.

Ἡ περιποίησις τοῦ προσώπου δὲν εἶνε τὸ ἀπαίσιο βάψιμο ποὺ συναντοῦμε σὲ κάθε μας βῆμα. Ἡ προφύλαξις τῆς καλλονῆς ἐκτὸς τῆς καθαριότητος καὶ τῶν μέσων τῆς φυσικοθεραπείας ἔχει παραδεχθῆ ἀπαραίτητον τὴν χρῆσιν μιᾶς δροσιτικῆς κρέμας καὶ ἀποστειρωμένης πούδρας, δὲν θέλει ὅμως μ' αὐτὸ νὰ ὑποθάλη τὸν σχηματισμὸν ὀλοκλήρων στρωμάτων βαφῶν καὶ ψυμμυθίων τοξικῶν.

Τελειώνοντας ἐλπίζω νὰ μοῦ ξαναδοθῇ εὐκαιρία νὰ ὁμιλήσω καὶ γιὰ ἄλλα ζητήματα ἐπίσης ἐνδιαφέροντα, μὲ μόνην τὴν ἱκανοποίησιν ὅτι προσφέρω κι' ἐγὼ ὅ,τι μπορῶ διὰ τὴν ἀναστύλωσιν τοῦ καλλωπισμοῦ στὸν τόπον αὐτόν, ποὺ ἄλλοτε οἱ ἀρχαῖοι εἶχαν δημιουργήσῃ Ἀκαδημίαν Καλλονῆς καὶ θεοποιοῦν τὸν ὠραιότερον ἄνδρα καὶ τὴν ὠραιότεραν γυναῖκα.

ΚΡΙΤΙΚΗ ΔΙΕΡΕΥΝΗΣΙΣ ΤΗΣ ΑΠΑΝΤΗΣΕΩΣ ΤΗΣ ΑΓ. ΕΛΡΑΣ ΕΙΣ ΤΗΝ Κ. Τ. Ε. ΔΙΑ ΤΟ ΑΚΙΝΗΤΟΝ ΤΟΥ ΠΑΣΧΑ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Γ. ΑΡΒΑΝΙΤΑΚΗ.—Διευθυντοῦ Βιβλιοθήκης Ὑπουργείου Ἐξωτερικῶν.

Εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς Βιβλιοθήκης Ρενάν. 25 Ἀπριλίου.

Σκοπὸς τῆς Κ. τ. Ε. εἶνε ἡ ἐπικράτησις τῆς παγκοσμίου εἰρήνης. Μεταχειρίζεται πρὸς τοῦτο μέσα θετικὰ καὶ ἀρνητικὰ. Διὰ τὴν παρασκευάσῃ τὸ ἔδαφος φιλερηνικὸν ἐπιδιώκει, μεταξύ ἄλλων, τὴν ἐνότητα τῶν πάσης φύσεως μετρικῶν συστημάτων καὶ μεθόδων καὶ τὴν προσφορωτέραν τούτων προσαρμογὴν εἰς τὰς συγχρόνους ἀνάγκας τῆς διεθνοῦς συναλλαγῆς καὶ τῶν κοινωνιῶν. Δὲν εἶνε δυνατὸν νὰ φαντασθῇ κανεὶς χριστιανικότερον θεσμόν. Διεθνῆς Ἄρειος Πάγος ἐργαζόμενος ὑπὲρ τῆς εὐημερίας τῆς ἀνθρωπότητος!

Φυσικὸν ἦτο, ὡς ἐκ τούτων, νὰ ὑποδεχθῇ εὐμενῶς τὰς ἐπανειλημμένως διατυπωθείσας εὐχὰς διεθνῶν Συνεδριῶν ὑπὲρ τῆς παγκοσμίου ἀποδοχῆς ἡμερολογίου ἀνταποκρινομένου εἰς τὰς ἀνάγκας τῆς διεθνοῦς συναλλαγῆς καὶ ὑπὲρ τοῦ καθορισμοῦ σταθεροῦς ἡμερομηνίας διὰ τὸ Πάσχα, ὥστε νὰ παύσουν αἱ ζημίαι τὰς ὁποίας συνεπάγεται τὸ κινητὸν τῆς ἐορτῆς ταύτης, Ἐνθυμούμεθα τὸ Συνέδριον τῆς Ὀστάνδης τοῦ 1907 τὸ ὁποῖον ἐξέθηκε τὰς ζημίας ἐκ τῆς αἰωρήσεως τῆς πασχαλινῆς ἡμερομηνίας ἀπὸ τῆς 22 Μαρτίου μέχρι τῆς 25 Ἀπριλίου. Τὸ Συνέδριον τῆς Πράγας τοῦ 1908, τοῦ Λονδίνου τοῦ 1910. Ἄλλο Συνέδριον ἐν Λονδίῳ τοῦ 1912 καὶ ἐν Βοστώνῃ τὸ ἴδιον ἔτος, ἄλλο ἐν Πετροπόλει τοῦ 1913, ἐν Λιέγη τοῦ 1914 καὶ ἐν Παρισίοις τὸ ἴδιον ἔτος. Τέλος τοῦ 1921 ἐν Λονδίῳ καὶ τοῦ 1922 ἐν Ρώμῃ.

Μετὰ τοῦ Πάσχα κινοῦνται καὶ αἱ

Ἀπόκρωσες καὶ ἡ ἐορτὴ τῆς Πεντηκοστής. Ἡ βιομηχανία τῶν νεωτερισμῶν ἢ τῶν Ξενοδοχείων καὶ ἐντεῦθεν τῶν ἀτμοπλοικῶν ἐταιρειῶν καὶ τῶν σιδηροδρομικῶν, τὰ προγράμματα τῶν σχολείων, αἱ ἐργασίαι τῶν Βουλῶν κ.λ.π. ὑποφέρουν ἐκ τῆς λίαν πρωίμου ἢ καὶ λίαν ὀψίμου πασχαλινῆς ἡμερομηνίας. Τὶ νὰ εἴπουν αἱ χῶραι, ὅπως ἡ Αἴγυπτος, ὅπου εἰς τὰς δημοσίας καὶ τὰς ἰδιωτικὰς ὑπηρεσίας ὑπάρχουν ὑπάλληλοι ὅλων τῶν δογμάτων; Καταντᾷ νὰ ἐργάζονται 210 ἡμέρας τὸ ἔτος. Ὁρθόδοξον Πάσχα, Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Λατίνων Πάσχα, Χριστούγεννα, Πρωτοχρονιά, Μπαϊράμ καὶ Πουρίμ. Χάνει κανεὶς τὰ πασχάλια του! Ἡ ἀποδοχὴ λοιπὸν μιᾶς σταθεροῦς πασχαλινῆς ἡμερομηνίας ὄχι μόνον θὰ ἄρῃ τὴν αἰτίαν τῶν δημοσιονομικῶν ζημιῶν ἀλλὰ καὶ θὰ παρουσιάσῃ τὴν ἀνθρωπότητα ἐνώπιον τῆς ἰδίας τῆς συνειδήσεως ἠνωμένην ἐν χριστιανικῇ ἀδελφότητι κατὰ τὸν μέγαν αὐτὸν ἐορτασμόν.

Κατήρτισε λοιπὸν ἡ Κ. τ. Ε. διεθνῆ ἐπιτροπὴν ἐκ σοφῶν ὄλων τῶν ἐθνῶν καὶ τῶν δογμάτων ἢ ὁποία, ἀφοῦ ἐξωνόησε τὸ ζήτημα, ἀπεφάνθη ὅτι πρέπει νὰ ὀρισθῇ τὸ Πάσχα τὴν Κυριακὴν ἢ ὁποία ἀκολουθεῖ τὸ δεύτερον Σάββατον τοῦ Ἀπριλίου. Πάντες τὸ ἐδέχθησαν. Ἐθνη καὶ Ἐκκλησίαι καὶ τῶν δύο κόσμων. Ἡ Ἀγγλία μάλιστα καὶ ἐνομοθέτησε τοῦτο τὸν παρελθόντα μῆνα. Μόνον ἡ Ἁγία Ἐδρα τὸ ἀπέρριψε διὰ τῆς ἀπαντήσεως τὴν ὁποίαν βραχυτάτην παραθέτομεν αὐτο-

λεξεί και θὰ διερευνήσωμεν ἐπειδὴ νομίζομεν ὅτι ἀποτελεῖ πολύτιμον ἐνδεικτικὸν τῆς μακροαίωνα νοοτροπίας και και τεχνοτροπίας αὐτῆς και τὴν χαρακτηρισρίζει ὡς παράγοντα τῆς παγκοσμίου ἀγάπης.

«Ἡ Ἁγία Ἐδρα διαπιστώνει εὐχαρίστως ὅτι ἡ Κ. Τ. Ε. ἀνεγνώρισεν ἀπεριφράστως ὅτι τὸ ζήτημα τῆς μεταρρυθμίσεως τοῦ ἡμερολογίου ἰδίως εἰς ὅτι ἀφορᾷ τὴν σταθεροποίησιν τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα εἶνε φύσεως ἐξαιρέτως θρησκευτικῆς και ὅτι αἱ τυχὸν τροποποιήσεις ἐντιούτω *ἂν και οὐδεμίαν ἐμφανίζουσαν δογματικὴν δυσχέρειαν*, θὰ συνελήγοντο ἐν τούτοις τὴν ἐγκατάλειψιν παραδόσεων ἰσχυρῶς ἐρριζωμένων τὰς ὁποίας οὔτε νόμιμον οὔτε παραδεκτὸν θὰ ἦτο νὰ παρίδῃ τις ἄνευ σοβαρῶν λόγων παγκοσμίου συμφέροντος.

Και λοιπὸν, ἡ Ἁγία Ἐδρα οὐδένα λόγον εὐρίσκει ἐπαρκῆ πρὸς τροποποίησιν τῆς *σταθερᾶς πράξεως τῆς Ἐκκλησίας* ἐν τῷ καθορισμῷ τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἐορτῶν και μάλιστα τῆς ἐορτῆς τοῦ Πάσχα, πράξεως διατηρηθείσης ὑπὸ παραδόσεως σεβασμίας και καθαγιασθείσης ἀπὸ τῶν ἀρχαίων χρόνων ὑπὸ συνόδων. Συνεπῶς ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὸ κοινὸν καλὸν ἀπαιτεῖ μεταρρυθμίσεις εἰς τὰς παραδόσεις ταύτας, ἡ Ἁγία Ἐδρα θὰ ἐξήταζε τὸ ζήτημα μόνον ἂν προηγουμένως διετύπωνε τὴν περὶ τούτου εὐχὴν μία οἰκουμενικῆ Σύνοδος».

Εἶνε εὐτύχημα ὅτι ἡ Ἁγία Ἐδρα ἀναγνωρίζει ὅτι τὸ ζήτημα τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα δὲν εἶνε φύσεως δογματικῆς, διότι δὲν θὰ ἦτο ἐκκλησιαστικὸν ἂν ὑπεστήριζε τὸ ἐναντίον ἀφοῦ περὶ τούτου ἠσολήθη ἡ Ἀ' Οἰκ. Σύνοδος ἡ συντάξασα και τὸ Σύμβολον τῆς Πίστεως. Τοιαύτην παρερημνείαν κάμνον παρ' ἡμῖν οἱ παλαιοῦς ἡμερολογίται.

Πραγματικῶς ὁμοῦ ἡ Κ. Τ. Ε. περιοριζομένη αὐστηρῶς εἰς τὴν ἡμερο-

μηνίαν τῆς ἐορτῆς και μὴ θίγουσα καὶ τὸ τυπικόν, τὸ τελετουργικὸν μέρος τῆς, ἀκόμη δ' ὀλιγώτερον τὸν συμβολισμόν τῆς, κάμνει ἀπλούστατα ἔργον δημοσιονομίας.

Ἄλλὰ διερωτώμεθα ποῖα νὰ εἶνε ἄρα γε αὐτὰ αἱ παραδόσεις αἱ ἰσχυρῶς ἐρριζωμέναι αἱ ὁποῖαι θὰ ἐγκαταλειφθοῦν. Οὐδεμίαν διαβλέπομεν. Προσέξατε εἰς τοῦτο: Ἡ Κ. Τ. Ε. προτείνει μίαν τῶν δύο πρώτων Κυριακῶν τοῦ Ἀπριλίου. Ἄν ἡ 1 Ἀπρ. τύχῃ Σάββατον, τὸ Πάσχα θὰ ἐορτασθῆ εἰς τὰς 9 Ἀπρ. ἂν δὲ Κυριακὴν εἰς τὰς 15 ἰδ. μ. ὥστε θὰ κυμαίνεται τὸ Πάσχα μεταξὺ 9 και 15 Ἀπρ. τοῦ σημερινοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου. Ἄν και ὅταν γίνῃ δεκτὸν και τὸ ἡμερολόγιον τῆς Κ. Τ. Ε. τὸ ἔχον 13 μῆνας ἐξ 28 ἡμ. τότε θὰ εἶνε τελείως ἀκίνητον. Ἄλλὰ οἱ Λατῖνοι ἐορτάζουν τώρα τὸ Πάσχα κυμαινόμενον μεταξὺ 22 Μαρτ. και 25 Ἀπριλίου. Κατὰ τὰ ἔτη καθ' ἃ ἡ Ἁγία Ἐδρα ἐώρτασε πολλάκις τὸ Πάσχα τῆς τὰς ἡμερομηνίας 9—15 Ἀπρ. τὶ ἔπαθαν αἱ παραδόσεις τῆς; λ. χ. ἐφέτος. Διότι αἱ ἡμερομηνία αὐτὰ περιέχονται ἐντὸς τῶν πολὺ εὐρύτερων ὁρίων μεταξὺ τῶν ὁποίων κυμαίνεται τώρα τὸ Πάσχα τῆς. Τὸ ἐπιχείρημα αὐτὸ εἶνε τρομερὸν διότι εἶνε τελεσίδικον.

Ἡ Ἁγία Ἐδρα οὐδένα λόγον εὐρίσκει ἐπαρκῆ πρὸς τροποποίησιν τῆς «σταθερᾶς πράξεως» τῆς Ἐκκλησίας. Παράδοξον!

Δώδεκα διεθνή Συνέδρια ἐν Ἀμερικῇ και ἐν Εὐρώπῃ συγκροτηθέντα πρὸ τοῦ Μεγ. Πολέμου και μετ' αὐτὸν ἀπρηρίθησαν τὰς ζημίας τοῦ ἐργαζομένου και συναλλαττομένου κόσμου, και τῶν διοικητικῶν ὀργανισμῶν ἐκ τοῦ κινητοῦ τοῦ Πάσχα. Δὲν εἶνε ἐπαρκεῖς αἱ ὁμόθυμοι εὐχαὶ 12 Δ. Συνεδρίων; Ἡ ὑλικὴ εὐμερία τῶν λαῶν δὲν εἶνε ἀξία προσοχῆς ὑπὸ τῆς Ἐκκλησίας;

Τίνα ἄλλην ἀποστολὴν ἡμπορεῖ νὰ

ἔχῃ ἡ Ἐκκλησία ἂν μὴ τὴν προσωγὴν τῆς λαϊκῆς εὐμερίας; Τοῦναντίον, νομίζομεν ὅτι δὲν ὑπάρχει λόγος «ὁμολογητὸς» (avouable) διὰ ν' ἀρνηθῆ ἡ Ἐκκλησία τὴν συγκατάθεσιν τῆς.

Ἄλλ' ἡ παπικὴ ἀπάντησις ὁμιλεῖ περὶ «σταθερᾶς πράξεως» τῆς Ἐκκλησίας και δὴ πράξεως διατηρηθείσης ἐκ παραδόσεως σεβασμίας και καθαγιασθείσης ὑπὸ Συνόδων. Καὶ τοῦτο παροράδοξον! Ἄλλὰ γνωρίζομεν ὅτι τὴν ἐπὶ 12 1/2 αἰῶνας διατηρηθεῖσαν πρᾶξιν τῆς Ἐκκλησίας ἐν τούτῳ, ἀπὸ τοῦ 325 μ. Χρ. ἀνέτρεψεν ὁ Πάπας Γρηγόριος 15' εἰς τὰ 1582 διὰ τῆς μεταρρυθμίσεώς του. Ἡ σημερινὴ πρᾶξις τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας χρονολογεῖται ἀπὸ 3 1/2 αἰῶνος. Καὶ ἡ μὲν προηγουμένη εἶχε καθαγιασθῆ ὑπὸ Συνόδων, ἡ δὲ σημερινὴ ὑπ' οὐδεμῆς Συνόδου καθηγιασθῆ. Αὐτὸ εἶνε ἐκκλησιαστικόν. Ἄλλὰ θὰ ἴδωμεν πῶς δικαιολογεῖται ἡ ἀντίφασις αὕτη ὑπὸ τῆς Λατινικῆς Ἐκκλησίας.

Ἡ Ἁγία Ἐδρα δηλώνει εἰς τὴν ἀπάντησιν τῆς ὅτι «ἂν ἀπεδεικνύετο ὅτι τὸ κοινὸν καλὸν ἀπαιτεῖ τὴν τροποποίησιν τῆς παραδόσεως ταύτης θὰ ἦτο διατεθειμένη «νὰ ἐξετάσῃ» τὸ ζήτημα ἂν συνεκροτεῖτο Οἰκουμενικὴ Σύνοδος και διετύπωνε τὴν εὐχὴν».

Δηλ. ἡ Ἁγία Ἐδρα ζητεῖ νὰ συγκροτηθῆ Οἰκ. Σύνοδος διὰ νὰ διατυπώσῃ τὴν εὐχὴν τῆς σταθεροποιήσεως τῆς ἡμερομηνίας τοῦ Πάσχα. Ἄλλὰ δηλώνει ὅτι τὴν εὐχὴν αὐτὴν δὲν θὰ θεωρήσῃ ὑποχρεωτικὴν, ἀλλὰ μόνον θὰ τὴν ἐξετάσῃ. Δηλ. ἐπιφυλάττεται εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα και νὰ τὴν ἀπορρίψῃ!

Τονίζει δηλ. ὁ Ἁγ. Πατὴρ ὅτι εἶνε ἀνώτερος τῶν Οἰκουμενικῶν Συνόδων. Αὐτὸ δὲν μᾶς ἐκπλήττει. Ἐχομεν ἐπαυλιμμένως τοιαύτας ἐκδηλώσεις εἰς τὴν Ἱστορίαν τῶν Παπῶν. Ποῖος δὲν γνωρίζει τὰς περιπετείας τῆς ἐν Πίζῃ Συνόδου τοῦ 1409. 24 καρδινάλιοι, 200 ἀρχιεπίσκοποι και ἐπίσκοποι και

300 διδάκτορες τῆς Θεολογίας ἠγωνίσθησαν νὰ ρίψουν τρεῖς πάπας ταυτοχρόνως ἀναθεματίζοντας ἀλλήλους και τὴν Σύνοδον και ἐξέλεξαν τέταρτον. Τὰ ἴδια και ἡ ἐν Κωνσταντία Σύνοδος.

Ἄλλὰ εἶνε δυνατόν νὰ δεχθοῦν οἱ Ὁρθόδοξοι Πατριάρχαι, και οἱ προτεστάνται ἐπίσκοποι νὰ συνέλθουν εἰς Οἰκ. Σύνοδον ὡς συμβουλευτικὸν σῶμα τοῦ Πάπα; Ζητεῖ λοιπὸν τὰ ἀδύνατα σήμερον ἡ Ἁγία Ἐδρα και αὐτὸς εἶνε ἕνας τρόπος διαρρήδην ἀρνήσεως.

Ἐκπλήττει ὁμοῦ ἡ ἀπάντησις αὕτη διότι ἀφοῦ ὁμιλεῖ ὁ Πάπας ὅτι τὸ ζήτημα δὲν εἶνε δογματικόν, εἰς τί χρειάζεται ἡ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος; Ὅταν ἔκαμε τὴν μεταρρυθμίσιν του ὁ Γρηγόριος ΙΓ' δὲν ἐζήτησε τὴν ἐπικύρωσιν Συνόδου.

Ἐπειτα ἀφοῦ πᾶσαι ἀνεξαιρέτως αἱ Ἐκκλησίαι ἐνέκριναν τὴν πρότασιν τῆς Κ. Τ. Ε. ἔχει ἤδη τὴν γνώμην των ὁ Λατῖνος ἐπίσκοπος Ρώμης. Μᾶς κάμνει ἐντύπων ἡ ἀκόμη ἡ γνωσιμαχία τῆς Ἁγίας Ἐδρας, διότι ἔχομεν ἐπὶ Λέοντος ΙΓ' προσπάθειαν τοῦ Βατικανοῦ πρὸς σταθεροποίησιν σχετικὴν τοῦ Πάσχα. Ὁ καρδινάλιος Cesar Toncini de Quarenghi περιήλθε τὰ πατριαρχεῖα τῆς Ἀνατολῆς και τὴν Μόσχαν και εἰργάσθη πρῶτον πρὸς ἀποδοχὴν τοῦ γρηγοριανοῦ ἡμερολογίου ὑπὸ τῶν Ὁρθοδόξων και σταθεροποίησιν τοῦ Πάσχα. Ἐξέδωκε μάλιστα σπουδαῖον τεῦχος ἐν Ἐρμουπόλει τῆς Σύρου εἰς τὰ 1903. Ἐπειτα ἔχομεν τὴν ἐπιστολὴν τοῦ καρδινάλιου Rampolla πρὸς τὸν κ. W. Förster διευθυντὴν τοῦ Ἀστροσκοπεῖου τοῦ Βερολίνου και πρόεδρον τῆς Δ. Ἐπιτροπῆς τῶν μέτρων και σταθμῶν, πρὸς τὸν ὁποῖον λέγει, τὴν 5 Μαΐου 1897, ὅτι ἂν ὁμοφώνως δέχονται οἱ ἄλλοι λαοὶ τὴν μέσιν σταθεροποίησιν τῆς πασχαλινῆς ἡμερομηνίας, ἡ Ἁγία Ἐδρα οὐδεμίαν θὰ ἔχῃ ἀντίρροσιν.

Ἄλλὰ ἔχομεν και κατὰ σπουδαιότε-

ρον: Εἰς τὰ 1834 ἕνας Mastisfini ἐτύπωσεν εἰς τὴν Ρώμην ἕνα σύγγραμ-
μα «Amplissimi frutti da cogliersi
anepa dal calendario gregoriano» εἰς
τὸ ὁποῖον ἐκθέτει, κληρικὸς Λατῖνος,
αὐτός, τὸ ἐπιζήμιον τῆς μεγάλης αἰω-
ρήσεως τὰς πασχαλινῆς ἡμερομηνίας
εἰς τὰς κοινωνικὰς ἀνάγκας καὶ τὴν
ἀνάγκην νὰ περιορισθῇ ἡ αἰώρησις
αὕτη ἐντὸς πολὺ στενοτέρων ὁρίων.
Καὶ τὸ βιβλίον αὐτὸ ἐτυπώθη μὲ τρία
Nihil obstat, καὶ δύο Imprimatur
εἰς τὸ τυπογραφεῖον τοῦ Βατικανοῦ.

* *

Ἄς ἴδωμεν τώρα πῶς δικαιολογοῦν
τὴν γρηγοριανὴν μεταρρύθμισιν, γενο-
μένην εἰς τὰ 1582, ὥστε νὰ διατείνων-
ται σήμερον ὅτι συνεχίζουσιν ἀκόμη
τὴν παλαιὰν παράδοσιν τὴν κατωχυ-
ρωμένην ὑπὸ πράξεως μακρῶν καὶ
συνοδικῶν ἐπικυρώσεων.

Ἡ γρηγοριανὴ μεταρρύθμισις, λέ-
γουν, εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ ἐκτέλεσις
τῶν ἀποφάσεων τῆς ἐν Νικαίᾳ Συνό-
δου! Καὶ ἰδοὺ πῶς: Ἡ Σύνοδος ἐκεί-
νη, λέγουν, ἔδωκεν ὠρισμένον κανόνα
διὰ τὴν ἡμερομηνίαν τοῦ Πάσχα. «Νὰ
ἐορτάζεται τὴν πρώτην Κυριακὴν μετὰ
τὴν πρώτην πανσέληνον ἣτις ἢ συμ-
πίπτει μὲ τὴν ἑαρινὴν ἰσημερίαν ἢ
ἔπειτα αὐτῆς. Καὶ ἐὰν ἡ πανσέληνος
πέσῃ Κυριακὴν, νὰ ἐορτάζεται τὴν
ἄλλην Κυριακὴν».

Ἄλλὰ τότε ἡ ἰσημερία συνέπιπτε
τὴν 21 Μαρτίου. Ἐνεκα ὅμως τῆς
προσπίπτουσας τῆς ἰσημερίας κατήντη-
σεν εἰς τὰ 1582 νὰ συμπίπτῃ μὲ τὴν
11 Μαρτίου.

Ἐπειτα ἡ διάρκεια τοῦ ἔτους τοῦ
Ἰουλιανοῦ ἦτο μεγαλύτερα τῆς πραγ-
ματικῆς ὥστε εἰς 384 ἔτη ἢ 400 πε-
ρίπου, ἔκαμε λάθος καθ' ὑπεροχὴν 3
ἡμερῶν.

Καὶ ἡ σελήνη δὲν ἐλογαριάζετο πλέ-
ον ἢ πραγματικῆ, ἀλλὰ μία φαντα-
στικὴ σελήνη τὴν ὁποίαν δι' αὐτὸ ὀνο-
μάζουσιν ἐκκλησιαστικῆν.

Ὁ Γρηγόριος ΙΓ'. λοιπὸν ἔκαμε τὰ
ἑξῆς:

α) Διὰ νὰ ὀνομάζεται «21 Μαρτίου»
ἡ ἡμέρα τῆς ἰσημερίας, ἐπῆρθε 10
ἡμέρας. Καὶ ὀνόμασε 15ην Ὀκτωβρίου
τὴν ἐπαύριον τῆς 4ης Ὀκτ.

Ἄστειον μέτρον! Διότι ἡ Σύνοδος
δὲν ἀπῆρθε νὰ λέγεται ἢ νὰ παρα-
μένῃ ἡ ἰσημερία εἰς τὴν 21 Μαρτίου.
Τὴν πρόπτωσιν τῶν ἰσημεριῶν ἐγνώ-
ριζεν ἄριστα ὁ Εὐσέβιος ἀπὸ τὸν
Γεμῖνον. Ἄν ἡ Σύνοδος διέπραττε
τοιαῦτα σοφίσματα θὰ μετωνόμαζε καὶ
αὕτη τὴν 21 Μαρτ. εἰς 23 Μαρτ.
ἡμέραν ἰσημερίας ἐπὶ Χριστοῦ.

Οὐδεὶς ἀπολύτως λόγος ὑπῆρχε τοῦ
σοφίσματος τούτου, ἀπὸ τὸ ὁποῖον
προῆλθε νὰ παύσωμεν συνορτάζοντες
καὶ τὰς ἀκινήτους ἐορτάς.

β) Ὡρισε τὰ ἐπαιώνια ἔτη δηλ. τὰ
πολλαπλάσια τοῦ 100 καὶ ἄρα διαιρετὰ
διὰ 4, νὰ μὴν εἶνε δίσεκτα παρὰ ἄν
διαιροῦνται διὰ 400. Οὕτως ἡ διάρ-
κεια τοῦ πολιτικοῦ ἔτος γίνεται ἀκρι-
βεστέρα. Ἐντεῦθεν προέκυψαν αἱ ἔκ-
τοτε προστεθεῖσαι 3 εἰς τὰς 10 ἡμέ-
ρας τῆς διαφορᾶς τῆς γρηγοριανῆς
πρὸς τὴν Ἰουλιανὴν ἡμερομηνίαν.

γ) Ἠλλάξε τὸ σύστημα τοῦ λογι-
σμοῦ τῆς πασχαλινῆς πανσέληνου.

Καθ' ὅλα τὰ ἄλλα ἀφῆκε τὰς πολλὰς
ἀτελείας τοῦ Ἰουλιανοῦ, δηλ. τὰς διε-
τήρησε καὶ εἰς τὸν γρηγοριανόν: τὴν
ἀνισότητά καὶ ἀταξίαν τῆς διαρκείας
τῶν μηνῶν, τὴν σύγχυσιν τῶν ἀριθμη-
τικῶν τῶν ὀνομάτων πρὸς τὴν τάξιν
τῶν ἐν τῷ ἔτει κλπ.

Θὰ ἐκπλαγῆτε ὅταν σᾶς εἶπω ὅτι
ὅλα αὐτὰ ἀπετέλουν ὀλοκληρωτικὴν
καὶ οὐσιώδη παράβασιν τῆς ἐντολῆς
τῆς Συνόδου.

Ἡ Σύνοδος αὕτη οὐδένα κανόνα
ἔδωκε!

Δὲν ἔχομεν τὰ πρακτικὰ τῆς, ἀλλ'
ἔχομεν τὴν περὶ τῆς ἀποφάσεως τοῦ
Πάσχα ἐγκύκλιον τοῦ Μ. Κωνσταντίνου
καὶ δύο ὀλιγόστιχα τεμάχια συνοδι-
κῶν ἐγκυκλίων.

Καὶ τὰ τρία αὐτὰ ἐγγραφα τονίζουν
φωνακτὰ ὅτι ἡ Σύνοδος δὲν ἐνδιαφέ-
ρεται διὰ τὴν Σελήνην καὶ τὸν Ἥλιον
ἀλλὰ διὰ τὴν ὁμοφωνίαν τῶν χριστιανῶν.
Ἔθεσε λοιπὸν δύο ἀπαραιτήτους
καὶ μοναδικούς ὅρους:

1) νὰ συνορτάζωμεν οἱ χριστιανοὶ
τὸ Πάσχα.

2) Νὰ τὸ ἐορτάζωμεν κατόπιν τῶν
Ἑβραίων. Τοῦτο δὲ διότι ὑπῆρχον
τότε χριστιανοί, οἱ ἐξ Ἑβραίων, ἐορ-
τάζοντες τὸ Πάσχα μαζὺ μὲ τοὺς Ἑβραί-
ους τὴν 14 Νισάν καὶ δι' αὐτὸ ἐλέγοντο
τεσσαρεσκαιδεκατίται, ἐνῶ οἱ πλεί-
στοι τῶν χριστιανῶν ἐώρταζον κατόπιν.

Ἡ γρηγοριανὴ μεταρρύθμισις μὴ
ἐπιτυχοῦσα τὴν συγκατάθεσιν τῶν ὀρ-
θοδόξων καὶ διαμαρτυρομένων, διέρ-
ρηξε τὸν ἐπὶ 12 1/2 αἰῶνας συνορτα-
σμὸν τῶν χριστιανῶν, καὶ μάλιστα
κινήτων καὶ ἀκινήτων ἐορτῶν, δύο δὲ
ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγο-
ρίου ΙΓ' οἱ Λατῖνοι ἐώρτασαν τὸ
Πάσχα μαζὺ μὲ τοὺς Ἑβραίους καὶ
ἔκτοτε πολλάκις πρὸ καὶ μετ' αὐτῶν.

Γενικῶς κηρύττεται, καὶ δυστυχῶς
τὸ εἶδομεν ἀναγραφόμενον εἰς ἐπι-
σημὰ μας ἐγγραφα, ὅτι τὸ Γρηγορια-
νὸν ἡμερολόγιον εἶνε τὸ ἐπιστημονι-
κῶς ἀκριβές, Ἡ πλάνη αὕτη ὀφείλε-
ται εἰς τὴν ἀβαθῆ γνῶσιν τοῦ θέ-
ματος.

Ἡ μόνη διόρθωσις ἦτο ὁ κανὼν
τῶν ἐπαιωνίων ἐτῶν, ὅστις ἔδωκεν εἰς
τὸ γρηγοριανὸν ἔτος διάρκειαν ἀκρι-
βεστέραν. Ἄλλ' αὐτὸ εἶνε ἀνάξιον προ-
σοχῆς καὶ κάποια εἰρωνεία, ἐπειδὴ εἰς
ὀλόκληρον ζῶν μακροβίου ἀνθρώπου
τὸ ἔτος τοῦ Γρηγορίου ἔχει τὴν διάρ-
κειαν τοῦ Ἰουλιανοῦ. Ὅταν συμπλη-
ρωθοῦν 100 ἢ 200 ἔτη γίνεται ἡ
διόρθωσις τοῦ τρίτου τῆς διαφορᾶς.

Κατὰ τί συντελεῖ εἰς τὴν ἐπιστήμην,
εἰς τὴν αὔξησιν τῆς κοινωνικῆς εὐη-
μερίας, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν; Ἀπολύτως
κατὰ τίποτε. Διότι οἱ μὲν ἀστρονόμοι,
δι' οὓς ἡ διόρθωσις εἶνε λίαν ἀνεπαρ-
κῆς, ἔχουν ἰδικὰ τῶν ἔτη, τὸ ἀστρι-
κόν, τὸ ἀνωμαλιστικὸν κλπ. οἱ δὲ
κοινοὶ θνητοὶ οὐδὲν αἰσθανόμεθα.
Ἀπόδειξις εἶνε ὅτι ἡ ὥρα, τὴν ὁποίαν
ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν χρησιμοποιοῦμεν
εἶνε συνθηματικὴ. Δὲν εἶναι ἡ ἀλη-
θινή. Καὶ ἡ τρομερὰ αὕτη ἀνακρίβεια
ὄχι μόνον δὲν μᾶς πειράζει ἀλλὰ καὶ
μᾶς εὐεργετεῖ. Ὅταν κτυπᾷ 12 εἰς τὰς
Ἀθήνας, τὴν ἰδίαν στιγμὴν κτυπᾷ 12
εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, τὴν Ἐρζε-
ρούμ, τὸ Σουάκειμ, τὴν Κέρκυραν!

Παθαίνετε τίποτα ἐκ τούτου;

Ἄλλὰ θὰ οὐ εἶπη ἴσως κανεὶς:

Ἄφοῦ κατηγορεῖς τὴν γρηγοριανὴν
μεταρρύθμισιν, εἶσαι «παλαιοημερολο-
γίτης».

Ὅχι!

Ἡ Ἑλληνικὴ Πολιτεία καὶ ἡ Ἑλ-
ληνικὴ Ἐκκλησία δὲν ἐδέχθησαν τὴν
γρηγοριανὴν μεταρρύθμισιν ἀλλὰ τὴν
γρηγοριανὴν χρονολόγησιν τὸ ζήτημα
τοῦ Πάσχα παρέμεινεν ἀναλλοίωτον.
Τὴν γρηγοριανὴν χρονολόγησιν ἐδέχθη-
μεν λίαν ὀρθῶς, ὄχι διότι δῆθεν εἶνε
ἀκριβεστέρα, ἀλλὰ διότι ἔγινε παγκό-
σμιος καὶ ἀπετελοῦμεν κακοφωνίαν.
Ὅταν τὰ δύο τρίτα τοῦ ἔθνους μας
ἦσαν ὑπόδουλα, καλῶς πράττοντες ἀπερ-
ρίπτομεν ταύτην, ἀλλὰ σήμερον ὅποτε
ἀποκατέστημεν ἐθνικῶς καὶ ἔχομεν εὐ-
ρωστον τὴν ἐθνικὴν συνείδησιν καὶ
κραταιὰν τὴν ἐνότητα, οὐδὲν πλέον
φοβούμενοι ἀπὸ τῆς λατινικῆς προπα-
γάνδας, ὀφείλομεν νὰ τὴν δεχθῶμεν διότι
εἴμεθα ἀπὸ αἰῶνων ἐνεργοὶ παράγον-
τες τῆς παγκοσμίου εὐημερίας.

ΤΟ ΣΠΑΘΙ ΚΑΙ Η ΛΥΡΑ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ, Ἀκαδημαϊκοῦ

Εἰς τὴν Ἀκαδημίαν Ἀθηνῶν. 25 Μαρτίου.

Τὸ παλαιὸν τραγοῦδι τοῦ ἐνθουσιασμοῦ ποῦ ἐμπνέεται ἀπὸ τὸ 21, ὅταν κανεῖς ἀντικρύσει τὸ 21 στὸ μαγικὸ καθρέφτη τοῦ ἰδανικοῦ, ἔρχομαι μὲ λίγα μετροημένα λόγια νὰ σᾶς τὸ ἐνθυμίσω σήμερα. Θὰ ἤθελα ἢ φωνὴ μου νὰ κρατήσῃ μέσα της κόποια καθαρότητα, ὅσο καὶ ἂν τὸ φόρτωμα τῶν χρόνων ἢ τῶν καιρῶν ὁ θόρυβος κίνδυνος εἶνε νὰ τὴ θολώσουν ἢ νὰ τὴν ἀποσκεπάσουν. Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν μὲ βαρὺ χρέος μ' ἐτίμησε.

Παλαιὸς κῆγὼ ἐργάτης ποῦ, κατὰ τὸ λόγο τοῦ ἀρχαίου «μουσικὴν ποιεῖ» δὲν ἤμπορῶ νὰ μὴ τονίσω πρῶτ' ἀπ' ὅλα πὼς μαζί μὲ τὴν πολιτικὴ ἐλευθερία, τὸ 21 μέσα στὰ ὀκτὼ τοικνυμισμένα χρόνια του μᾶς ἀνάστησε τὴ μεγαλόστομη φαντασίαν τὴ ποιητικὴ. Μὲ τὴν ποιητικὴν, τὸ ἴδιον χρονικὸ διάστημα συναγωνίζεται καὶ τὴν συμπληρώνει ἢ ρητορικὴ φαντασία.

Προέχει στὴν ἀντιπροσωπεῖα της ὁ Σπυρίδων Τρικούπης. Ἄν οἱ Λυρικοὶ τῶν ἀξιοθαυμάσιων ὕμνων καὶ τῶν ὠδῶν εἶνε τότε σὺν ἀντίλαλοι Σιμωνιδῶν καὶ Πινδαρῶν, τοὺς λιγοστοὺς ρητορικοὺς λόγους τοῦ Τρικούπη νομίζεις πὼς τοὺς συνοδεύει τὸ δοξαστικὸ τύμπανο τῆς προφήτισσας Μαριάμ στὴ Μωσαϊκὴ ἔξοδο.

Ἡ Τρικουπικὴ ρητορικὴ συστηματικὰ τρέφει μέσα της κατὰ τὴν ἐπισημότητα τῶν βιβλικῶν προφητῶν. Ἔτσι στὰ μεταβατικὰ καὶ χαωτικά καὶ δημιουργικὰ ἐκεῖνα χρόνια, ἕνας νέος κλασικορωμαντικὸς λυρισμὸς κ' ἕνας ἐπικώτερος βαλμένος θρησκευτικὸς ρωμαντισμὸς περίεργα συναλλάσσονται. Ὑμνοδοὶ καὶ ἱεροκήρυκες τῆς Παλιγ-

γενεσίας συμβολίζουν τότε τὴν ὄνειρό-θροεφτη ψυχὴ τοῦ Γένους γυρισμένη πότε πρὸς τὴν κλασικὴν, ἀττικὴν, Σπαρτιατικὴν Ἑλλάδα πότε πρὸς τὴ Βυζαντινὴν, πρὸς τὸ ὄραμα τῆς Πόλης. Τὰ καλβικὰ καὶ τὰ πολεμικὰ ποιήματα κλαγκάσματ' αἰτῶν ποῦ ξαγναντεύουν τὸν ἀγῶνα ἀπὸ ἕψη.

Καὶ ἡ Λύρα ἐκτελεῖ τὸ χρέος της ἀπολυτρωτικὸν, μὲ τὰ δικά της μέσα καθὼς τὸ Σπαθί.

Οἱ στίχοι τῶν μᾶς παρουσιάζουν συμπλέγματα καὶ σύνολα ἐξαιρετικὰ θ' ἀκούσωμ' ἐκεῖ λειτουργικὰ μνημονευμένο κάποιο πρόσωπο ἕνα Μαρκομπότσαρη, ἕνα Πατριάρχην Γρηγόριον, ἕνα Βύρωνα.

Οἱ λόγοι τοῦ Τρικούπη κάπως διαφορετικοὶ δὲν ἀργοποροῦν κ' ἐκεῖνοι σὲ μνημόσυνα προσώπων, σ' ἐξαγγέλματα ὀνομάτων. Ὁ καθεὶς ἀπὸ τοὺς λόγους του εἶναι περισσότερον βλαστὸς καθορισμένης εὐκαιρίας, κρίσιμης ὄρας, γεννημένος ὄχι στὰ «templa serena» τῶν Μουσῶν, ἀλλ' ἐπάνω στὰ ἴδια στὰ πολεμόχαρα χρώματα. Στους λόγους τοῦ Τρικούπη συγκεντρώνονται κάποια οὐσιαστικὰ περιστατικά, δραματικὲς περιπέτειες, κορυφὲς γεγονότων. Ὁ ἀκρόατὴς τῶν λόγων ἐκείνων γίνεται κάτοχος μᾶς καὶ ἀπὸ μεγαλειότητα καὶ ἀθλιότητα καὶ λαμπριμένης καὶ σκοτισμένης ἐπικῆς ἱστορίας. Δείχνετ' ἐκεῖ, ὅμως ὄχι ἀπὸ τὸ κριτικὸν ξεδιάλεγμα καὶ τὴν νηφάλια ματιὰ τοῦ ἱστοριογράφου, ὁ ἐπαναστατικὸς ἀνεμοστρόβιλος γοργὰ καὶ πεταχτὰ, καὶ ἀπὸ τὸν ἄμβωνα κάποιου Χρυσοστόμου ἐκκλησιαστικοῦ ποῦ πότε τὰ ὑποδηλώνει

μόνον, καὶ πότε τὰ ξεσκεπάζει τὰ πράγματα.

Ὁ θάνατος τοῦ Λόρδου Βύρωνος, στὰ 1824, στὰ 1825, ὕστερα ἀπὸ τὸ δυστύχημα τῆς Σφακτηρίας ἢ χορηγημένη ἀπὸ τὴν Κυβέρνησιν ἀμνηστία στοὺς ἀνυπότακτους μὲ τὴνσπαρακτικὴ ἐπίκληση, μὲ τὴν ἐλπίδα τῆς πάντα προσδοκούμενης καὶ ἀέρινης πάντα ὁμοιότητας, τὸ Νοέμβριον τοῦ 1826 ἢ νίκῃ τῆς Ἀράχθως, τὸν Ἀπρίλιον τοῦ 1827 ὁ θάνατος τοῦ Καραϊσκάκη, τὸν Ὀκτώβριον τῆς ἰδίας χρονιάς τὸ Ναβαρίνο, τὸ Μάη τοῦ 1828 τὸ μνημόσυνον τοῦ Ἀστιγγος, τὸν ἴδιον μῆνα ἕνα χρόνον ὕστερότερα τὸ Μεσολόγγι ξαναποκτημένο. Τὸ χρονικὸν τῆς ἐθνεγεσίας κλεισμένο μέσα στὰ παραστατικά του ὀρόσημα, διαλαλημένο ἀπὸ ρήτορα ποῦ κ' ἐκεῖνος εἶνε ποιητής.

Ἡ Ἀκαδημία τῶν Ἀθηνῶν συνταυτίζει τὴν ἐπέτειον τῶν ἐγκαινίων της, σὺν ἀρχῇ καὶ αὐτῇ πνευματικῆς Παλιγγενεσίας μὲ τὴν καθιερωμένην ἡμέραν τοῦ ἐπίσημου ἀπὸ τὸ ἔθνος ἑορτασμοῦ τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Εἴκοσι πέντε τοῦ Μαρτίου! Καρφώνω τὸν στοχασμὸν στὸ πανηγυρικὸ τοῦτο θέμα καὶ μὲ λύπη αἰσθάνομαι ἀκόμη καὶ μὲ συστολὴν, κάποια μου ἀδυναμία. Τίποτε δὲ βλέπω στὴν ἔμνευσή μου τίποτε δὲν βρίσκω στὰ λόγια μου, ὕστερα ἀπὸ τὰ κάθε λογῆς καὶ ἀπὸ χρόνους καὶ χρόνους τώρα πρὸς τὴν ἀποθεωμένην ἡμέραν τάματα καὶ ἀφιερῶματα, καὶ μεγάλων καὶ μικρῶν, καὶ ἱστορικῶν, καὶ ποιητῶν, καὶ ρητόρων καὶ λογοκόπων, ἀλλὰ προσφορότερον ἀπὸ τὰ λακωνικὰ τὰ τελειωτικὰ λόγια αὐτὰ:

«Ἐορτάζοντες οἱ Πανέλληνες τὴν 25 Μαρτίου δύναται νὰ λέγωσι ὑπερηφάνως: Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος. Ναί. Θεοῦ ποίημα εἶνε ἡ 25 Μαρτίου». Αὐτὰ τὰ λόγια τὰ δανείζομαι ἀπὸ τὸν τελευταῖον λόγον τοῦ Σπυρίδωνος Τρικούπη πάλι, σὲ κάποιο συμπόσιον τοῦ Λονδίνου τὸ 1861. Ὅχι πλέον στοὺς πολεμιστῆρας κάμπους

τυρταϊκὸς διαλαλητής, ἀλλὰ ἐπίσημος τῆς ἐλεύθερης χώρας πρεσβευτής, ἀποχαιρετᾷ μὲ τὰ λόγια ἐκεῖνα καὶ τὸ ρητορικὸν τοῦ ἄμβωνα καὶ τὴν ἠρωϊκὴν του Μοῦσα. Δὲν ἔχω τίποτε περισσότερον τίποτε εἰκονογραφικώτερον γιὰ τὴν ἡμέραν. Τί χρειάζονται; Τί ἔχει κανεῖς νὰ προσθέσῃ στὸν κανόνα τῆς ἱεροτελεστίας; Ξαναφέλλονται τὰ τροπάρια ξαναψύφονται ἢ προσευχῇ, τὸ ἴδιον λιβάνι καίγεται. Φθάνει ἢ χιλιοεπιπνόμενη ἀκολουθία νὰ ἀναβρῦξῃ μὲ τὴν ἴδιαν ἔντασιν καὶ ἢ φωνὴν νὰ κρατιέται καθαρὸρηγν, κατανυχτικὴ, λειτουργικὴ. Καθέκαστα; Εὐρήματα; νέα κοιτάγματα; Εἶναι γιὰ τὸν ἐρευνητὴν σκαπανέα, γιὰ τὸν ἱστοριοδίφην. Ἀκόμα πλέον ἐπάνω ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων στέκεται ἢ ἀλήθειαν τῶν ἰδανικῶν. Τὰ πράγματα τῆς ἐμπειρίας καὶ χαρακτηρίζονται καὶ συμπληρώνονται ἀπὸ τὴν πραγματικότηταν τῆς ἰδέας.

Πολὺ καλά γνωρίζω πὼς ἀλλάζουν καὶ πὼς ἄλλαξαν οἱ καιροί. Ἀπὸ καιρὸ ἐνεδρεύουν καὶ καρδοκοῦν ἐλκυστικὰ θρασύστομα δαιμόνια. Κερνοῦν τὸ μεθυστικὸν κρασί νεοπροσφερτων ἰδεῶν. Πρὸς ἁγιασμένες ἢ δοκιμασμένες ἐφέστιες εἰκόνας, χέρια ἀπλώνονται ἀπότομα, χωρὶς εὐλάβειαν γιὰ τὴν ἀναστήλωσιν ἀδοκίμαστων εἰδώλων. Οἱ θεῖες Πατρίδες προσβάλλονται, ἱερῆς λατρεῖες γίνονται σκοποὶ στὰ κτυπήματα θρησκευμάτων ὑπόπτων. Ὁ κοσμοπολιτισμὸς στὴ βαθειὰ ἐταρτικὴν στὴ διεισδυτικὴν θεωρίαν του συνεχιστῆς, ἀρμονιστῆς, ποῦ τὴν ἀπλώνει καὶ τὴ βαθύνει χωρὶς νὰ τὴν καταστρέφῃ τὴν ἰδέαν τῶν πατριδῶν παρουσιάζεται ἀποκλειστικὰ ὡς ἀπαρηγῆς καὶ ὡς ἀντίμαχος τῆς πατριδολατρίας. Τὰ περασμένα χωρὶς ἐξαίρεση κηρύττονται ὡς ἐξαφανισμένα ἀπὸ προσώπου γῆς. Καὶ λησμονεῖται πὼς ὑπάρχουν περασμένα ἰδανικὰ καὶ πράγματα ποῦ πάντα καὶ μακρὰ ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ στὰ ὑποχθόνια καὶ ὡς νεκρὰ θεωρούμενα ἐξεκολλοῦσιν νὰ εἶνε κυβερνήτες τῶν ζωντανῶν. Καὶ

οἱ πατρίδες ἀντέχουν, γιατί εἶνε ἀδύνατο νὰ λείψουν. Ὑποστήριξε σὲ πρόσφατο βιβλίον του ὀνομαστός διανοητής: «Ἀνάμεσα στὰ ἰδανικά τὰ κληροδοτημένα ἀπὸ τὸ παρελθόν, ἕνα στέκεται ἀκόμα τὸ δυνατώτερο, εἶναι τὸ ἰδανικὸ τοῦ ἔθνισμοῦ ποὺ τρέφει τὴν πατριδολατρεία». Καὶ ὑπάρχουν πατρίδες μὲ τέτοιο τρόπο ριζωμένες στὰ ἔγκατα τῆς ἱστορίας ποὺ δὲν εἶνε σ' αὐτὲς δυνατό νὰ παραμελήσουν ὅπωςδήποτε τοὺς θησαυροὺς τῶν περασμένων τῶν χωρὶς νὰ χάσουν τὴν πλεόν ἀδιαφιλονίκητη μερίδα τῆς δόξας τῶν. Ποιὸς μπορεῖ νὰ στοχασθῆ τὴν Ἑλλάδα χωρὶς καὶ αὐτόματα νὰ τὴν κατατάξῃ στὴ φυλὴ τῶν πατρίδων αὐτῶν; Φερόμενοι ἀπὸ τὴν ἀντιπάθεια πρὸς τὰ ὀλοτελα μακροσμένα τὰ τελειωμένα καὶ τ' ἀκίνητα, ὅταν ἔχουν ὡς ἀποτέλεσμα τὴν καταφρονητικὴν παραμέληση τοῦ τωρινοῦ, τοῦ ἀκόμα ἀσχημάτιστου ἀλλά ποὺ ζῆ σαλεύει καὶ ἀγωνίζεται καὶ ἐξελίσσεται, θιασῶτες τοῦ ἰδανικοῦ ποὺ ὄλο ἐμπρὸς θέλει νὰ βλέπῃ, κακίζουν καὶ σαρκάζουν τὴν κοινόφθαλμη, τὴν ὀπισθοδρομικὴν ῥοπήν, ποὺ τὴν ὀνομάζουν προγονοπληξία. Καὶ μᾶς συγκινοῦν καὶ τοὺς δικαιοῦνουμε. Ὅμως δὲν πρέπει νὰ λησμονοῦμε πῶς ἡ καταγγελημένη αὐτὴ ῥοπή δὲν εἶνε παρὰ ἡ ἀφιλοσόφητη ὑπεροβολὴ καὶ τὸ γελοιογράφημα τοῦ θρησκευτικοῦ σεμνοῦ πατροπαράδοτου ποὺ εἶνε ἡ προγονολατρεία. Ἡ προγονολατρεία συγκρατημένη στὸν ἴσιο δρόμον τῆς, κεντρίζει τὴν ἐνέργεια, καθοσιώνει τὸν ἀγῶνα, νόμον τῆς ζωῆς. Καὶ ἂν προγονικὰ δημιουργήματα ὡς ξόανα ἀκατασκεύαστα μποροῦν μόνον νὰ διατηρηθοῦν στὴ μνήμη τῶν ἀνθρώπων, εὐλογημένοι οἱ πρόγονοι ποὺ δείχνουν τὸν δρόμον φωτίζοντάς τον καὶ λαμπρύνοντάς, ἀρχέτυπα, πυρσοί.

25 τοῦ Μαρτίου. «Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος».

Κάποια μεγάλα ἱστορικὰ γεγονότα εἶνε σὰν τὰ καλλιτεχνικὰ τὰ γεγονότα.

Γεννοῦν τὰ καλλιτεχνικὰ συναισθήματα σὰν ἔργα τέχνης. Μὲ κύρος τεχννοκρίτες μᾶς ἐρμηνεύουν τὴν ἀξίαν κάποιων πινάκων ζωγραφικῆς. Καὶ πρὶν νὰ γνωρίσουμε τί παριστάνουν, μᾶς κυριεύει—ὑποστηρίζουν—στὸ ἀντίκρουσμά των καὶ ἀπὸ πολὺ μεγάλη ἀπόσταση μιὰ πλούσια ἐντύπωση. Ἀδύνατο μᾶς εἶναι ἀπὸ τὴν ἀπόσταση αὐτὴ νὰ τὸ καταλάβουμε καὶ νὰ τὸ ἀναλύσουμε τὸ θέμα των. Καὶ ὅμως ἡ ἐντύπωσή μας εἶνε σὰν ἀπὸ τὸ ἄκουσμα μουσικῆς συμφωνίας. Ἀκόμη τολμηρότερα μᾶς ὑποβάλλει ἕνας ἄλλος μυσταγωγός: Ὁ μόνος τρόπος νὰ γνωρίσῃς τὴ μουσικὴ μᾶς ζωγραφικῆς εἶνε νὰ τὴν ἴδῃς ἀπὸ ἀρκετὸ μᾶκρος, γιὰ νὰ μὴ καταλάβῃς οὔτε τὸ θέμα τῆς οὔτε τίς γραμμὲς τῆς. Ἄν ἡ εἰκόνα μελωδεῖ ἐτελείωσε. Ἐχει τὸ νόημά της καὶ πῆρε πλεόν τὸν τόπον τῆς μέσα στὸ ἀναμνηστικὸν μας εὐρετήριο. Ἔτσι κοιταγμένη τέτοια στὴ ρητορικῆ ἢ στὴν ποιητικὴ φαντασία παρουσιασμένη ἡ 25 Μαρτίου, σύμβολο ποὺ ὅσο τὸ στενεύει τόσο τὸ ἐντείνει τὸ νόημα τῆς ἐθνεγεργίας τοῦ 21 καθὼς εἶνε καὶ τὸ ἴδιο τὸ 21, ἀριθμητικὸν συμβόλιον τῆς ἐπικῆς φωτιᾶς, κάνει τὸ στοχαστικὸν ῥήτορα ἢ ποιητὴν νὰ ἀνακραζῆ: (Αὕτη ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος).

Λέγεται γιὰ τὸ Λόρδο Βύρωνα πῶς δὲν τὴν ἔκαμεν ὑπόθεσιν τῶν πυρακτωμένων στίχων του τὴν ἀνστημένην Ἑλλάδα τοῦ 21. Ἐκεῖνος ἔψαλλε μόνον παθητικά, τὴν προεπαναστατικὴν Ἑλλάδα, τὴν πεθαμένην ἐπάνω στὴ θεϊκὴ τῆς ὀμορφιά Ἑλλάδα, τῆς σκλαβιάς. Μονάκριβο μνημονεύεται τὸ μαζὶ καὶ θούριον καὶ ἐλεγειακὸν τοῦ σάλπισμα μέσα στὸ Μεσολόγγι, τὴν ἡμέραν ποὺ συμπληρώνει 36 χρόνιον τῆς πολυτρικυμισμένης ζωῆς του.

Ἐύπνα.— Ἡ Ἑλλάδα ξύπνησε!—
Εὐπνα ὦ ψυχὴ καὶ σύ».

Καὶ σωστὰ πιστεύεται πῶς ὁ Μπάυρον ἐδῶ κατέβηκε ὄχι πιά γιὰ νὰ τραγουδήσῃ, ἀλλὰ γιὰ νὰ ὑπηρετήσῃ τὴν

ἀγαπημένην του, γιὰ νὰ ζῆσῃ, αἷμα νὰ τῆς μεταγγίσῃ ἀπὸ τὸ αἷμα του.

Ὅμως ποιητὴς ἑλληνολάτρης καθὼς αὐτὸς καὶ πρὶν ἀκόμη νὰ κατεβῆ στὴν Ἑλλάδα, δὲν ἤμποροῦσε νὰ μὴ κρατήσῃ ὁ στίχος του κάποια κραυγὴν, κάποιον ἀντίλαλον ἀπὸ τὸ σάλπισμα τοῦ 21. Δὲν ἄκουσα νὰ γίνετ' ἐδῶ λόγος καὶ θὰ εἶνε ἄγνωστο ἕνα μακρόστιχο ἀφηγηματικὸν ποίημά του τὸ «Νησι» τὸ ποίημα φανερὸν πῶς εἶνε ἀπὸ τὰ τελευταῖα του δημιουργήματα, γραμμένο καὶ δημοσιευμένο στὴ Γένοβα τὸ 1823. Ὁ ἦρωσ τοῦ ποιήματος, ἀρχηγὸς μιᾶς φούχτας θαλασσιῶν ζωγραφίζοντας τὴν γενναίαν ἀντίστασιν τῶν ἀνθρώπων ἐναντίον πολυαριθμοῦ ἐχθροῦ ἀνακραεῖ: Ὅσο καὶ ἂν εἶναι μέσα μας ἐμφυτος τοῦ θανάτου ἢ ἐπιθυμία, οὔτε ἡ Ἑλλάδα ἢ ἴδια μπόρεσε ὡς πρὸς τοῦτο νὰ καυχῆθῃ παρὰ γιὰ μιὰ μονάχα μάχην τὴν μάχην τῶν Θεομοπυλῶν ἴσα μὲ τίς ἡμέρας αὐτὲς ποὺ ἡ Ἑλλάδα πάλιν μεταμορφώνοντας σὲ σπαθὶ τὸ μέταλλον τῶν ἀλυσίδων τῆς, ἡ Ἑλλάδα πεθαίνει πολεμῶντας, γιὰ νὰ ναστηθῇ στὴ δόξα τῆς».

Ἡ ἐπιθυμία τοῦ θανάτου, ἐμφυτὴ μέσα του, καθὼς εἶτανε στὸν ἥρωά του, πλασμένο καὶ ἐκεῖνον ἐπάνω στὸ δικὸν του πρότυπον καθὼς ὄλοι του οἱ ἥρωες, ὁ Μπάυρον τὴν ἐπαλήθευσεν στὴν Ἑλλάδα μὲ τὴν θυσίαν τῆς ἴδιας του ζωῆς. Ἡ ἐπιθυμία ἢ καλλίτερα ἢ καταφρόνησις τοῦ θανάτου. Καὶ νὰ ἡ ὁρμὴ καὶ νὰ ἡ ῥοπή καὶ νὰ ἡ ἀρετὴ ποὺ καθαρῶς τὸν πόλεμον καὶ μὲ ὅλες του τίς φρικαλεότητες. Οἱ θυσίαι Κόδρων καὶ Λεωνιδῶν, ἐνὸς Μπότσαρη καὶ Παπαφλέσσα, ἡ θυσία σου Παῦλε Μελά καταστερισμένη μὲ τὸ αἷμα σου, στὸ μαρτυρικὸν στερέωμα τῆς Μακεδονίας σου, θυσίαι πολεμιστῶν, ἡρώων, μυθικῶν, θρυλικῶν, ἱστορικῶν ἀδιάφορον ὅλα πρόσωπα καὶ πράγματα, φαντάσματα καὶ πλάσματα, τὴν ἔχουν τὴν μερίδα τῆς ἀληθείας των καρπερῆ καὶ

χρήσιμη στὸ πέρασμα τῆς πατροπαράδοτης τῆς νέας καὶ ἀρχαίας ἱστορίας μας.

Ἡ καταφρόνησις τοῦ θανάτου ὑπαγόρευε στὸν Καραϊσκάκη, ὀλίγον πρὶν τοῦ σφραγισθῆναι τὰ μάτια ἀπὸ τὸ θάνατον κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ ἱστορικοῦ τὰ λόγια αὐτά: (ἡ τιμὴ καὶ τὸ καύχημα τῶν παλληκαριῶν εἶναι νὰ τοὺς κράζουνε σφαγάρια, ὄχι φοβίμια).

Ἡ καταφρόνησις τοῦ θανάτου ἔκανε τὸν Κανάρη ν' ἀποκριθῆ στὸν περίεργον ποὺ τὸν ῥωτοῦσε τί ἔβανε στὸ νοῦν του τὴν στιγμὴν ποὺ κολλοῦσε τὸ μπουρλότο του στὸ ἐχθρικὸν καράβι: «Τί ἔβανα στὸ νοῦν μου; Κωνσταντῆ θὰ πεθάνῃς!»

Ἡ καταφρόνησις τοῦ θανάτου ὀδήγησε τὸ Ρήγα τὸ Βελενστινλῆ στὶς φυλακὰς τοῦ Βελιγραδίου πρὸς τὸ στραγγάλισμα, καὶ τὸ Λαυρέντιο Μαβίλην στὰ Ἡπειρωτικὰ βουνὰ πρὸς τὸ βόλι τοῦ Τούρκου. Συγχωρεῖστε, τὸν καιρὸν ποὺ τὸ μνήμα τοῦ «Ἀγνώστου Στρατιώτη» γίνεται παντοῦ βωμὸς, συγχωρεῖστε τὸ λόγον μου ἂν ἴσως ὁ λόγος μου σταματῶντας τὸ βῆμα του, γονατίζει μπροστὰ στὴν ἀνάμνησιν τῶν δύο ποιητῶν, περαστικὴν φεγγάβωλα ἀπὸ τὰ μάτια του.

Πῶς νὰ μὴ δοξολογήσω χωριστὰ τοὺς γνώριμους δαφνοστεφανωμένους αἱματοστάλακτους ἴσκιους των! Τοὺς λαοὺς των ἀντιπροσωπεύουν καὶ τοῦ καθενὸς ἡ δόξα πολυώνυμη μοιράζεται καὶ στεγάζεται, θαρρεῖς τὰ πλήθη τῶν ἀγνωστῶν ἀνώνυμων ἡρώων. Καὶ ξεχωρίζουν στὰ Ἡλύσια τῶν μακαρίων μαργύρων μεγαλομάργυρες ἱκανοὶ ν' ἀπασχολήσουν ἀργοπορῶντας τον, τὸν Ὄρφικὸν ἢ τὸ Δαντικὸν ἐκεῖνον ἱεροφάντην, ποὺ ἤθελε τολμήσῃ νὰ τοὺς ἐπισκεφθῆ στὰ ἄδυτα τῶν ἀδύτων τοῦ ἄλλου κόσμου. Ὁ Ῥήγας καὶ ὁ Μαβίλης! Μακροσμένοι στὸ χρόνον, γεγονεμένοι στὸν τόπον, διαφορετικοὶ στὴν Τέχνη ἄμοιαστοὶ στὸ τραγοῦδι, ἀδερωμένοι στὴ δόξα, ἀκριβὰ φαινόμενα ἀνάμεσα στοὺς Παναρμονικοὺς χοροὺς:

τῶν δημοτέχνων. Ὁ ποιητὴς γενικώτατα κατὰ κανόνα θέλει νὰ τὴν χαίρεται τὴ ζωὴ, καὶ στὴν ἀνάγκη τὴν κρατεῖ μὲ τὰ δόντια του. Τὴν ἀθανασία ἐρωτεύεται, τὸ θάνατο θαρρεῖς δὲ τὸν ὑποπτεύει. Τὴν καταφρόνηση τοῦ θανάτου μελωδικὰ καὶ αὐτὴ σὰν τὴν ἀγάπη τῆς ζωῆς τὴ δείχνει στὸ τραγοῦδι του· δύσκολα τὴν πραγματοποιεῖ στὴ ζωὴ του. Οἱ πιστοὶ τῆς λύρας δὲν εἶναι ἄνθρωποι τοῦ σπαθιοῦ. Τὴ φωτιά τῆς φιλοπατρίας ἐπάνω στὸν ἱερὸ βωμό τῆς τῆ συντηρεῖ νομίζεις, ἢ πνοὴ τοῦ τραγουδιοῦ των. Γιὰ τοῦτο καὶ μιὰ ποιήτρια τῶν νεωτέρων καιρῶν μὲ τὴν συνείδηση τοῦ ἔργου πού ἀρμόζει στὸν ποιητὴ ἐτόλμησε κάποτε νὰ ἀνακράξῃ μὲ τὸν ἀρρενωπό τῆς ἐνθουσιασμοῦ: «Σὰν τοῦ χεριοῦ καὶ τῆς φωνῆς παλληκαρίσιος εἶνε ὁ προσορισμὸς Δουλεύετε, Τραγουδοῦμε». Καὶ συχνὰ ἢ Λύρα πού χειρίζεται ὁ ποιητὴς τὸ κατασταίνει περιττὸ σ' ἐκεῖνον τὸ σπαθί του. Δὲ θυμοῦμαι τὸν ἀρχαῖο ποιητὴ πού καὶ πῶς τὸ μνημονεύει τὸ «Ξίφος τοῦ λόγου». Καὶ εἶνε τέτοια ξίφη λύρες πόσων Τυρταϊκῶν ψαλτῶν οἱ λύρες ἀνάμεσα στοὺς αἰῶνες! Καὶ δὲν εἶνε χωρὶς νόημα ὁ θυμὸς γιὰ τὸν μικρὸ Ἀρχίλογο πῶς ἔσπρωξε στὴν κορμάλα μὲ τοὺς στίχους του τίς θυγατέρες τοῦ Λυκάμβου. Σύγχρονος τοῦ ἀρχαίου Ἀριστοφάνη, ὁμοτέχνος του καὶ ὁμότιμος, μέγας ποιητὴς καὶ σὲ ὄρισμένα του χαρίσματα δυνατώτερος ἀπὸ ἐκεῖνον δοξάσθηκε στὰ χῶματα αὐτά, ὁ Ἀθηναῖος Εὐπόλις. Κρῖμα πού δὲν μᾶς ἀπόμειναν παρὰ ὀλιγάριθμα κομμάτια ἀπὸ τίς κωμωδίες του, εὐρωστες πασίχαρες, καὶ μαζὺ σπαρμένες ἀπὸ ἀστραπὲς θυμοῦ καὶ ἀπὸ αἱματηρὰ πειράγματα. Δὲν ξέρω γιατί μοῦ θυμῆσε καὶ μὲ τ' ἀποσπάσματά του καὶ μὲ τὸν τρόπο πού μιλοῦν γι' αὐτὸν παλαιοὶ καὶ νεώτεροι τὸ φημισμένο δραματικὸ τῆς Βρετανικῆς λογοτεχνίας, τὸν πολῦτροπο Ἴρλανδοῦ τοῦ

καιροῦ μας, τὸν Μπερνάρ Σόου. Ὁ Ἀλκιβιάδης πέρασε πολὺ κακὲς ὥρες μέσα στὰ ἔργα τοῦ Εὐπόλιδος. Οἱ ὄχτῳ πού σώζονται στίχοι του γιὰ τὸν Περικλῆ εἶνε ἡ χαρακτηριστικὴ κριτικὴ τοῦ Ὀλυμπίου πού γνώριζε πῶς νὰ κεντρῖζῃ τὰ πνεύματα, καθὼς ὁ ποιητὴς καὶ μὲ τὸ στίχο του γνωρίζει πῶς νὰ κρίνῃ. Καὶ ὅταν ὁ Εὐπόλις πέθανε στρατευμένος σὲ πόλεμο κατὰ τῆς Σπάρτης, οἱ Ἀθηναῖοι πού τοὺς ἦταν λαοφιλέστατος, τόσο λυπήθηκαν γιὰ τὸ χαμὸ τοῦ ποιητῆ, ὥστε ἐψήφισαν νόμο πού ἐξαιροῦσε τοὺς ποιητὰς ἀπὸ τῆ στρατολογία. Μὲ δυὸ λόγια ὁ λεξικογράφος Σουΐδας ἀναφέρει τὸ γεγονός: «Καὶ ἐκ τούτου λέγει ἐκωλύθη στρατεύεσθαι ποιητῆν». Μόνος ἴσως ὁ ἄττικὸς λαὸς πού ἔβλεπε νὰ παίρνουν ὀλοζώντανη σάρκα γιὰ τοὺς πολιτικούς καὶ τοὺς ἄλλους, ἄρχοντες καὶ καθοδηγούς του σαρκασμοὶ καὶ διασυρμοὶ, ὠραιοῖς ἀπὸ τοὺς μετρικὸς ἔθιμοις καὶ ἀπὸ τίς χάριτες τοῦ ἄττικοῦ νοῦ μὲ τὴν τέχνη τῶν κωμικῶν ποιητῶν του καὶ μαζὶ ἐκδικητῶν του γιὰ τὴν τυφλὴν του ὑποταγὴν στὸ θέλημα τῶν κυβερνητῶν του, ὁ ἄττικὸς λαὸς μόνος ἴσως λογικὸ θὰ τὸ στοχάζονταν νὰ τοὺς θέλῃ τόσο στὴ ζωὴ σὰν ἐξαιρετικὰ καὶ πρώτης ἀνάγκης ἀντικείμενα τοὺς ποιητὰς του.

Ὅμως μέσα στὴ συνείδηση τῶν λαῶν συνόλων καὶ μὲ ὅλην τὴν ἐπίδραση τῶν αἰσθητικῶν συναισθημάτων ἐνεργεῖ μιὰ ἠθικοκοινωνικὴ ἀντίληψη κυρίαρχη, κ' ἐμπρὸς τῆς ἢ καλαισθητικῆς ἰδέας παρ' ὅλη τῆς τὴν ὑπερήφανη ριζοσπαστικὴ ἀπαιτητικότητά τῆς νὰ μᾶς φέρνει τὸν ποιητὴ ἀπόλυτα ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὸν ἱερὸ ξαναγκασμὸ τοῦ χρέους, ἢ καλαισθητικῆς ἰδέας ἀναγκάζεται νὰ ὑποχωρήσῃ. Στὸ ποίημα ὁ «Ἐνθουσιασμὸς» τῶν «Ἀνατολικῶν» τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ—καὶ ἄλλοτε τὸ ἀνέφερα, ὁ νέος ποιητὴς εἰτοιμάζεται, ἀματώνεται, φεύγει γιὰ τὴν ἀγωνιζόμενη Ἑλλάδα «Στὴν Ἑλλάδα! Στὴν

Ἑλλάδα! ὅλους σᾶς ἀποχαιρετῶ».

Ὁ ἐνθουσιασμὸς τοῦ Μπάϋρον στὸ κύνειον ἄσμα του τὸ τραγουδημένο μέσα στὸ Μεσολόγγι ἀρμονίζεται μὲ τὰ πράγματα.

Ὅμως ἐδῶ ὁ οὐγγικὸς ἐνθουσιασμὸς ἀρμονίζεται μὲ τὰ ὄνειρα καὶ μόνον ὁ ποιητὴς ξεμεθᾶ συνέρχεται, ἔξαφνα ἀναφωνεῖ «Ποῦ μὲ παραφέρει ὁ πολεμομάροχος πυρετός; Οἱ γέροντες καὶ τὰ παιδιὰ μὲ κρατοῦν μαζὶ τους. Τί εἶμαι; Πνεῦμα πού μιὰ πνοὴ τὸ ἀρπάζει σὰν ξερόφυλλο. Οἱ μέρες μου πηγαίνουν ἀπὸ ὄνειρο σὲ ὄνειρο. Τὰ πάντα μὲ φέρνουν νὰ ὄνειροπωλῶ». Ὁ ποιητὴς δὲν ἐσάλεψεν ἀπὸ τὸν τόπο του. Τὸν κρατοῦν ἐκεῖ ἄλλου εἰδους πόλεμοι. Ὅχι τόσο οἱ «γέροντες καὶ τὰ παιδιὰ» καθὼς στοχάζεται, ὅσο ἀπὸ τὰ βαθιὰ καὶ τῶν γεννηθέντων καὶ τῶν ἀγέννητων ἀκόμα καιρῶν τὰ μαγικὰ φαντάσματα τῶν πλασμάτων ἀθανάτων καθὼς εἶνε ἕνας πρόλογος τοῦ Κρόμβελ, καθὼς θὰ εἶναι τὰ βιβλία τῶν «Contemplations καὶ τῆς «Legende des siciles». Καὶ ὅμως ὁ ἀπὸ τοὺς βυθούς τῆς καρδιάς του καὶ τῆς φαντασίας του φιλελληνισμὸς τοῦ Βίκτωρος Οὐγκῶ ἀνήμπορος νὰ ἐνθουσιασθῆ ἔτσι καταπειστικὰ τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, ὅπως μιὰ χειρονομία, ὅπως ἡ θυσία τοῦ Μπάϋρον.

Γιὰ πολὺν καιρὸ, δὲν ξέρω τώρα: «ἄλλα πουλιὰ ἄλλα τραγοῦδια» καθὼς λέγει ὁ στίχος τοῦ Ἀῖνε, γιὰ καιρὸ πολὺ ὁ ποιητὴς Θεόδωρος Καϊρνερ δοξάζονταν εἰδωλο τοῦ Γερμανικοῦ λαοῦ. Θανμαστῆς καὶ μαθητῆς τοῦ Σίλλερ ἀν δὲν εἶνε κορυφαῖος ποιητὴς, στέκεται στὴν κορυφὴ, μὲ τοὺς ἠρωϊκοὺς στρατιῶτες τραγουδιστῆς πού, καθὼς τὸν τραγοῦδησαν τὸν ἔζησαν τὸν πόλεμο «ὑπὲρ Πάτρις».

Στὰ 1813 ἀξιωματικὸς τοῦ ἰππικοῦ σὲ μιὰν ἔφοδο κατὰ τῶν Γάλλων μέσα σὲ ἕνα δάσος δὲν ἀκούει τὸ σύνθημα πού προστάζει τὴν ὑποχώρηση.

Μιὰ σφαῖρα τὸν ρίχνει κάτω ἀπὸ τὸ ἄλογο νεκρὸ.

Ἐνα ποίημα βρῖσκεται στὸ πορτοφόλι τοῦ νεκροῦ. Ἐπιγράφεται «τὸ τραγοῦδι τοῦ Σπαθιοῦ». «Ἡ Λύρα καὶ τὸ Σπαθί» αὐτὸς εἶναι ὁ τίτλος τῶν ὕστερα ἀπὸ τὸν θάνατό του δημοσιευμένων ἀπάντων του μὲ τὸ ἐξαγγελτικὸ τοῦτο δίστιχο: «Ἡ Λύρα σπαίρνει τὰ λαμπερὰ σπαθιά συγκρούονται· ἔξω ἀπὸ τὴ θήκη σου σπαθί μου. Πρέπει νὰ κάμῃς ν' ἀκουσθῆ καὶ τὸ δικό σου τὸ τραγοῦδι», ὁ Γκαϊτε ἔλεγε γιὰ τὸν Καϊρνερ: «Τὰ πολεμικὰ τραγοῦδια τοῦ πηγαίνουν στὴν ἐντέλεια». Ὁ Γερμανὸς πολεμιστῆς ποιητῆς μοῦ θυμίζει τὸ Γάλλο Κάρολο Πεγκύ. Διανοητῆς λογοτέχνης, πέρασε ἀπὸ λογιῆς ἰδανικὰ πάντα στὴ πρωτοπορεία. Ἡ ποίησή του πρωτότυπη, δὲ μοιάζει μὲ τὴν τεχνοτροπία τῶν συγχρόνων του, ἰδιότυπη, χεῖμαρρος ἀτέλειωτος, πού μετουσιώνει μὲ ρυθμούς πλημμυρισμένους ἀκράτητα τὸ λειτουργικὸ ρητὸ «ἄνω σχῶμεν τὰς καρδίας». Τὸ αἴσθημα τοῦ μυστηρίου, ἢ θρησκευτικὴ λατρεία, τὰ τρία γνωρίσματά του. Ἐθνισμὸς καὶ σοσιαλισμὸς, συμφιλώνονται στὴν ἰδεολογία του μὲ τὸ αἴσθημα, μπορεῖ, τῆς συνδιαλλαγῆς πού ξεχωρίζει κάποια δυνατὰ φιλοσοφικὰ πνεύματα. Ἀρχηγὸς πνευματικῆς μετατροπῆς πού ἄφησε ζωηρὰ τὰ σημάδια του στὴ σύγχρονη διανοητικὴ Γαλλία. Ἐνα βόλι στὸ μέτωπο τὸν ἔρριξε νεκρὸ τὴν πρώτην ἡμέρα τῆς μάχης τοῦ Μάσρη. Μιλόντας πρὸ ὀλίγου γιὰ κείνον ἕνας θιασώτης του ρωτᾷ πότε θὰ τὸν κανονίσῃ ἢ ἐκκλησία τὸν «Ἅγιο Πεγκύ καθὼς ἐκανόνισε τὴν Ζὰν ντ' Ἀρκ». Ὅσοι καὶ ἂν εἶνε, καὶ δύο καὶ τρεῖς μονάχα ἀγνωρίστοι ἀκόμα καὶ ἀκοίταχοι νέοι καὶ τῆς Λύρας ὑποτακτικοὶ καὶ τοῦ σπαθιοῦ πού τὸ ἔκοψε τὸ τραγοῦδι των στοὺς τελευταίους μας πολέμους χυμένο τὸ αἷμα των, προσμένουν τὸ χροστούμενο λιβάνι τοῦ μνημοσύνου. Πρέπει μιὰ

μέρα νὰ καῖ. Ὅμως καὶ σὲ κείνους ἀνάμεσα καὶ σὲ ὄλους ὁ Ρήγας καὶ ὁ Μαβίλης τύποι ἀντιπροσωπευτικοὶ ἔξω ἀπὸ τὰ ξεχωρίσματα καιροῦ καὶ τόπου, πρωτομάρτυρες τῆς ἰδέας ποὺ τὴν ἀκολούθησαν γιὰ νὰ θυσιασθοῦν, ἥρωες τῆς ἰδέας ποὺ τὴν ἀκολούθησε τὴν θυσίαν τῶν δὲν εἶναι περαστικοὶ ἔρωτες. Οἱ εἰκόνας τῶν ζῶντων φωτισμένες ἀπὸ τὸ μυστηριακὸ καντήλι ποὺ ἡ θεὰ Μνημοσύνη δὲν ἀφήνει νὰ σβυστῇ. Ταιριάζει γιὰ τὸν καθένα ὁ στίχος μὲ τὴν νέα του φορεσιὰ Καλλίνου τοῦ Ἐφεσίου.

«Γιατὶ μονάρχος κάνει αὐτὸς ὅσα πολλοὶ μαζί!».

Ταιριάζει γιὰ τὸν καθένα ὅτι γιὰ κάποιον ἄλλον ἥρωα τοῦ σπαθιοῦ καὶ τῆς Λύρας εἰπώθη: «Εἶνε κἀτὶ περισσότῃ ἀπὸ ποιητῆς». «Εἶνε ἡ ἐθνικὴ συνείδηση σὲ μιὰ εὐγενικωτάτη ἱερώτατη στιγμή της, Ὁ στίχος τοῦ Ρήγα γυμνός, ἄτεχνος, πρωτογενής. Ἄν τὸν μετρήσης μὲ τὴν πῆχη τῶν κανόνων τῆς αἰσθητικῆς, θὰ μορφάσης. Ἄν κοιτάζοντάς τον, τὸν μετρήσης μὲ τὴν δύναμη τῆς ἐνεργείας του, θὰ τὸν ἰδῆς νὰ μετουσιώνεται σὲ τροπὰν ἀναστάσιμο. Ἡ πέτρα γίνεται πηγὴ. Τὸν ἀνθρώπινο λόγο—τὸ ρῆμα εἶναι τοῦ Κάρλαϊλ— ἡ φλόγα τῆς ὀργῆς του μουσικὸ τὸν κατασταίνει. Ἔτσι καὶ τὸ κήρυγμα τοῦ Ρήγα τὸ ἀλλάζει σὲ τραγοῦδι ἀκατάσχετο Τυρταϊκὸ, ἡ φλόγα τῆς εἰλικρινείας του.

Χάσμα πλατὺ χωρίζει τὸ στίχο τοῦ Ρήγα ἀπὸ τὸ στίχο τοῦ Μαβίλη. Εἶνε ὡς νὰ βλέπῃς, ἐκεῖ, ἕνα φράχτη μὲ τὴν ἀτεχνία τοῦ πρωτόβγαλτου ἀνυψωμένο καὶ ἐδῶ ἕνα ἀνθῶνα φυτεμένο σύμπυκνα, σύμμετρα, ἐπιδέξια μὲ ὅλη τὴ φροντίδα τῆς κηπουρικῆς τέχνης.

Τὰ σονέτα του συμπλέκονται ἀριστοτεχνικά, μὲ τὴ φαντασιὴ ὑπομονὴν τοῦ δεξιότητη, οἱ εὐρημένες πλούσιες ρίμες του θυμίζουν τὴν μαεστρία ξένων ποιητῶν καὶ τοὺς ὁμοιοκαταληκτικούς θησαυροὺς ποὺ χάριζε ἡ καθαρεύουσα στὸν Ἀλέξανδρο Ραγκαβῆ. Τὸ ἀρι-

στούργημα ἡ «Λήθη του» εἶνε μὲ αὐτὸν τὸν τρόπο χρυσομίλευτο. Θὰ ἀποροῦσε κανεὶς πῶς τὰ δάχτυλα τὰ δοσμένα ἄβρα στὸ παιγνίδι μιᾶς πανάλαφρης Λύρας ἦταν ὅμοια καμωμένα γιὰ τὸ παίξιμο τοῦ βαρυτάτου σπαθιοῦ. Ὅμως ἡ μεγάλη ἀγάπη ἔτσι φαίνεται θαυματουργεῖ στὴν καθαρὴ καρδιὰ καὶ ἡ σύγκρουση τῶν ἀντίθετων γεννᾷ κατὰ τὸν ἀρχαῖο φιλόσοφο τὴν ἁρμονία. Οἱ τελευταῖες στιγμὲς καὶ τῶν δύο ἀστράφτουν καθὼς μᾶς παραδόθηκεν ἀπὸ πατριδολατρικά, προφητικὰ λόγια.

Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Ρήγα δὲν τὰ ἀναγνωρίζει ἡ ἱστορικὴ ἔρευνα. Τὰ τελευταῖα λόγια τοῦ Μαβίλη φαίνονται περισσότῃ ἐφευρημένα ἀπὸ μιὰ δραματικὴ, ρητορικὴ συγκίνηση παρὰ πραγματικὰ εἰπωμένα. Ἀδιάφορο. Ἐνας μεγάλος ποιητῆς ὁ Λαμαρτίνος σ' ἕνα του ποίημα ἐμπνευσμένη καθὼς πάντα καὶ στὰ καθέκαστα ἐξακριβωμένη ζωγραφιὰ τοῦ πατρικοῦ του σπιτιοῦ, φύτεψε στὴν πόρτα του κι' ἕνα κισσὸ μὲ ἄδεια ποιητικὴ, μόνον γιὰτὶ ὁ κισσὸς δὲν ὑπῆρχε στὸ σπίτι του. Ἡ ἄξια μητέρα τοῦ ποιητῆ διαβάσε τὸ ποίημα καὶ ἡ στοργὴ της τὴν ἔκαμε νὰ φυτέψῃ τὸν κισσὸ πραγματικὰ ἐκεῖ ποὺ τὸν εἶχε τοποθετήσῃ ὁ στίχος τοῦ ποιητῆ. Ἀνάλογα καὶ ὁ θρύλος ποὺ συχνὰ τὸν γεννᾷ μιὰ ταιριασμένη ποιητικὴ διάθεσις, παίρνει ἀγάλια ἀγάλια τὸν τόπο τοῦ πραγματικοῦ.

Ἡ πατριδολατρικὴ μας ποίηση πιστεύω πῶς δὲν εἶπε τὴν τελευταῖα της λέξη καὶ μὲ ὅλα τῶν καιρῶν τ' ἀλλάγματα, ἐν ὅσῳ θὰ ὑπάρχῃ πατρίδα ποὺ νὰ μὴ τὴν ἀπελπίζουν τὰ παρραστρατίσματα καὶ νὰ μὴ τὴν ἀποκοιμίζουσιν οἱ δάφνες. Τὸ παλῆν τραγοῦδι τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, νέο θὰ τὸ ξυπνᾷ τὸ 21 κάθε φορὰ ποὺ τὸ 21 θὰ τὸ ἀντικρίζωμε στὸ μαγικὸ καθρέφτη τοῦ ἰδανικοῦ. Καὶ γιὰ τὸν Ἑλληνα ποὺ θὰ τρέφῃ τὸ ἰδανικὸ στὸ πνεῦμα του ἡ ἡμέρα ποὺ πανηγυρίζεται σήμερον πάντα θὰ εἶναι «αὐτὴ ἡ ἡμέρα ἦν ἐποίησεν ὁ Κύριος».

Ἡ Πνευματικὴ Προσπάθεια στὸν Πειραιᾶ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΛΕΒΑΝΤΑ, Δημοσιογράφου.

Εἰς τὴν «Ἐταιρίαν τῶν Διανοουμένων Πειραιῶς».

Φίλοι

Σ' ὄλους μας παιὰ εἶνε γνωστὸ πῶς ἔπειτα ἀπὸ ἀγῶνες ὀλόκληρων χρόνων ἄρχισε νὰ παρατηρεῖται στὴν πόλι μας μιὰ πνευματικὴ προσπάθεια ποὺ κλείνῃ ὥραιες ἐκδηλώσεις γιὰ τὸ παρὸν καὶ ἀρκετὰ σοβαρὰς ἐλπίδες γιὰ τὸ μέλλον. Μόλις χτὲς ἔκλεισε ἕνας χρόνος. Καὶ ἀπὸ τὴν καμπὴ αὐτοῦ τοῦ χρόνου ἐκείνοι ποὺ στρέφουν τὸ βλέμμα πρὸς τὰ πίσω, δὲν μποροῦν παρὰ νὰ νοιώσουν μιὰ ἱκανοποίησι μὲσα τους, μιὰ ἱκανοποίησι γιὰ τὴν πρόοδο ποὺ σημείωσε ἡ πνευματικὴ προσπάθεια στὸν Πειραιᾶ καὶ ποὺ δὲν εἶνε ἀσήμαντη.

Διαλέξεις πυκνὰς δόθηκαν πάνω σὲ διάφορα λογοτεχνικά, ἐπιστημονικά καὶ καλλιτεχνικά θέματα, μὲ ἱκανοποιητικὴ ἀπόδοσι φιλολογικὴ βραδιά, παραστάσεις θεατρικὰς ποῦχανε μὲσα τους τὴν φωτιὰ τῆς δημιουργικῆς προσπάθειας ὅπως οἱ παραστάσεις τοῦ θιάσου «Καινούργιο Θεᾶτρο» τοῦ λογοτεχνικοῦ ὀμίλου ποὺ διεύθυνε ὁ ἤδη ἔφορος τῆς Ἐταιρίας τοῦ Θεατρικοῦ τμήματος, καλλιτέχνης τοῦ Θεάτρου, κ. Τῶνης Μπαρμπάτος, καὶ αἱ παραστάσεις τοῦ θιάσου τῶν «Νέων Πειραιῶς» στὸ «Πειραιῆκὸν» τὸ περασμένον καλοκαίρι κ. ἄ. Χώρια ἀπ' αὐτὰ ἡ ἔδρυσι τῆς «Πειραικῆς Δημοτικῆς Βιβλιοθήκης» δὲν εἶνε μικρὸ γεγονός. Ἀντίθετα εἶνε ἕνας σημαντικὸς σταθμὸς, ὁ σημαντικότερος ἴσως στὴν πνευματικὴ ἱστορίαν τοῦ Πειραιῶς. Ἡ «Πειραικὴ Βιβλιοθήκη» εἶνε τὸ πνευματικὸ φυτώριον ποὺ ἔλειπε ἀπὸ τὴν πόλιν μας καὶ ποὺ ἡ ἔλλειψις του εἶχε γίνῃ αἰσθητὴ ἀνάγκη. Στὸ σημεῖον αὐτὸ δὲν ἔχομε παρὰ

νὰ συγχαροῦμε τοὺς ἀρμοδίους στῶν ὀποίων τὸ θερμὸ ἐνδιαφέρον ὀφείλεται ἡ ἔδρυσι της, ὡς καὶ ἐκείνους ποὺ πρόσφεραν τὶς δυνάμεις τους διὰ τὴν ἐπιτέλεσιν τοῦ ἔργου.

Ἐπειτα ἡ ἔδρυσι τῆς «Ἐταιρίας τῶν διανοουμένων» ποὺ ἐγένετο ἔπειτα ἀπὸ τὴν διάσπασι τοῦ «Λογοτεχνικοῦ Ὀμίλου» τὸν περασμένον Ἀπρίλιον, μιὰ διάσπασι ποὺ θὰ κριθῇ ἀργότερα γιὰτὶ ἔπαιξε κ' αὐτὴ ἕνα σημαντικὸ ρόλον στὴν πνευματικὴν μᾶς κίνησι, εἶνε ἐπίσης ἕνα ἄλλο ἐξ Ἰσοῦ σημαντικὸ γεγονός γιὰ τὸν Πειραιᾶ.

Ἡ «Ἐταιρία τῶν διανοουμένων», στὴν πρώτη της δημόσια συνεδρίασι ἀνεπτύξε τὸν σκοπὸν της κ' εἶδαμε πόσον ἀναγκαῖα ἦταν ἡ ὑπαρξίς της γιὰ τὴν πόλιν μας. Δὲν πρόκειται γιὰ μιὰ ὀργάνωσι στενοῦ περιεχομένου, ἀλλὰ γιὰ μιὰ ὀργάνωσι μὲ εὐρύτατον σκοπὸν, μὲ πλατεῖες κατευθύνσεις.

Ἡ «Ἐταιρία τῶν διανοουμένων» ποὺ πῆρε τὸν τίτλον αὐτὸν γιὰτὶ αὐτὸς εἶνε σύμφωνος μὲ τὸ περιεχόμενον της, γιὰτὶ αὐτὸς εἶνε ὁ τίτλος ποὺ τῆς ταιριάζει— καὶ ὅχι ὁ τίτλος τῶν «Λογοτεχνῶν καὶ τῶν Καλλιτεχνῶν» ὅπως ἀκούσθηκε στὴν πρώτη της δημόσια συνεδρίασι ἀπὸ τὰ χεῖλη τοῦ κ. Καμπάνη— φιλοδοξεῖ νὰ κατεθάσῃ ὡς τὸ λαὸ τὴν δάδα τῆς γνώσεως, νὰ φέρῃ ὡς τὶς κατώτερες λαϊκὰς τάξεις τὴν μόρφωσι, τὴν μόρφωσι ποὺ εἶνε ἀπαραίτητη γιὰ τὴν πρόδοσι καὶ τὸν πολιτισμὸν ἑνὸς λαοῦ.

Ὅστε δὲν εἶνε μικρὸ γεγονός καὶ ἡ ἔδρυσι τῆς «Ἐταιρίας τῶν διανοουμένων» ποὺ γίνηκε τὸν περασμένον χρόνον.

Ἰστέρα οἱ συναυλίες, οἱ καλλιτεχνικὲς ἐπιδείξεις τῶν διαφόρων Πειραιϊκῶν Ὄδειων στίς ὁποῖες τὸ Πειραιϊκὸ κοινὸ μὲ χαρὰ παρατηρήθηκε πῶς εἶχε κατακλύσει τὸ Δημοτικὸ μας Θέατρο, εἶνε ἐπίσης ἓνα δείγμα γιὰ τὴν πρόοδο πού ἐσημείωσε ὁ Πειραιῆς μας καὶ στὸ Καλλιτεχνικὸ ἐπίπεδο.

Δύο ἀκόμα βιβλία πού διήγγαν, οἱ «Φωνὲς χωρὶς Ἦχο» τοῦ κ. Γρ. Θεοχάρη καὶ τὸ «Πειραιϊκὸ Ἡμερολόγιο» πού ἔκλεισε μέσα του δλόκληρο τὸν διανοητικὸ κόσμον τῆς πόλεώς μας εἶνε καὶ αὐτὰ μιὰ ἀξιοσημείωτη προσπάθεια.

Ἄλλὰ καὶ ἡ γιορτὴ γιὰ τὰ 50 χρόνια τοῦ Περαιώτη ποιητῆ Γ. Στρατήγη, ἀνεξάρτητα ἀπ' τὴν γνώμη μας γιὰ τὸ ἔργο τοῦ ποιητῆ, εἶνε κι' αὐτὸ ἓνα γεγονός πού δὲν μπορούμε νὰ παραβλέψουμε τὴν σημασίαν του.

Νὰ λοιπὸν μὲ λίγα λόγια τὰ ντοκουμέντα μας γιὰ νὰ ἀποδείξουμε πῶς ἡ πνευματικὴ προσπάθεια στὴν πόλιν μας ἐσημείωσε, ὅπως καὶ τὸ περιμέναμε, ἀρκετὴ πρόοδο. Τέτοια πρόοδο πού αὐτὴν τὴν στιγμήν αἰσθανόμαστε νᾶνε τὰ στήθια μας φουσκωμένα ἀπὸ αἰσιοδοξία γιὰ τὸ μέλλον.

Καὶ δὲν μπορούσε νὰ γίνῃ ἄλλοιῶς. Πάντοτε εἶχαμε τὴν ιδέα καὶ πάντοτε τὸ διακηρύξαμε, κι' ὅταν ἀκόμα διαβάσαμε καὶ ἀκούσαμε τὰ εἰρωνικὰ σχόλια μερικῶν ἀπὸ περιωπῆ κρινόντων τὰ πράγματα, ὅτι ὁ Πειραιῆς εἶνε ἓνα καμίνι δημιουργικὸ καὶ, ὅπως στὰ παλὰ τὰ χρόνια πέταξε μερικὲς σπῖθες πού φώτισαν τὴν πνευματικὴν μας ἀτμόσφαιρα, ἔτσι καὶ σήμερα δὲν μπορούσε παρὰ ν' ἀποδώσῃ καρπούς. Ὁ Πειραιῆς εἶνε ἓνα καμίνι πού τὸ φουντώνει ὁ πόνος κι' ἡ δουλειά, ὁ στεναγμός, ὁ μόχθος, ἡ ζωή, ἡ πραγματικὴ ζωή, κι' ὄχι ἡ ἄλλη ζωή, ἡ ζωή πού ἐμεῖς δὲν ζήσαμε ποτὲ καὶ πού εἶνε στεῖρα, κοσμικὴ, πλαδαρή.

Κ' εἶμαι βέβαιος πῶς σ' ὄλους μας

δὲν εἶνε ἄγνωστο ὅτι ἐκεῖνο πού γεννᾷ τὸν καλλιτέχνη, τὸν λογοτέχνη, τὸν πραγματικὸν δημιουργὸ εἶνε ἡ συγκίνηση, ἡ συγκίνηση πού δὲν γεννιέται πούθεν ἄλλου, παρὰ ἐκεῖ πού εἶνε θρονασμένος ὁ πόνος.

Μὲ τὴν αἰσιοδοξία αὐτὴ ἀνάλαβα τὸ λογοτεχνικὸ τμήμα. Μὲ τὴν αἰσιοδοξία πού δὲν μοῦ ἔλειψε ποτέ, οὔτε τότε πού ὄλοι ὅσοι ἐνδιαφερόμαστε γιὰ τὴν πνευματικὴν προσπάθεια τῆς πόλιν μας, εἴμαστε τόσο πού μπορούσαμε νὰ μετρηθοῦμε στὰ δάκτυλα τῶν χερῶν μας. Σήμερα ἀκριβῶς πού ἡ πνευματικὴ ἀτμόσφαιρα τῆς χώρας μας εἶνε τόσο θολωμένη ὥστε νὰ μὴν μπορούμε νὰ ξεχωρήσουμε καμμιά δημιουργικὴ ἐκδήλωση, καμμιά ἀξία, σήμερα ἀκριβῶς μέσα στὸν σίφουνα τοῦ σνομπισμοῦ πού γύρω μας κυριαρχεῖ, μέσα στὸν σίφουνα τῆς ἀρνησης, τῆς προχειρολογίας, τοῦ μοντερνισμοῦ, πού κατέδασε τίς ὠραιότερες ιδέες, τὰ ὠμορφότερα ἰδανικά ὡς τὰ χεῖλη τῶν τυχαίων, τῶν τυχαρπάζτων, σήμερα ἀκριβῶς ἡ προσπάθειά μας καταλαβαίνουμε καὶ μεῖς πόσο εἶνε ἐπιβεβλημένη.

Τὸ Λογοτεχνικὸ τμήμα θὰ πρέπει νὰ γίνῃ ἡ πνευματικὴ κυψέλη τοῦ Πειραιῆ, ἡ σεμνὴ φωλιά τῶν μελισσῶν τῆς διάνοησης, πού θὰ δουλεύουν, θὰ μελετοῦν, ἀθόρυθα, δημιουργικὰ, μ' ἐνθουσιασμό, μὲ πίστη, χωρὶς ἐγωκεντρισμούς, χωρὶς ματαιοδοξίες μὲ μόνον σκοπὸ τὴν πνευματικὴν προσπάθεια πού θάχῃ κάποια ὠφελιμότητα, κείνη πού πρέπει νάχῃ δηλαδὴ στὸν λαὸ πού στενάζει μέσα στὴν ἀμορφωσιά, στὸ λαὸ πού ψάχνει νὰ βρῇ πασπατεύοντας τὸ φῶς, τὸν λαὸ πού τὸν δέρνει ἡ δυστυχία, ὁ πόνος, ἡ κακομοιριά.

Τέτοια πρέπει ν' ἔνε ἡ δουλειά μας. Ὁ διανοούμενος γιὰ νᾶνε πραγματικὰ διανοούμενος πρέπει πρῶτα ἀπ' ὅλα νᾶνε ἄνθρωπος, συστὸς ἄνθρωπος. Καὶ ἓνας τέτοιος διανοούμενος δὲν μπορεί νὰ κλειστῇ μέσα στὸν ἀτομισμὸν του καὶ

νὰ κλείσῃ τ' αὐτιά του στίς φωνὲς τοῦ πόνου, στίς φωνὲς ἐνὸς λαοῦ πού τὸν καλεῖ μπροστὰ νὰ τοῦ ἀνοίξῃ τὸ ὄρομον πρὸς μιὰν ἀνθρωπινώτερη ζωή.

Ὁ διανοούμενος ἔχει κάποιαν ἀνώτερη ἀποστολή. Διανοούμενος δὲν θὰ πῇ ἓνα καλὸ ποίημα, ἢ ἓνα καλὸ διήγημα πού θὰ εὐχαριστήσῃ τὸν ἀτομισμὸν μας καὶ θὰ μᾶς κοιμήσῃ πάνω στὴ ματαιοδοξία μας. Διανοούμενος θὰ πῇ ἀγωνιστὴς, ἐρευνητὴς. Προμηθέας!

Χίλια δὲ κοινωνικὰ καὶ ἰδεολογικὰ προβλήματα ἀπασχολοῦν τὸν κόσμον. Ἰδεολογικοὶ κόσμοι χτυπήθηκαν κι' ἄλλοι ἔπεσαν κι' ἄλλοι καινούργοι φάνηκαν. Ὁ πόλεμος ἄφησε στὸ πέρασμά του πάνω στὴν ἀνθρωπότητα σημάδια ζωντανά, σημάδια πού μιλοῦν καὶ δὲν μποροῦν νὰ σβυστοῦν.

Ποία εἶνε ἡ θέση τοῦ διανοουμένου τεχνίτη;

Ἄνεξάρτητα ἀπὸ τίς ιδέες πού ἀντιπροσωπεύει εἶνε ὑποχρεωμένη κι' αὐτὴ νὰ πάρῃ κάποια θέση. Δὲν μπορεί νὰ μείνῃ ψυχρὴ, μπροστὰ σὲ τέτοιο θέαμα, μπροστὰ στὸν ἰδεολογικὸν πόλεμον πού ἀπασχολεῖ σήμερα δλόκληρη τὴν ἀνθρωπότητα. Κι' ὁ πόλεμος αὐτὸς πού εἶνε γνωστὸ δὲν ἀφήνει ἀνεπηρέαστη τὴν τέχνην. Γιατὶ ἡ τέχνη δὲν εἶνε κἄτι τὸ ξεχωριστό. Εἶνε ἓνα κοινωνικὸ φαινόμενο κι' αὐτὴ καὶ ὅταν τέτοια δὲν μπορεί παρὰ νὰ ἐπηρεάζεται.

Ρίχτε μιὰ ματιὰ στὴν Νεολληνικὴ Λογοτεχνία. Παρατηρεῖστε τὰς πνευματικὰς μας ἐκδηλώσεις. Θὰ δῆτε πῶς εἶνε καιρὸς νὰ κάτσουμε νὰ δουλέψουμε καὶ νὰ παρατήσουμε τοὺς κομπασμούς καὶ τὸν ἐγωκεντρισμὸν μας. Ἄν σήμερα ἐπικρατεῖ μιὰ δλθήρια σύγκριση ἰδεῶν καὶ μιὰ πνευματικὴ καταχνιά στὸν τόπον μας, ἀφορμὴ εἴμαστε ἐμεῖς. Ὅλοι ἐμεῖς. Ὅσοι λέμε πῶς ἀπασχο-

λούμαστε μὲ τὰ γράμματα Παλαιοὶ καὶ Νεοί. Γιατὶ ὄχι μονάχα ἀφίκαμε νὰ μᾶς παρασύρει τὸ ρέμμα τοῦ σνομπισμοῦ μὰ δώκαμε καὶ τὴν βοήθεια μας — ἰδιαίτερα οἱ παλαιοὶ — στοὺς Φαρισσαίους πού πλημμύρισαν τὸν ναὸ τῆς τέχνης.

Ἄνθρωποι προχειρολόγοι, ματαιόδοξοι, ἐγωκεντρισταί, πιάσανε γραμμὴν τὰ προχώματα καὶ ἀπὸ ἐκεῖ χτυποῦν ἀκατάπαυστα τὴν Νεολληνικὴν τέχνην.

Χτυποῦνε ἀκατάπαυστα κάθε ἀγνή πνευματικὴ προσπάθεια. Τίποτε δὲν μπορεί νὰ σταθῇ στὸν τόπον μας. Παλαιοὶ πρόδρομοι καὶ δημιουργοὶ σβύνονται ἔτσι μὲ μιὰ μονοκονδυλιά. Ἄνεξάρτητα ἀπὸ ἰδεολογικὰς τάσεις ἔτσι γιὰ τὸς «γούσταρε» ἔτσι γιὰ τὸ ἀπαιτεῖ ὁ ἐγωκεντρισμὸς τοὺς.

Ποῖδ εἶνε τὸ δικὸν μας καθήκον σ' αὐτὴ τὴν περίστασιν; νὰ μαζευτοῦμε ὄλοι εἰλικρινά, νὰ δώσουμε τὰ χέρια, νὰ σφίξουμε τὰ χεῖλην μας καὶ νὰ ριχτοῦμε στὴ δουλειά.

Διαλέξεις, μελέτες, ὁμιλίαι μέσα στὸν κύκλον μας ἢ σὲ εὐρύτερον κοινόν, φιλολογικὰς συγκεντρώσεις, ἐνθουσιασμός, νὰ ποῖα πρέπει νᾶνε ἡ δράση μας.

Χωρὶς πολλὰ λόγια, χωρὶς ἐγωπάθειαι, χωρὶς νὰ νομίζομε πῶς ὄλα ἐμεῖς τὰ ξέρουμε καὶ πῶς δὲν ὑπάρχει ἄγνωστο σὲ μᾶς, μὲ τὸ κεφάλι κάτω, στὴ μελέτη, καὶ στὴ δημιουργικὴ ἐργασία ἔλατε νὰ δουλέψουμε ἀδερφικά, ταπεινά, εὐγενικά ὅταν διανοούμενοι ἄνθρωποι, — ἂν θέλομε νὰ λεγόμεστε τέτοιοι —, καί, νᾶστε βέδαιοι πῶς πολὺ γλήγορα, τόσο πού δὲ τὸ περιμένομε, ἡ ἐργασία μας αὐτὴ θ' ἀποδώσῃ καρπούς, θὰ ἐκτιμηθῇ, καὶ θὰ συντελέσῃ καὶ στὴν πρόδοτον τοῦ διανοουμένου Πειραιῆ πού ὄλοι τόσο τὸν ἀγαποῦμε.

ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΚΑΛΛΙΣΘΗΣΙΑΣ

ΔΙΑΛΕΞΙΣ

Δ. ΠΙΚΙΩΝΗ, Ἀρχιτέκτονος—Καθηγητοῦ τοῦ Πολυτεχνείου
Εἰς τὸ Τεχνικὸν Ἐπιμελητήριον τῆς Ἑλλάδος. 20 Μαρτίου.

Κύριοι

Οἱ λόγοι διὰ τοὺς ὁποίους συνεκentrώθημεν ἐδῶ ἀνεπτύχθησαν προηγουμένως ὑπὸ τοῦ προέδρου κ. Μεταξᾶ.

Μιά εἰσήγησις ἐπὶ τῶν ζητημάτων, τὰ ὁποῖα θὰ μᾶς ἀπασχολήσουν κατὰ τὴν συζήτησίν μας, εἶνε ἀναγκαῖα καὶ ἐνόμισα ὅτι τὴν θέσιν αὐτῆς τῆς εἰσηγήσεως δύναται νὰ καταλάβῃ μία μελέτη μου γραμμένη πρὸ πολλοῦ, κατόπιν ἐντολῆς τοῦ ἀρχιτεκτονικοῦ Τμήματος τοῦ Τεχν. Ἐπιμελητηρίου, ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐξωραϊσμοῦ τοῦ Λυκαβηττοῦ διὰ τὸν ὁποῖον τόσος θόρυβος ἐγένετο τότε.

Ἡ μελέτη αὐτὴ δὲν ἔχασε τὴν ἐπικαιρότητά της, κατόπιν τῆς εὐτυχοῦς λύσεως πού ἐδόθη ὑπὸ τοῦ Ὑπουργείου εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο. Αὐτὸ δὲ διότι τὸ ζήτημα τοῦ Λυκαβηττοῦ δὲν εἶνε παρὰ μία περιπτώσις μόνον ἐνὸς συνόλου ζητημάτων ἀφορώντων τὴν δημοσίαν καλαισθησίαν μας, ζητημάτων τὰ ὁποῖα ἡ μελέτη αὐτὴ ἐπάσχιζε νὰ ἐξετάσῃ εἰς ὅλον τὸ βάθος καὶ εἰς ὅλην τὴν ἔκτασίν των, καὶ τὰ ὁποῖα παραμένουν ἰσχυρῶς ἄλυτα.

Ἐγραφα λοιπὸν τότε:

«Ὁ τόσος θόρυβος, εἰς τὸν ὁποῖον μετέχουν μὲ ἴσα δικαιώματα ἀρμόδιοι καὶ ἀναρμόδιοι διὰ τὰ ζητήματα αὐτὰ δὲν μαρτυρεῖ τίποτε ἄλλο παρὰ τὴν ἀναρχίαν, τὴν ἔλλειψιν κάθε φροντίδος καὶ τάξεως πού ἐπικρατεῖ μετὰ 100 χρόνων ἐλεύθερον βίον εἰς τὰ αἰσθητικὰ ζητήματα τοῦ τόπου μας. Εἴτε πρόκειται διὰ τὴν ἀσυνείδητον εὐκολίαν μὲ τὴν ὁποῖαν μνημεῖα καὶ τόποι σημαίνοντες διὰ τὴν πλαστικότητα τῆς μορφῆς ἢ διὰ τὴν ἱστορικὴν σημασίαν των πα-

ραδίδονται εἰς τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν ἐξαφάνισιν, εἴτε πρόκειται διὰ τὴν ἠθικὴν καταστροφὴν πού ἐξ ἀντανάκλασεως, νὰ ποῦμε, φύσις, μνημεῖα καὶ τόποι τῆς κλασσικῆς καὶ Μεσαιωνικῆς καὶ Λαϊκῆς μας τέχνης ὑφίστανται ἀπὸ τὸ ψεῦδος τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ παρόντος, εἴτε πρόκειται διὰ τὴν ἀπεριόριστον ἐλευθερίαν πού χαρακτηρίζει τὴν αἰσθητικὴν τῆς τελευταίας, τὸ πρόβλημα εἶνε κατὰ βάθος τὸ ἴδιον.

Ἐχομεν πλαστικὸν αἶσθημα, ἀνέτειλε μέσα μας ἡ συνείδησις τῆς σημασίας τῆς μορφῆς διὰ τὸν πολιτισμὸν μας; Ἐπράξαμεν μέχρι τοῦδε τί διὰ νὰ τὴν προασπίσωμεν ἀπὸ τὸ ψεῦδος;

Ὅταν πρὸ ἔτους καὶ πλέον ἡ Ἐφημερίς «Πολιτεία» ἤνοιξε μίαν ἔρευναν ἀνάμεσα εἰς τοὺς διανοουμένους τοῦ τύπου ἐπὶ τοῦ ζητήματος τοῦ ἐξωραϊσμοῦ τοῦ Λυκαβηττοῦ, ἀπεδείχθη ὅτι δὲν λείπουν ἀπὸ τὸν τόπον μας οἱ ἄνθρωποι μὲ εὐαισθησίαν πρὸς τὴν καλλιτεχνίαν τῆς μορφῆς τῆς φύσεως καὶ τῆς τέχνης καὶ μὲ σεβασμὸν πρὸς τὴν ἱστορικὴν καὶ ἄλλην σημασίαν πού τόποι καὶ πράγματα πέρνουν ἀπ' τὴν ζωὴ μέσα μας.

Εἶνε λυπηρὸν νὰ λεχθῇ ὅτι ἡ γνώμη τῶν Ἀρχιτεκτόνων, τῶν μᾶλλον δηλαδὴ δικαιουμένων καὶ τῶν μᾶλλον ὑποχρέων νὰ ἐκφράσουν τὴν γνώμην των ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν, δὲν ἀντιπροσωπεύεται εἰς τὴν ἔρευναν αὐτήν. Νὰ ἀπεδοθῇ ἄρα γε τὸ γεγονὸς αὐτὸ εἰς τὸ ὅτι εἰς πολὺ λίγους ἀπὸ ἡμᾶς ὑπάρχει πραγματικὴ συναίσθησις τῆς ὑψηλῆς σημασίας τῶν αἰσθητικῶν αὐτῶν ζητημάτων καὶ εἰς τὸ ὅτι ἡ γνωστὴ παθητικότης μας ὑπο-

χωρεῖ εὐκόλα πρὸ τῶν δυσκολιῶν, φυσικῶν δι' ἀνθρώπους ἀσχολουμένους μὲ τὴν τεχνικὴν τῆς τέχνης των, πού ἡ διατύπωσις τῶν γνωμῶν των μᾶς παρουσιάζει;

Ὅπως καὶ ἂν ἔχει τὸ ζήτημα ἀπὸ τῆς ἐρεῦνης τῆς «Πολιτείας» καὶ ὕστερα, σημαίνοντες πολῖται λόγιοι καὶ δημοσιογράφοι ἐβγήκαν διὰ νὰ ὑποστηρίξουν τὰ ζητήματα αὐτὰ, οὐδεὶς ὅμως Ἀρχιτέκτων.

Ἄς λεχθῇ πρὸς τιμὴν τοῦ κ. Ὀρλάνδου ὅτι εἶνε ὁ μόνος ὁ ὁποῖος ἐβγήκε τότε ἐξ ἀφορμῆς τῆς μετατροπῆς τῶν Π. Ἀνακτόρων νὰ ὀμιλήσῃ δημοσίᾳ, ὑπεραμνόμενος τοῦ κτιρίου.

Μήπως πάλιν δὲν εἶνε ἡ ὀλιγωρία πού δείχνουν μερικοὶ Ἀρχιτέκτονες εἰς τὸ νὰ διατυπώσουν τὴν γνώμην τῶν ἢ αἰτία διὰ τὴν ὁποῖαν μία ἔρευνα μέλλουσα νὰ διενεργηθῇ ὑπὸ τῆς Ἐφημερίδος «Ἐλεύθερον Βῆμα» δὲν βλέπει ἀκόμη τὸ φῶς; Καὶ ὅμως τὸ γεγονὸς ὅτι κάθε δημοσία συζήτησις ἐπ' αὐτῶν τῶν ζητημάτων δύναται νὰ τὰ προαγάγῃ εἰς τὴν κοινὴν συνείδησιν εἶνε ἀναμφισβήτητον.

Δέον ἐδῶ νὰ ἐξαρθῇ ἡ σημασία ἐνὸς ἀξιολόγου ἄρθρου πού ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ κ. Ζ. Παπαντωνίου (Ἐλεύθερον Βῆμα Φεβρουαρίου) εἰς τὸ ὁποῖον ὑποστηρίζει τὴν ἀνάγκην τῆς ὑπαγωγῆς τῶν αἰσθητικῶν ζητημάτων τοῦ τόπου μας εἰς μίαν ἔξουσίαν Δημοσίας Καλαισθησίας, τῆς ὁποίας αἱ ἀποφάσεις νὰ εἶχον ἀπόλυτον κύρος.

Ὅσον ἀφορᾷ τὰς γνώμας καὶ τὰ ἐπιχειρήματα τῶν ἀντιθέτων αὐτὰ μᾶς εἶναι γνωστὰ καὶ ἀπὸ τὰ δημοσιεύματα πού ἐδῶ καὶ ἐκεῖ εἶδον τὸ φῶς, καὶ ἀπὸ τὰς συζητήσεις πού ἠγέρθησαν εἰς τοὺς καλλιτεχνικοὺς καὶ ἐπιστημονικοὺς κύκλους, ἀκόμα καὶ τοὺς πλέον ἀναρμοδίους. Δὲν ὑπῆρχε ἀντίληψις πλέον ψευδῆς καὶ δι' αὐτὸ πλέον ἐπικίνδυνος, παρ' αὐτὴ

πού εὐρίσκετο εἰς τὸ βάθος τοῦ πνευματῶς των, ὅτι κάθε εὐαισθησία πλαστικὴ, νὰ ποῦμε, δὲν ἦτο παρὰ ἀσχολία ρωμαντικῶν ἰδεολόγων πού ἐγένετο πρόσκομμα εἰς τὸ πραγματικὸν πνεῦμα τῆς προόδου. Καὶ τοῦτο δὲν ἦτο παρὰ ἡ προσωπικὴ τοῦ πνεύματος τῆς κερδοσκοπίας πού δὲν ἠνείχετο περιορισμούς καὶ πού ἐξελάμβανε τὰς ἰδικὰς του ἀθαιρεσίας ὡς ἀνάγκας ἀπολύτους τοῦ παρόντος. Ἡ ἐποχὴ ἐξ ἄλλου δὲν ἔπρεπε νὰ ἐμποδισθῇ νὰ ἀφίση τὴν σφραγίδα τῆς τέχνης τῆς εἰς ἓν μνημεῖον πού θὰ τὴν ἀντεπροσώπευε εἰς τοὺς μεταγενεστέρους! Διὰ τοιαῦτα πνεύματα ἢ συνείδησις τῆς ἀδυναμίας μας ἀπετέλει ἐπονεϊδιστον ὁμολογίαν ἢ ὑποταγὴν εἰς τὰ συμπεράσματα μιᾶς λεπτοτέρας αἰσθήσεως δουλικότητά. Δύναμις δι' αὐτοὺς ἦτο ἡ ἐπίδειξις τῆς ἀμαθείας των.

Ὅλ' αὐτὰ δὲν δείχνουν παρ' ὅτι λείπει παντελῶς πραγματικὴ καλλιτεχνικὴ συνείδησις εἰς τὸν τόπον μας. Ἀλλῶς θὰ ὑπῆρχε περισσότερος σεβασμὸς.

Δέον νὰ ἐξετάσωμεν πού κεῖται τὸ βάθος τοῦ ζητήματος. Ὑστερότερα, νὰ τὸ ἐξετάσωμεν εἰς ὅλην τὴν εὐρύτητα πού αὐτὸ μᾶς παρουσιάζει.

Ἡ μορφή εἶνε τὸ πλέον ἐσωτερικὸν πρᾶγμα, εἶνε ἡ ἀποκάλυψις, ἡ ἔκφρασις τοῦ ἐσωτερικοῦ εἶναι, τῆς ἰδέας.

Ἡ μορφή ἐνὸς τόπου εἶνε ἡ ἀποκάλυψις τῆς βαθυτέρας οὐσίας του.

Ἐνας τόπος δίνει τὴν ἰδέαν του, τὴν μορφήν εἰς τὰς ἐκφράσεις τοῦ πολιτισμοῦ, τῆς τέχνης, τῆς θρησκείας πού βγαίνει ἀπὸ αὐτὸν τὸν τόπον.

Τὰ πλέον ἀφρημένα σχήματα πού ἐβγήκαν ἀπὸ τὸν νοῦν τὸν ἀνθρώπινον ἔχουν τὴν ἔμπνευσίν των εἰς τὴν φύσιν.

Ἀπὸ τὴν φύσιν ἀντλεῖ, ὡσὰν ἀπὸ ἀστείρευτον πηγῆν, ὁ ἄνθρωπος. Εἰς τὴν φύσιν θ' ἀνακαλύψῃ κάθε νέαν μορφήν τοῦ ἑαυτοῦ του.

Δι' αὐτὸ ἡ λατρεία καὶ ὁ σεβασμὸς

πρὸς τὴν φύσιν ἦτο πάντα ἓνα αἰσθημα ἀληθινὸν καὶ μεγάλο καὶ δὲν εἶνε, ὅπως εἶπαν πολλοὶ ἐξ ἀφορμῆς τοῦ ζητήματος τοῦ Λυκαβητοῦ, ἀδυναμία αἰσθητικῆς καὶ ρωμαντισμός. Ἀπόδειξις: οἱ λαοὶ ποὺ ἐστάθησαν οἱ πλέον μεγάλοι εἰς τὴν πράξιν εἶχαν ζωντανότατον αὐτὸ τὸ αἰσθημα. Ἀρκεῖ νὰ ὑπενθυμίσω αὐτὸ ποὺ ἀναφέρει ὁ Πλάτων εἰς τοὺς «Νόμους καὶ Ἐπινομίδα» διὰ τοὺς ἀρχαίους Αἰγυπτίους. Ἡ σημασία ποὺ ἔδιδον οἱ ἱερεῖς τῆς Αἰγύπτου εἰς τὴν μορφήν ἦτο τέτοια, ὥστε οἱ καλλιτέχναι οἱ ἐντεταλμένοι νὰ δημιουργοῦν διὰ τὸν Αἰγυπτιακὸν Λαὸν τὰς μορφὰς τῆς τέχνης των, ἔζων εἰς ὁρισμένον μέρος. Καὶ ὅσαι μορφαὶ ἐκρίνοντο ἄξια νὰ γίνουιν κτῆμα τοῦ Αἰγυπτιακοῦ Λαοῦ, ἀντίθετον εἰς τοὺς Ναοὺς καὶ ἐκτός αὐτῶν οἱ Αἰγύπτιοι, ὄχι μόνον νὰ ἰδοῦν, ἀλλ' οὔτε νὰ στοχασθοῦν ἄλλας ἠδύνατο. Περιορισμὸς ποὺ ἐκ πρώτης ὄψεως μᾶς φαίνεται δουλικὸς ἢ τοιλάχιστον ἀνοικεῖος πρὸς τὸ πνεῦμα τῆς Ἑλλάδος, ὅπου ὁ ἀόρατος θεὸς τοῦ Λαϊκοῦ αἰσθήματος ἦτο ὁ προστάτης τοῦ ἐθνικοῦ ρυθμοῦ. Καὶ ὅμως ἂν κυττάξωμεν βαθύτερα θὰ ἴδωμεν ὅτι καὶ εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν Αἰγυπτίων ὁ περιορισμὸς αὐτὸς δὲν ἦτο παρὰ μία ἐλευθέρη ἀνάγκη τοῦ ἰδίου των καλλιτεχνικοῦ αἰσθήματος. Καὶ εἰς τὴν ἐποχὴν μας, εἰς Λαοὺς ποὺ περνοῦν ὡς οἱ πλέον ὑγιεῖς καὶ θετικοὶ καὶ προωδευμένοι εἰς τὰ μάτια αὐτῶν ἀκόμη ποὺ κλίνουιν νὰ θεωρήσουιν τὰς αἰσθητικὰς αὐτὰς ἀπασχολήσεις ὡς ἔργον ρωμαντικῶν ἀγοσχόλων, ἢ προάσπισις τῆς μορφῆς τοῦ πατρίου ἐδάφους καὶ τοῦ χαρακτῆρος τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς των ἔχουιν ἀναχθῆ εἰς θρησκείαν.

Εἰς τὴν Γερμανίαν ἢ αἰσθητικῆ τῆς μορφῆς εἶνε ἀνατεθειμένη εἰς τὴν φωτεινὴν φροντίδα διαφόρων ἰδιωτικῶν συλλόγων ποὺ ἢ γνώμη των εἶνε ἐνδεδυμένη μετ' ἀπόλυτον κύρος. Τὸ παραμικρὸν αἰσθητικὸν πρόβλημα, ἀκόμη

καὶ διὰ τὴν μικροτέραν πολίχνην, ἐξετάζει μετ' ἄκραν προσοχὴν. Ἀρκεῖ νὰ ἀναφέρω τοῦτο: Τὰ διὰ τὴν κίνησιν τῶν σιδηροδρόμων τῆς Βαυαρίας κατασκευασθέντα ἔργα ἐγένοντο κατὰ τρόπον ὥστε νὰ μὴ καταστραφῆ τὸ τοπεῖον, καὶ τοῦτο κατ' ἀπαίτησιν τῶν συλλόγων «Τῶν φίλων τοῦ πατρίου Ἐδάφους». Καὶ διὰ νὰ γείνη ἐξωδεύθησαν χιλιαπλάσια.

Εἰς τὴν δύναται νὰ μᾶς χρησιμεύσουιν τ' ἀρνητικὰ μέτρα τὰ ὅποια δυνάμεθα νὰ λάβωμεν διὰ τὴν δημοσίαν καλαισθησίαν μας;

Βεβαίως δὲν δύναται παρὰ νὰ μᾶς διαφυλάξουιν τὴν μορφήν καὶ τὸν χαρακτῆρα τῆς φύσεώς μας καὶ τῶν μνημείων μας, τὸν αὐτόχθονα ρυθμὸν, τὸσον μόνον ὅσον εἶνε δυνατόν νὰ τὸ κάνουν περιορίζοντα τὰς ἀρρυθμίας τῶν ἀμαθῶν.

Καὶ τοῦτο εἶνε ἐπὶ τοῦ παρόντος ἀρκετόν, μέγα καὶ ἀναγκαῖον.

Τὸ ἐπίλοιπον ἢ ἀνάπτυξις δηλαδὴ τοῦ πραγματικοῦ αἰσθήματος τοῦ ρυθμοῦ μέσα μας, εἶνε ἔργον διαφεύγον τὰ ὅρια τῶν μέτρων τούτων καὶ στηριζόμενον εἰς προϋποθέσεις ἄλλας.

Δὲν ὑπάρχει καταστροφὴ μεγαλειτέρα ἀπ' ἐκείνη ποὺ εἶνε ἀνεπανόρθωτος. Καὶ δὲν γνωρίζω ἄλλην ἀνεπανόρθωτον πλέον μεγάλην, πλέον βάνδαλον, παρ' ἐκείνην ποὺ ὑπέστη τὸ Ἀττικὸν τοπεῖον καὶ ἰδιαιτέρα ἢ Ἀθηναϊκὴ φύσις ἀπὸ τὰς λατομῆσεις.

Ἐνας τόπος λίκνον τοῦ ρυθμοῦ, τόπος τοῦ ὁποίου ἢ παραμικροτέρα λεπτομέρεια ἔχει πλαστικὴν σημασίαν ἄμετρον, ὑπέστη ἀπὸ αἰῶνας, καὶ ὑφίσταται εἰσέτι μίαν καταστροφὴν ποὺ δὲν ἔχει τὴν ὁμοίαν τῆς καὶ ποὺ τείνει νὰ ἐξαφανίσῃ τὸν ἰδιαιτερον χαρακτῆρα του.

Νὰ πῆς δὲ ὅτι ἢ καταστροφὴ αὐτὴ ἐπεβλήθη ἀπὸ μίαν ἀναπότρεπτον ἀνάγκην τοῦ παρόντος; Ἄλλ' ὄχι. Εἶνε τὸσον πλέον θλιβερὰ ὅσον διότι ἢδυνάμεθα

νὰ τὴν ἀποφύγωμεν. Θὰ στηθῆ ὡς ἓνα αἰώνιον μνημεῖον τῆς βαρβαρότητός μας.

Ἡ λατομεία κατέστρεψε γιὰ πάντα τὸν χαρακτῆρα τοῦ λόφου τοῦ Λυκαβητοῦ. Ὁ λόφος καθὼς μᾶς ἀναφέρει ἓνας περιηγητῆς τῆς Τουρκοκρατίας, ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ποὺ ἀντίκρουζε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ τὸ Δαφνί, ὡς ἓνας φοβερὸς δράκων βαδίζων κατὰ τῆς Ἀκροπόλεως καὶ ἦγωνε μετ' ἀδιάσπαστον πλαστικὴν γραμμὴν τοῦ τὰ ὑψώματα τῶν Τουρκοβουνίων μετ' τὴν Ἀκρόπολιν.

Τώρα τὰ μυτερὰ καὶ κουτσουρεμένα σχήματα ποὺ σώζονται ἀπὸ τὴν καταστροφὴν πίσω ἀπὸ τὸν κύριον βράχον δύνουιν εἰς τὴν ἐφθαρμένην ὄψιν του μία νότα βορείου τοπεῖου.

Δὲν ἐξέφυγε τὴν καταστροφὴν ἢ Νοτιοανατολικὴ πλευρὰ του. Οὔτε ἢ Ἀνατολικομεσημβρινὴ πλαγιά τοῦ ἱστορικοῦ λόφου τοῦ Φιλοπάππου τοῦ Μουσαίου.

Καταστροφὴ τόσο περὶ φοβερὴ ὅσον ἀπ' ἐκεῖ μετ' τὸ ἴδιο βλέμμα ἀγκαλιάζει καὶ τὴν Ἀκρόπολιν.

Μήπως τώρα αἱ ἐπιγραφαὶ (Καπέλλα Ἀριανούτσου καὶ Ραπτομηχαναὶ Σίγγερ) ποὺ μολύνουιν τὸν γραφικώτατον γκρεμὸν τῆς νοτίου του πλευρῆς, — ποὺ ἄλλιν δὲν μπορεῖς νὰ τὸν κυττάξῃς χωρὶς νὰ δῆς μαζὺ καὶ Παρθενῶνα, — δὲν εἶνε χαρακτηριστικὸν σημεῖον τῆς δημοσίας μας καλαισθησίας; Καὶ ὅμως ἔχομεν δημοτικὰς ἀρχὰς, τιμῆμα γραμμάτων καὶ Τεχνῶν καὶ Ἀκαδημίαν.

Ἡ λατομεία κατέστρεψε τὰς Δυτικὰς πλαγιάς τῆς Πνυκός, τοὺς λόφους τῆς Σικελίας καὶ τῶν Σφαγείων.

Ἀκόμη σήμερον ἂν περιπατήσῃς παράλληλα πρὸς τὴν ὁδὸν Πατησίων ἀπὸ τὴν Κυψέλην ἕως τὴν Ὀμοροφοκκλησιὰν δὲν θὰ δῆς πλαγίαν ἢ κορυφὴν ἄθικτον.

Δεξιὰ ἀπ' τὸν δρόμον ποὺ φέρνει πρὸς τὴν Καισαριανὴν, ἓνα λατομεῖον ἦνοιξε

προσφάτως ἐκεῖ ποὺ καταστρέφει ὄλο τὸ τοπεῖον, ἐνῶ ἢ λατομεία ἢδύνατο νὰ περιορισθῆ εἰς τοὺς λόφους τοὺς ἀθεάτους ἀπὸ τὸν δρόμον.

Πρόσφατον εἶνε κ' ἐκεῖνο ποὺ ἀνοίξεν, ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἐπιδιορθώσεως τῆς Ἱεροῦς ὁδοῦ, ἀριστερὰ ἀπὸ τὸν δρόμον, ἔναντι τοῦ λόφου τῆς Ἀγίας Μαύρας.

Πέρα ἀπὸ τὸ Δαφνί ἢ λατομεία καταστρέφει εἰς τὸ σημεῖον ἀκριβῶς δρόθεν ἀγναντεύεις τὸν κόλπον τῆς Σαλαμῖνος τοὺς πλαστικωτέρους βράχους δεξιὰ ἀπὸ τὸν δρόμον καὶ καταστρέφει ἔτσι ἓνα κλασσικὸ τοπεῖον.

Τὸ ἀπεριόριστο αὐτὸ δικαίωμα τῆς λατομείας λυμαίνεται τὴν ἱστορικὴν καὶ θαυμαστὴν Πειραικὴν Χερσόνησον ὅπου καθὼς λέγουιν οἱ Ἀρχαιολόγοι οἱ ἀρχαῖοι ἐλατόμουιν κατὰ τρόπον ποὺ ἄφηνε ἀνεπαφὸν τὴν μορφήν τοῦ τοπεῖου.

Ἀμφιβάλω ἂν εἶνε ἀπὸ αἰσθητικὸς λόγους ποὺ τὰ ἀρχαῖα λατομεία τῆς Πεντέλης εἶναι τοποθετημένα εἰς μέρος ἀθέατον. Τοῦτο μόνον γνωρίζω πῶς ἢ ἀνεπιστημονικὴ καὶ χωρὶς κανὲν σύστημα σημερινὴ λατομεία γλήγορα θὰ καταστρέψῃ τὸ εὐγενέστερον ἀπὸ τὰ βουνά μας.

Ἐως ποῦ θὰ σταματήσουιν τὰ ὅρια αὐτῆς τῆς καταστροφῆς; Καὶ ἕως ποτε θὰ ἐξακολουθήσῃ ἀσύδοτος, μὴ γνωρίζουσα περιορισμούς; Ποῖος θὰ τὴν σταματήσῃ! Ἀπὸ ποῦ θὰ προέλθῃ τὸ ἐνεργὸν ἐνδιαφέρον, τὸ κύρος καὶ ἢ δύναμις ποῦ θὰ ὑπερασπίσῃ ἀπὸ τὴν πληγὴν αὐτὴν τὸ Ἑλληνικὸν τοπεῖον;

Ἐὰν χρέος μας εἶνε ἢ προάσπισις τῶν ἀρχαιολογικῶν μνημείων ἀπὸ τὴν καταστροφὴν, χρέος ἴσης σημασίας εἶνε ἢ προάσπισις τοῦ φυσικοῦ του περιβάλλοντος τῆς ἀτμοσφαιρας του.

Ἐνα μνημεῖον τέχνης ποὺ δὲν εἶναι ἄλλο παρὰ μία ἐρμηνεία, μέσον ἀφηρημένων σχημάτων, αὐτῶν τῶν ἀρχῶν καὶ τῶν Νόμων τῆς φύσεως, γίνεται

ἀκριβῶς γιαντὸ μέρος τῆς ἀρχιτεκτονικῆς τοῦ σύμπαντος.

Δὲν ἀρμόζει νὰ καταστρέφωμεν τὴν ἀρμονίαν αὐτὴν ἀνάμεσα μνημείου τέχνης καὶ φύσεως μὲ ἔργα ποὺ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν συλληφθῆ κατὰ τὰς ἀρχὰς αὐτῆς τῆς φύσεως, στέκουν ξένα πρὸς αὐτήν.

Ὁ ἄξων τῆς Ἀκροπόλεως λέγει ὁ σύγχρονος Corbusier εἶνε ὁ ἄξων τοῦ τοπείου ἀπὸ τὴν Πεντέλην ἕως τὴν θάλασσαν. Ἔτσι βλέπει ὁ ἀληθινὸς Ἀρχιτέκτων. Ὁ ἀνίδεος βλέπει μόνον τὴν Ἀκρόπολιν δηλαδὴ δὲν τὴν βλέπει ποσῶς.

Δὲν ἀρμόζει εἰς τὸν ἄξωνα αὐτὸν νὰ τοποθετήσωμεν πράγματα ποὺ νὰ μὴν ἐστέκοντο εἰς ἀρμονίαν μὲ τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ ὁ Λυκαβητὸς βρῖσκεται εἰς τὸν ἄξωνα τῆς Ἀκροπόλεως. Ὁ ἄξων αὐτῆς δημιουργεῖ ὑψηλὰς ἐπιταγὰς. Ἐνα μνημεῖον, στημένο ἐπάνω εἰς τὸν Λυκαβητὸν θὰ ἔπρεπε νὰ εἶνε ὄχι μόνον «ὑψηλὴ τέχνη» ἀλλὰ καὶ σύμβολον ἐνὸς ὑψηλοῦ ιδεώδους. Ἐκινδύνευσε νὰ εἶνε ψευδῆς τέχνη καὶ Ξενοδοχεῖον ἢ ντάνσιγκ.

«Ἡ Ἀκρόπολις» λέγει πάλιν ὁ ἴδιος «διατάσσει ὀλόκληρον τὸ «Ἀττικὸν τοπεῖον». Ἀσφαλῶς ἡ φύσις ἀκούει ἕως τὰ πέρατα τῆς Ἀττικῆς πεδιάδος τὰς ἐπιταγὰς τῆς Τέχνης καὶ ὑπακούει.

Ἐμεῖς, οἱ ἐνδοξοὶ υἱοὶ εἴμεθα οἱ μόνον κωφοὶ ἐδῶ πολὺ κοντὰ τῆς.

Πῆγαινε ἓνα περίπατο γύρω ἀπὸ τὴν Ἀκρόπολι: Ὅταν ἰδῆς τὶ εἶδους οἰκοδομαὶ μολύνουν τὸ μέρος ὅλο γύρω τῆς θὰ αἰσθανθῆς ἕως ποῦ φθάνει τὸ πλαστικὸν αἰσθημα τοῦ λαοῦ μας. Ὁ τόπος εἶνε ἰδιαίτερα ἄξιος νὰ γείνη τὸ κριτήριον μας ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς.

Ἔως τὰ 1900 ἦτον ἀχτιστος ἀκόμη ὁ λόφος τῆς Πνυκὸς καὶ τὰ δυτικὰ του κράσπεδα, ὁ λόφος τοῦ Ἀστεροσκοπείου καὶ ὅλη ἡ ἔκτασις ἀναμεταξὺ Θησείου καὶ τῆς σιδηροδρομικῆς γραμμῆς τοῦ ΣΠΑ. Ἦδυνάμεθα τότε νὰ

φροντίσωμεν νὰ ἀπαλλοτριωθῆ καὶ νὰ παραμείνῃ ὡς εἶχε. Τοῦλάχιστον εἰς τὰ ὀρισμένα αὐτὰ μέρη ὁ χαρακτήρ καὶ ἡ ἀτμόσφαιρα τῶν ἀρχαίων μνημείων θὰ διατηρεῖτο.

Τὸ ἀποκαρδιωτικὸν εἶνε τὸ θέαμα τῆς Ἀκροπόλεως ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ τώρα! Ἀκρόπολις, Ἀρειος Πάγος, Πνύξ, Καὶ ἡ αἰσθητικὴ τῶν ἐργολάβων ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος. Σπήτια ρενεσάνς εἰς τὸ πρῶτον ἐπίπεδον. Μία ὀγκώδης ἐκκλησία εἰς τὸν ἐλαφρότατον λόφον τῶν Νυμφῶν καὶ τόσα ἄλλα.

Ἡ ρίζα τῆς καταστροφῆς εἶνε μία, ἢ ἄγνοια. Αἱ μορφαὶ τῆς πολλῶν εἰδῶν. Μία εἶναι, ποῦ εἶχε πρόθεσιν καλὴν, ἀξιοσημείωτος μὲ τὸ νὰ μᾶς διδάσκῃ πόσον καὶ ἡ καλὴ πρόθεσι, δὲν φθάνει. Ἀπαιτεῖται πρὸ παντὸς Γνώσις:

Εἶνε ἡ δεινροφύτευσις τῶν μερῶν αὐτῶν, ὁ καλλωπισμὸς των.

Ἡ πλέον ἀρμόζουσα στολὴ εἰς τὸ τοπεῖον αὐτὸ εἶνε ἡ αὐστηρὰ γύμνια του. Οἱ ἀδελφοὶ του, μερικὲς ἀγριελῆς.

Τὰ ἀθάνατα ἀκόμα ἂν καὶ παρείσακτα, δὲν γνωρίζω πῶς, ἐναρμονίζονται ἴσως μ' αὐτὸ.

Τὸ ἠθέλησαν πλουσιώτερον. Ἐδεδροφύτευσαν παντοῦ, ἐπάνω εἰς τὸ ἀρχέγονον ἔδαφος ἐπάνω εἰς τὰς ἐπιχωματώσεις τῶν ἀνασκαφῶν καὶ τοῦ χρόνου. Δάσος ἀπὸ πεῦκα γύρω εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ εἰς τὴν Πνύκα, κυπαρίσσια κάτω ἀπὸ τὸν Φιλόπαππον. Τὸ τοπεῖο ἔχασε τὸν αὐστηρὸν χαρακτήρα του. Σὲ λίγο ἡ Ἀκρόπολις θὰ εἶνε ἀθέατη ἀπὸ τὸν περιφερειακὸν δρόμον. Καὶ ἡ θάλασσα ἀπὸ τὴν Πνύκα.

Γύρω ἀπὸ τὸ θέατρον τοῦ Διονύσου καὶ ἐπάνω ἀκόμη εἰς τοὺς βράχους τῆς Ἀκροπόλεως τὶ ἐκζητήσεις διοικητικαὶ ἀνάρμοστοι καὶ διὰ τὴν φύσιν καὶ διὰ τὰ ἐρεῖπια! Ἐμπορὸς ἀπὸ τὸν Παρθενῶνα ἀκόμα, ἄλλοτε, εἶχαν φυτεύση καὶ μερικὰ φοινικοειδῆ!

Δὲν ἐστάθη δυστύχημα μεγαλείτερον διὰ τὰς Ἀθηναϊκὰς Ἀρχαιοτάτης ἀπὸ

τὸ γεγονὸς ὅτι τὸ ἀρχικὸν σχέδιον τῶν Ἀθηνῶν τὸ ἐκπονηθὲν ὑπὸ τῶν Βαυαρῶν καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας Κλεάνθους, δὲν ἐφημερόσθη. Προέβλεπε τὴν διαφύλαξιν ὀλοκλήρου τοῦ ἀρχαίου ἄστεως, ἀπὸ τὰς οἰκοδομὰς.

Δὲν ὀμιλῶ ἐδῶ διὰ τὰς ἄλλας συνεπειὰς τοῦ γεγονότος αὐτοῦ διὰ τὴν νέαν πόλιν.

Αἱ ἀνασκαφαὶ τῆς Ἀμερικανικῆς Σχολῆς ἀκόμη καὶ ἐὰν δὲν ἀνευρεθοῦν σπουδαῖαι ἀρχαιότητες, θὰ συντελέσουν εἰς τοῦτο. Νὰ μᾶς ἀποκαλύψουν τὸ ἔδαφος τοῦ ἀρχαίου ἄστεως. Καὶ νὰ ἀποκαταστήσουν τὴν ἀτμόσφαιραν τῶν ἐρεπιών.

Τὰ δύο ἱερὰ ποτάμια, ὁ Ἰλισσὸς καὶ ὁ Κηφισσός, ποῖος θὰ προασπίσῃ τὴν κοίτην των ἀπὸ τὴν ἐξαφάνισιν! Ὁ Κολωνός! καὶ ἔπειτα τὰ περὶχωρα, τὸ Λαφνί, ἡ Καισαριανὴ καὶ τόσα ἄλλα.

Τὸ Λαφνὶ ἀρχίζει νὰ χάνῃ τὸ ταπεινὸν καὶ ἡσυχον περιβάλλον του τὸ τόσον ἀρμόζον πρὸς τὸ Μεσαιωνικὸν αὐτοῦ μνημεῖον. Μπαρ καὶ Ντάνσιγκ ἀνοίγουν τώρα ἐκεῖ ὅπου δὲν ἦσαν πρὶν παρὰ τὰ ταπεινὰ χάνια τοῦ λαοῦ ποῦ ὄχι μόνον δὲν ἔβλαπταν τὸ μέρος μὰ συνετέλουν νὰ τοῦ δώσουν καὶ κάποια κίνησιν τοπικῆς ζωῆς ποὺ δὲν ἐστερεῖτο χαρακτήρος.

Καὶ ὅμως εἰς περιστάσεις ἀναλόγου πρὸς αὐτὴν ἐδῶ δὲν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐθεσπίζοντο μερικοὶ κανονισμοί; Νὰ ὀρίζετο λ. χ. μία ὀρισμένη ἀκτίς γύρω ἀπὸ τὰ μνημεῖα, ἐντὸς τῆς ὀπείας ἢ ἀνέγεργις οἰκοδομῶν θὰ ἦτο ἀπηγορευμένη ἢ θὰ ὑπείγετο εἰς ὀρισμένας αἰσθητικὰς διατάξεις; Δὲν θὰ ἦτο δυνατόν εἰς τὴν περίπτωσιν τοῦ Λαφνιοῦ νὰ ἐθεσπίζετο ὅτι αἱ ἐγκαταστάσεις νὰ εἶναι πρόχειροι, ξύλινοι λ. χ. εἰς ὀρισμένην ἀπόστασιν ἀπὸ τὸ μνημεῖον, ἀνάμεσα εἰς τὰ δένδρα τοῦ πευκῶνους;

Εἰς τὴν Ἐλευσίνα, δὲν ἦτο χρέος μας νὰ διαφυλάξωμεν εἰς τὰς ἀρχαιοτάτης περιβάλλον ἀρμυδιώτερον πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν ση-

μασίαν των; Ἀλλ' ἡ Ἀρχαιολογικὴ ὑπηρεσία τοῦ τόπου μας κλίνει εἰς τὸ νὰ θεωρῆ τὰ μνημεῖα καθ' ἑαυτὰ καὶ προσπαθεῖ νὰ τὰ διαφυλάξῃ ἀδιαφοροῦσα διὰ τὸ τί γίνεται γύρω των. Καὶ τὰ διαφύλαξε ἄραγε πάντοτε; Πῶς κατεστράφησαν τὰ Κιμῶνια τείχη τοῦ Πειραιῶς; Τί ἐχέγγυα ἔχομεν δι' ὅτι ἀκόμη σώζεται σήμερον ἀπ' αὐτὰ; Διατὶ αὐτὴ ἄφησε νὰ ἐπιχωθῆ εἰς τὴν λεγομένην Λάκκαν τοῦ Βάβουλα εἰς τὸν Πειραιᾶ, ὀλόκληρον μέρος τῆς ἀρχαίας πόλεως Πειραιῶς, ποῦ μαζί μὲ τὴν Προίηνην, ἦσαν αἱ πρῶται πόλεις αἱ χαραγμένα ἐπάνω εἰς ὀρισμένον σχέδιον, καὶ ἐξηφανίσθη ἔτσι ἓνα ἔδαφος γεματὸ κίνησιν καὶ μαζί ἐν ἀξιόλογον ἀρχιτεκτονικὸν μνημεῖον. Ἡ Πύλη τοῦ Ἐνετικοῦ κάστρου τῆς Χαλκίδος κατεστράφη κατὰ τὴν κατασκευὴν τῆς σιδηρᾶς γεφύρας τοῦ Εὐθείου ἐνῶ ἦτο εὐκολώτατον νὰ κατεδαφισθῆ πέτρα πρὸς πέτρα καὶ ν' ἀνεγερθῆ ἐκ νέου εἰς ἄλλο μέρος τῆς πόλεως, ὥστε νὰ μὴ στερηθῆ ἡ πόλις χωρὶς λόγον ἐνὸς καλλιτεχνικοῦ στολισματος μαζί καὶ μιᾶς σελίδος τῆς ἱστορίας τῆς.

Ἄν ἐπίσης λυπούμεθα διὰ τὴν καταστροφὴν τῶν τειχῶν τῆς Χαλκίδος, τῆς Χίου καὶ τῆς Μυτιλήνης, δὲν εἶναι μόνον διὰ τὴν ἀπώλειαν πλαστικῶν μορφῶν ζωῆς τοῦ περασμένου τὰς ὁποίας γνωρίζομεν ὅτι ἡ καλαισθησία τοῦ παρόντος εἶναι ἀδύνατον ν' ἀντικαταστήσῃ μὲ νέας ἰδικὰς τῆς ἀλλὰ διότι γνωρίζομεν ὅτι αὐτὴ ἡ ἀπώλεια δὲν ἐπεβάλλετο ἀναντιρροῦτως ἀπὸ τὴν ἀνάγκην τοῦ παρόντος, ἀλλὰ προήρχετο τὰς περισσοτέρας φορὰς ἀπὸ διπλὴν ἄγνοιαν, ἀπὸ ἐσφαλμένας ἀντιλήψεις δηλ. τῆς ἀνάγκης αὐτῆς καὶ ἀπὸ ἀναισθησίαν πρὸς τὴν καλλιτεχνικὴν καὶ ἱστορικὴν σημασίαν των.

Μ' ἄλλους λόγους εἰς τὰς περιπτώσεις ποῦ ἀνεφέραμεν, ὁ Πειραιεὺς, ἡ Χαλκίς, ἡ Χίος καὶ ἡ Μυτιλήνη δὲν ἔχασαν μόνον ἓνα κομμάτι ἀπὸ τὴν ἱστορίαν των καὶ ἓνα καλλιτεχνικὸν

μνημείον πού τὸ παρελθὸν τοὺς εἶχε κληροδοτήσει, ἀλλὰ καὶ κάτι χρησίμιον καὶ ἐξυπηρετικὸν τῆς παρούσης τῶν εὐζωίας.

Ἐνας ἀληθινὸς Ἀρχιτέκτων εἰς τί θαυμασίους περιπάτους θὰ ἠδύνατο νὰ μεταβάλλῃ τὰ τεῖχη αὐτά!

Μένει ἀκόμα κάτι ἄλλο νὰ προασπίσωμεν. Ἡ Λαϊκὴ μας Ἀρχιτεκτονική.

Εἶναι παρήγορον σημεῖον μέσα εἰς μίαν κατάστασιν ὅπου ὁ πραγματικὸς πόθος τέχνης ἔχει καταπνιγῆ μέσα εἰς τὸ ἐπαγγελματικὸν συμφέρον πόσον τὸ γεγονός ὅτι τώρα τελευταῖα εἰς τὸν τόπον μας ἤρχισε νὰ γεννᾶται ἕνα θεομὸν ἐνδιαφέρον διὰ τὴν μελέτην τῆς λαϊκῆς μας τέχνης. Μία προσπάθεια καταβάλλεται νὰ γνωρίσωμεν μὲ ἐκθέσεις, μὲ μελέτας τὸ ἄμεσον παρελθόν μας. Δὲν ἐξετάζω τὸ βάθος τῆς προσπαθείας αὐτῆς. Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἡ καταβαλλομένη ἐργασία ἀποτελεῖ τὸν δρόμον πού ἀργὰ ἢ γρήγορα θὰ μᾶς φέρῃ εἰς τὸ βάθος αὐτό. Μὲ τὴν ἐλπίδα αὐτὴν χαιρετίζομεν ἐδῶ τὴν ἀπαρχὴν μιᾶς ὥραίας προσπαθείας εἰς τὴν ὁποίαν βλέπομεν μὲ συγκίνησιν νὰ λαμβάνουν μέρος — ὄχι δευτεροῦν — καὶ αἱ Ἑλληνίδες.

Ἡ Πολιτεία ὀφείλει νὰ ἐνισχύσῃ τὴν προσπάθειαν αὐτήν. Εἶνε καιρὸς νὰ πράξῃ διὰ τὴν Λαϊκὴν τέχνην τοῦλάχιστον ὅτι πράττει ἤδη ὑπὸ τὰς εὐπνεύσεις τοῦ μεγάλου Ν. Πολίτη διὰ τὴν μελέτην τῶν ἄλλων καλλιτεχνικῶν ἐκδηλώσεων τοῦ Ἑλλ. Λαοῦ τῆς ποιήσεως τῶν παραδόσεων καὶ τῶν ἐθίμων. Τὸ ὕλικόν εἶνε ἀπέραντον. Αἱ προσπάθειαι τῶν ἀτόμων δὲν ἐπαρκοῦν. Τὰ μνημεῖα ἀφ' ἑτέρου τῆς Λαϊκῆς τέχνης ὥρα μὲ τὴν ὥρα ἐκλείπουν. Οἱ καιροὶ οὐ μενεοί.

Ποία εἶνε ἡ σημασία τῆς περιουλογῆς καὶ ἐκδόσεως τοῦ ὕλικου τούτου ἀπὸ πάσης ἀπόψεως, εἶνε νομίζω περιττὸν νὰ εἴπωμεν.

Εἰς τὸς μορφὰς τῆς Λαϊκῆς τέχνης

θὰ ἴδωμεν τὴν ἀπόλυτον ἀλήθειαν τὴν ἀλήθειαν πού κρύβεται κάτω ἀπὸ κάθε ἀληθινὴν τέχνην. Θὰ γνωρίσωμεν καλλίτερα τὸν ἰδικόν μας ἐσωτερικὸν κόσμον. Θὰ μᾶς ἀποκαλυφθῇ ἡ ἐνότης τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα ἕως σήμερον.

Ὅταν θὰ γνωρίσωμεν πραγματικὰ τὴν λαϊκὴν μας τέχνην καὶ τὴν ἀγαπήσωμεν θὰ εὐρώμεν μέσα μας τὴν θέλησιν νὰ τὴν ὑπερασπίσωμεν ἀπὸ τὰς προσβολὰς τοῦ ψεύδους. Ἡ θέλησις αὐτὴ θ' ἀνεύρη τοὺς τρόπους μὲ τοὺς ὁποίους θὰ τὸ κάμωμεν.

Εἶνε ἀπαραίτητον, εἶνε ἐπεῖγον διὰ τὰ μέρη ὅπου ἡ Ἀρχιτεκτονικὴ αὐτὴ διατηρεῖται ἀκόμη, εἰς τὸ Πήλιον καὶ τὴν Ἄρταν, εἰς τὰ Νησιά, εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα νὰ θεσπίσωμεν τοὺς περιορισμοὺς ἐκείνους πού θὰ θεωρήσωμεν ἀναγκαίους διὰ τὴν ὑπεράσπισιν τοῦ αὐτόχθονος χαρακτήρος.

Τὸ σχέδιον ἑνὸς Ξενοδοχείου λ.χ. ἐπάνω εἰς τὸ Πήλιον, ἢ εἰς ἕνα Νησί, τοῦ Δημοσχείου ἢ τοῦ Σχολείου ἢ τοῦ Ὑποκαταστήματος μιᾶς Τραπεζῆς, ὀφείλει νὰ συνταχθῇ εἰς τὸν ρυθμὸν τοῦ τόπου διὰ τὸν ὁποῖον προορίζεται.

Νόμοι πού θὰ καθόριζον ὅτι εἰς ὅλην τὴν Ἑλλάδα, ἢ μίμησις λ.χ. τῶν ξενικῶν ρυθμῶν, ἀπαγορεύεται, ὅτι αἱ ἐπικλινεῖς στέγαι χαρακτηρηστικαὶ ἄλλων κλιμάτων ἀποκλείονται κ.τ.λ. εἶνε νομίζω ἀναγκαῖοι καὶ δυνατοί.

Γνωρίζω ὅτι οἱ περιορισμοί, τὰ ἀρνητικὰ μέτρα δὲν γεννοῦν ποτὲ τὴν πραγματικὴν ἀρετὴν καὶ τὴν δημιουργικότητα.

Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι ἡ μίμησις τῆς Λαϊκῆς τέχνης δὲν ἀρκεῖ διὰ νὰ γεννήσῃ τὴν ἀλήθειαν.

Εἶνε ἐπίσης ἀναντίρρητον ὅτι ἕν ἔργον νοημένον σύμφωνα μὲ τοὺς ἰδίως πλαστικούς νόμους τῶν σχημάτων καὶ τοῦ φωτός, λογικὸν ὡς πρὸς τὰς ἀνάγκας καὶ τὸ ὕλικόν «τοποθετημένον» ὄχι μόνον εἰς τὴν «φυσικὴν»

ἀλλὰ καὶ εἰς τὴν ψυχικὴν ἀτμοσφαιραν μας, εἶνε Ἑλληνικόν.

Εἶνε μία νέα μορφή Ἑλληνικὴ ἢ σωστὴ συνέχεια τῆς παραδόσεως καὶ ὄχι μίμησις παρωχημένων μορφῶν.

Ἄλλ' ἕως ὅτου γίνωμεν ἱκανοὶ διὰ τοιαῦτα ἔργα ὅς δεχθῶμεν τοὺς περιορισμοὺς πού θὰ περιορίσουν τὰς ὑπερβασίας τῆς ἀμαθείας καὶ ἰδίως εἰς τὰ μέρη ἐκεῖνα ὅπου ἡ λαϊκὴ παράδοσις ὑφισταμένη καθιστᾷ τὴν ἀνάγκην τῶν περιορισμῶν αὐτῶν ἐπιτακτικότεραν.

Ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς ἀπελευθερώσεώς μας ποία εἶνε ἡ ἐξέλιξις τῆς Ἀρχιτεκτονικῆς μας; Ποῖαι αἱ πρόοδοι μας;

Μία γενεὰ ἠκολούθησε κατ' ἐπίδορασιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἀρχιτεκτονικῆς τῆς ἐποχῆς τῆς, τὸν ψευδοκλασικὸν δρόμον. Γνωρίζομεν πού ἠδύνατο νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ ὁ δρόμος αὐτός. Τί ἠδύνατο νὰ μᾶς δώσῃ.

Μᾶς ἄφησε μολαταῦτα ἔργα σεμνά. Μελετημένα εἰς τὴν μορφήν (Πολυτεχνεῖον Κανταντζόγλου, Μέγαρον Ἀγγ. Πρεσβείας Κλεάνθη καὶ κ. ἄ. διὰ νὰ μιλήσω μόνον διὰ τοὺς ἰδικούς μας). Ἐνας Ἀττικισμὸς ὅπως εἰς τὴν γλώσσαν. Τάσις ψευδῆς κατὰ τὴνβάσιν. Σεβαστὴ ὅμως διὰ τὴν ἀγνότητα τῶν προθέσεων καὶ διὰ τὴν καλλιτεχνικὴν εὐσυνειδησίαν καὶ τιμιότητα.

Ἐκτοτε τὸ κλασσικὸν διεδέχθη τὸ μεσαιωνικόν. Τὸ ἀποτέλεσμα τὸ ἴδιον. Ἡ βάσις εἶναι ἐσφαλισμένη. Ἀπείρως μάλιστα κατώτερον. Ἦτο φυσικόν. Ὁ ἀρχόμενος Βιομηχανισμὸς, ὁ αὖξων ἐπαγγελματικὸς ἀνταγωνισμὸς καὶ ἐπιστήμη καὶ τέχνη εἶναι πράγματα ἀσυνδιάλλακτα.

Ὁ συγχρονισμὸς; Εἰσαγωγὴ ξενικῶν μορφῶν. Παρακολούθησις τῆς μόδας! Louis XV καὶ Louis XVI μέσα εἰς τὴν Πλάκαν! Γερμανισμὸς εἰς ὅλους μας τοὺς δρόμους.

Ἡ τελευταία λέξις. Αἱ τάσις τῆς ἐκθέσεως τῶν διακοσμητικῶν τεχνῶν

τῶν Παρισίων εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ εἰς τὰς ἐξοχὰς μας!

Μέσα εἰς τὴν πόλιν ἢ σύγκρισις γίνεται μετὰ τῶν ἰδίων μας ἔργων. Εἰς τὴν φύσιν τὸ κριτήριον γίνεται αὐτὴ ἡ ἰδία μὲ τὴν γραμμὴν τῆς, μὲ τὸν οὐρανόν τῆς. Ἐδῶ ἡ σύγκρισις εἶνε ἀλάνθαστος. Ὁ δικαστὴς ἀδέκαστος. Ἡ ποιητὴ εἶνε ἡ καταδίκη. Τὸ ἑλληνικὸν τοπεῖον ἀγνοούμενον ἀπὸ τοὺς Ἑλληνας. Καὶ ὅμως ὁ τελευταῖος τῶν ξένων — Ἀρχιτέκτων ἢ Ζωγράφος ἢ συγγραφεὺς ἔχει τοῦ Ἑλληνικοῦ τοπεῖου μίαν ἔννοιαν ὀπωσδήποτε. Τὴν εἶχεν ὁ Klenze καὶ οἱ ρωμαντικοὶ ζωγράφοι τῆς ἐποχῆς του. Καὶ οἱ Γάλλοι Ἀρχιτέκτονες δείχνουν ὅταν κάμνουν τὰς ἀναπαραστάσεις τῶν ἀρχαίων μνημείων πῶς ἡ συγκίνησις αὐτὴ δὲν τοὺς λείπει. Κῦτταξε. Nicaud (Ἀναπαράστασις τῆς Ἀκροπόλεως) Hullot (Συρακοῦσαι) Daumet (Ποιήνη) καὶ ἄλλους ἀδιάφορον ἂν αὐτὸ τὸ αἰσθημα πού ὀδήγησε τοὺς καλλιτέχνους αὐτοὺς ἔχει ἐδῶ καὶ ἐκεῖ ἕνα ὕφος ρωμαντικόν. Πάλιν ὁ ρωμαντισμὸς αὐτός ἀξίζει περισσότερον ἀπὸ τὴν ἰδικὴν μας παντελῆ ἔλλειψιν αἰσθηματος. Φάληρα, Γλυφάδα, Ψυχικό, Καστροί, Ἐκάλη, στὰ βουνὰ καὶ σ' ὅλα μας τὰ ἀκρογιάλια, δὲν θὰ βοῆς μιὰ κᾶν γραμμὴν πού νὰ ὀλοκληρώσῃ τὸ τοπεῖον. Ἡ προσπάθεια αὐτὴ εἶνε πρᾶγμα ἀγνωστον. Ἡ «τελευταία ἀνάλυση τοῦ ἔργου» πού τὴν ἐπεχείρησεν ὁ μεγάλος Rodin ἐπάνω εἰς τὸ ἄγαλμα (Μπαλζὰκ) διὰ νὰ τὸ ἐνώσει μὲ τὴν ἀτμοσφαιρὰν του γύρω, μὲ τὸ φόντον του! Οὔτε αὐτὴ ἢ προσπάθεια νὰ τοποθετηθῇ τὸ ἔργον μέσα εἰς τὸν φυσικόν του κόσμον. Οὔτε ἡ ἄλλη προσπάθεια νὰ τοποθετηθῇ εἰς τὸν «ἐξωτερικόν» κόσμον τοῦ Ἑλληνος, ἴσως διότι αὐτὸς δὲν ὑπάρχει πλέον! Μορφὰι ἀτομικαί, ἀνταποκρινόμεναι εἰς τὰ αὐθαίρετα γούστα τῶν ἀτόμων. Πουθενὰ ἢ γενικὴ μορφή πού κλείνει μέσα τῆς ὅλους τοὺς

ἄλλους. Ἡ ψυχὴ οἱ «ψυχῆς» ὀλη-ὀλη γεμάτη! τοῦ Σολωμοῦ! Ὅλιγον ἀκόμα καὶ ὅπως ἐκεῖνος ἔκλαιε ὅτι δὲν ἐσώζετο «φωνὴ ἀνθρώπου νὰ ξανακάνῃ στὴ γλώσσά μας ὄρα» ἔτσι κι' ἐμεῖς θὰ κλαίμε ὅτι δὲν εὐρίσκεται «γραμμὴ» καμμιά διὰ νὰ ἰδοῦμε μέσα της τὸν ἑαυτὸν μας!

Ἄν ἡ κάτοψις εἶνε ἡ γενικώτερα, νὰ ποῦμε τοῦ κτιρίου, ἄλλο τόσον τὸ ρυμοτομικὸν σχέδιον μιᾶς πόλεως, ἐνὸς χωρίου, ἐνὸς συνοικισμοῦ κυριαρχεῖ ἀπόλυτα τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ποὺ μέλλει νὰ ἰδρῶθῃ ἐπ' αὐτοῦ. Αἱ γραμμαὶ τοῦ ρυμοτομικοῦ σχεδίου εἶνε αἱ γενικώτεροι συνθετικαὶ γραμμαὶ τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῆς.

Ἡ σύνθεσις τοῦ βασικοῦ τούτου σχεδίου εἶνε ἀντικείμενον τῆς πλέον εὐσυνειδήτου ἐπιστημονικῆς ἀναλύσεως τῶν δεδομένων τοῦ προβλήματος, μαζὺ καὶ τῆς βαθυτέρας πλαστικῆς αἰσθήσεως, καὶ γνώσεως (ἔδαφος πρακτικῆ κλπ.).

Καὶ ἡ ὑψηλὴ αὐτὴ ἐργασία θεωρεῖται εἰς τὸν τόπον μας ὄχι μόνον χωρὶς κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς νὰ διαμαρτυρεται, ὄχι μόνον χωρὶς κανεὶς νόμος νὰ γίνεται ἐμπόδιον πρὸς τοῦτο ἀλλὰ τοῦναντίον ὑπὸ τὴν τυπικὴν ἔγκρισιν τῆς ἐπισήμου ὑπηρεσίας, ἡ ἐργασία αὐτὴ θεωρεῖται νομίμως καὶ δικαιοματικῶς δυναμένη νὰ ἐμπιστευθῇ εἰς τὰ χεῖρα τῶν ἀπὸ τῆς ἀπόψεως αὐτῆς ἀμαθῶν τοπογράφων μηχανικῶν καὶ ἀξιωματικῶν. Δὲν εἶνε δὲ ἀσύνηθες εἰς τὸν τόπον μας ἡ τοπογράφησις μιᾶς πόλεως ἀλλὰ καὶ ἡ σύνταξις τοῦ σχεδίου τῆς ρυμοτομήσεως της ν' ἀνατίθεται ὁμοῦ κατόπιν μειοδοτικοῦ συναγωνισμοῦ (!) εἰς ἀνιδεοῦς τοπογράφους. Αἱ ἀγγελίαι αἱ δημοσιευόμεναι εἰς τὰς ἐφημερίδας ὑπὸ τῶν δήμων καὶ κοινότητων ἀποδεικνύουν καθημερινῶς τὴν ἐπίσημον αὐτὴν σύγχισιν δύο ἐργασιῶν ἄκρως διαφόρων.

Τὸ παρελθόν, τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον τῶν χωρίων καὶ τῶν πόλεων εὐρίσ-

κονται οὕτω ἔρμαιον εἰς τὰς χεῖρας τῆς ἀμαθείας.

Τὸ παρελθόν, αἱ γραφικότητές του, τὰ χαρακτηριστικὰ του σημεῖα, ἱστορικῶς καλλιτεχνικῶς δὲν εὐρίσκουν βεβαίως εἰς τὰ μάτια τῶν ἐπιστημόνων αὐτῶν κανένα σεβασμόν. Θὰ ἦτο πολὺ.

Τὸ παρὸν καὶ τὸ μέλλον καταδικάζεται εἰς τὴν ὁμοιομορφίαν ἐνὸς ἡλιθίου πληκτικοῦ τετραγωνισμοῦ τῶν πάντων, παρὰ πάντα νόμον ζωῆς, ἐπιστήμης, τέχνης. Καὶ καταδικάζονται διὰ πολλὰς γενεάς, ἔσασι.

Ἡ Αἴγινα, ἡ Σαλαμίς τὰ χωρία τῆς Ἀττικῆς, γὰ νὰ μιλήσω μόνον γὰ ὅτι ξεῦρω, ἀπειλοῦνται ἄμεσα ἀπὸ τὴν καταστροφὴν.

Εἶνε ἀλήθεια ὅτι πολλοὶ συνοικισμοὶ ἐχαράχθησαν ἀπὸ ἀρχιτέκτονας ἢ ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας οἰκοδομικῶν ἐταιριῶν. Ἄλλὰ μήπως καὶ ἐδῶ διαβλέπεις ἀρχὰς ἐπιστημονικὰς ἢ ἀρχὰς πλαστικὰς; Ἡ μόνον μίμησιν καὶ ἀστόχαστον δεξιότητα;

Οὔτε μιᾶς ρυμοτομίας, οὔτε μιᾶς πλατείας ἢ ἐνὸς πάρκου ἢ κήπου ἔχομεν σχηματίζει μίαν ἔννοιαν Ἑλληνικὴν. Χωρὶς καμμίαν ἐσωτερικὴν ἀντίστασιν δεχόμεθα μέσα μας εἰκόνας ἐτοιμοῦς, ποὺ ὁ Ἀγγλικὸς καὶ ὁ Γαλλικὸς πολιτισμὸς ἐμόρφωσαν. Ἀκατανόητοι καὶ μυστηριώδεις ἀντιλήψεις ἐπικρατοῦν ὡς πρὸς τὰ δένδρα τῶν πάρκων μας. Σύμφωνα μ' αὐτέας ἡ Ἰαπωνικὴ πιπεριά, τὸ Γερμανικὸ πεῦκο, ἡ Μεξικανικὴ Ἀγαύη, ὁ Αἰγυπτιακὸς Φοῖνιξ, ὁ εὐκάλυπτος εἶνε τὰ δένδρα ποὺ ἀπεδείχθησαν τὰ καταλληλότερα διὰ τὴν Ἑλληνικὴν γῆν!!!

Μάταια θὰ ζητήσης καὶ ἐδῶ τὸν ἑαυτὸν μας (Καστοὶ, Ἐκάλη, Ψυχικὸ. Βούλα, Βουλιαγμένη καὶ ἄλλ.) Τὸ τελευταῖον τοπεῖον ἀπὸ τὰ χαρακτηριστικώτερα τι καταστροφὴ τὸ περιμένει!

Ἐὰν ἄφισα εἰς τὸ τέλος τὴν καταστροφὴν αὐτὴν ποὺ γίνεται εἰς τὴν Ἀρχιτεκτονικὴν μας ἀπὸ τὴν ἀνεπι-

στημονικότητα ἢ τὴν ἔλλειψιν καλλιτεχνικῶν ἀρχῶν εἰς τὴν χάραξιν ρυμοτομικῶν σχεδίων, τοῦτο τὸ ἔκαμα διότι θεωρῶ τὴν καταστροφὴν αὐτὴν τὴν βασικώτεραν ἢ πλέον θεμελιακὴν. Εἶνε ἐπίσης ἡ χρονικῶς ἔχουσα τὴν μεγαλύτεραν βαρύτητα. Ἡ ζωὴ ἐνὸς ρυμοτομικοῦ σχεδίου εἶνε ἀπείρως μικροτέρα τῆς ζωῆς ἐνὸς ἀρχιτεκτονικοῦ ἔργου. Αἱ συνέπειαι τῶν βαρύνουσιν ἐπὶ αἰῶνας. Περιττὸν νὰ ὁμιλήσω ἐπὶ τῶν συνεπειῶν τῆς μὴ ἐφαρμογῆς τοῦ ἀρχικοῦ σχεδίου τῶν Ἀθηνῶν τοῦ ἐκπονηθέντος ὑπὸ τῶν Βασιλέων καὶ τοῦ ἰδικοῦ μας Κλεάνθους. Ὁ καθεὶς εἶνε εἰς θέσιν νὰ τὰς κρίνῃ. Τὸ λυπηρὸν εἶνε ὅτι ἔκτοτε ἡ αἰσθησίς μας εἰς τὰ ζητήματα αὐτὰ δὲν ἀνήλθεν οὔτε μίαν βαθμίδα. Ἄλλ' ἐπίσης καὶ δι' ἕνα ἄλλον λόγον.

Ἡ ἔκτασις νὰ ποῦμε τῆς ἐπιστημονικῆς ἀναλύσεως τῶν δεδομένων ἐνὸς ρυμοτομικοῦ προβλήματος εἶνε μεγίστη. Δὲν ὁμιλῶ διὰ «πλαστικὰς» ἀρχὰς καὶ δι' αὐτὸ νομίζω ὅτι ἡ δυνατότης ἐφαρμογῆς κανονισμῶν διεπόντων τὴν ρυμοτόμησιν τῶν πόλεων μας ἀπὸ ἐπιστημονικῆς ἀπόψεως εἶνε μεγα-

λυτέρα ἢ δι' ἄλλα ζητήματα καθαρῶς νὰ ποῦμε πλαστικῆς αἰσθήσεως, (ὅπως εἶναι ὁ ρυθμὸς τῆς ἀρχιτεκτονικῆς).

Ἡ μελέτη αὐτὴ δὲν ἐπάσχισε νὰ συστηματοποιήσῃ τὰ προβλήματα τὰ ὁποῖα θίγει. Δὲν ἀπέμεινεν ἀκόμη εἰς τὸ νὰ προτείνῃ συγκεκριμένα μέτρα, ποὺ νὰ περιορίζουν ἢ θεραπεύουν τὸ κακόν. Ὑπέδειξε μόνον τὴν ἀνάγκην τῶν, τὴν δυνατότητά των ἐδῶ καὶ ἐκεῖ καὶ πρὸ παντὸς τὴν ἀνάγκην τῆς δικαιοματικῆς διαχειρίσεως τοιούτων ζητημάτων μόνον τοὺς κεκτημένους πραγματικὰ δικαιώματα πρὸς τοῦτο.

Θεωρῶ ἀναγκαῖον ὅπως μία συστηματικώτερα ἐργασία ἐπὶ τῶν ζητημάτων αὐτῶν στηριχθῇ ἐπὶ τῆς συνεργασίας πολλῶν. Ὁ σκοπὸς ἐδῶ ἦτο μᾶλλον νὰ ζωγραφισθῇ καὶ νὰ συγκεφαλαιωθῇ μία κατάστασις. Ὅπως εἰς τὴν ζωὴν μας ἔτσι καὶ ἐδῶ, ἡ συγκεφαλαίωσις αὐτὴ δυνατόν νὰ μᾶς ὀδηγήσῃ εἰς ἕνα βαθύτερον «γνώθι σ' αὐτόν»

Εἶνε αὐτὸ προϋπόθεσις ἀναγκαῖα διὰ τὴν ἐπιδίωξιν τῆς θεραπείας τῶν κακῶς κειμένων.

Ἡ ΔΙΑΛΕΞΙΣ

ΕΙΣ ΤΑΣ ΕΠΑΡΧΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΝ

ΠΑΤΡΑΙ.—Εἰς τὰς στήλας τῶν ἐφημερίδων δὲν παρέροχεται ἡμέρα, χωρὶς νὰ βλέπωμεν τὴν λέξιν: **Διαλέξεις**. Ἀπεφάσισε λοιπὸν καὶ ἡ πόλις μας ν' ἀκολουθήσῃ τὸ παράδειγμα πάσης πεπολιτισμένης καὶ ἐξευγενισμένης κοινωνίας. Καὶ μήπως δὲν ἔχει ὅλα τὰ προσόντα διὰ μίαν τοιαύτην πνευματικὴν κατεύθυνσιν; Μήπως ἡ κοινωνία μας δὲν ἐμπερικλείει διακεκριμένους ἐπιστήμονας δικηγόρους, καθηγητάς, ἰατροὺς κλπ. οἵτινες μετὰ βεβαιότητος δύνανται ν' ἀναλάβουν ἓν τοιοῦτον **ἐθνωφελὲς** ἔργον; Μήπως δὲν ὑπάρχει ἐπίσης ἐν τῇ πόλει μας διανοούμενος γυναικεῖος κόσμος ὅστις δύναται καὶ οὗτος νὰ συμβάλῃ εἰς τὸ εὐγενὲς τοῦτο ἔργον;

Ἐν τούτοις ἀπὸ ἐτῶν ἐροῖπτετο πάντοτε ἡ ἰδέα τῶν διαλέξεων, ἀλλ' ἔμενε πάντοτε ἐπιθυμία, ἕνεκα τῶν παρουσιαζομένων ἀνυπερβλήτων τεχνικῶν ἐμποδίων. Μία τάξις ὅμως ἐπιστημονικὴ ἀπεφάσισε ἐφέτος νὰ ὑπερηγήσῃ ὅλα τὰ ἐμπόδια καὶ νὰ γίνῃ σημαιοφόρος τῆς πνευματικῆς κινήσεως τῆς πόλεως μας, ὁ καθηγητικὸς κόσμος, ὅστις ἀπεφάσισε ὑπερηγῶν τὰ ὄρια ἅτινα διαγράφονται ὑπὸ τοῦ ἐπαγγέλματός του, νὰ ἔλθῃ εἰς ἀμεσώτεραν σχέσιν μετὰ τὸν διανοούμενον κόσμον τῆς πόλεως μας.

Ἡ ἐμφάνισις δύο καθηγητῶν, τοῦ κ. **Ι. Σαρλῆ** καὶ τοῦ κ. **Ν. Παπαχρήστου**, δι' ὧν ἤνοιξε τὰς ἐπιστημονικὰς τῆς διαλέξεις, διαβεβαιώνει ὅτι τὸ ἔργον τῆς Ἐνώσεως θέλει στεφθεῖ ὑπὸ πλήρους ἐπιτυχίας. Ἡ δὲ πόλις τῶν Πατρῶν, καὶ μάλιστα ὁ διανοούμενος κόσμος, ὀφείλει ὄχι μόνον νὰ χρεωστῇ χάριτας εἰς τὴν Ἐνωσιν, ἀλλὰ διὰ παντὸς μέσου νὰ συνδράμῃ αὐτὴν εἰς ὅλας τὰς ἐνεργείας τῆς διὰ τὴν πνευματικὴν ζύμωσιν. Μανθάνομεν ὅτι καταβάλλονται πολλαὶ ἐνέργειαι διὰ τὴν ἐξασφάλισιν ἑνὸς μονίμου ἐπιστημονικοῦ κέντρου. Τοῦτο ὅμως μεγάλως θὰ ἐξαρτηθῇ καὶ ἐκ τῆς προθυμίας τῆς Πατριάικης κοινωνίας.
N.

ΔΙΑΛΕΞΙΣ ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΤΗΣ ΑΠΑΓΓΕΛΙΑΣ

Εἰς τὸ Ἀρχαῖον Ὁδεῖον τῆς πόλεως μας (ὁδὸς Σωτηριάδου) θὰ διμλήσῃ ὁ λογοτέχνης καὶ ποιητὴς κ. Γιάγκος Ἀργυρόπουλος «περὶ τῆς τέχνης τῆς ἀπαγγελίας» τὴν 20ὴν Μαΐου, ἡμέραν Κυριακὴν καὶ περὶ ὥραν 7 μ.μ. ἀποδεχθεὶς εὐγενῆ πρόσκλησιν τοῦ ἐδῶ Ἐφόρου Ἀρχαιοτήτων κ. Ἀλ. Φιλαδελφέως.

NEMEA.—Τὴν 8ην Ἀπριλίου διωργανώθη ὑπὸ τοῦ ὀμίλου μαθητῶν Γῆς τάξεως τοῦ Γυμνασίου μας ἐπιστημονικὴ διάλεξις μετὰ θέμα «ἡ Σελήνη» κατὰ τὴν κοσμοθεωρίαν τοῦ Laplace καὶ μετὰ ὀμιλητὴν τὸν καθηγητὴν καὶ εἰσηγητὴν τοῦ ὀμίλου κ. Γεώργιον Καλογερόπουλον, ὁ ὁποῖος μετὰ ὥραϊαν ἀφήγησιν μᾶς ἐξιστόρησεν ὅλην τὴν ζωὴν τοῦ γείτονος πλανήτου.

Τὴν διάλεξιν παρηκολούθησεν ὅλη ἡ ἐπιστημονικὴ κοινωνία τῆς πόλεώς μας, ὡς καὶ πλῆθος κόσμου· τὸ δὲ τέ-

λος τῆς ἐκάλυψαν ζωηρὰ χειροκροτήματα.—Ὁ Γραμματεὺς τοῦ ὀμίλου κ. Γιάννης Δανόπουλος, μετὰ περιληπτικὴν ἐκθεσιν τῶν πεπραγμένων τοῦ ὀμίλου, ἠὺχαρίστησε τοὺς παρευρεθέντας διότι, ὡς εἶπε, «διὰ τῆς παρουσίας των συντείνουσι εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ μορφωτικοῦ ἔργου τοῦ ὀμίλου».

Προσεχῶς θὰ γίνῃ νέα διάλεξις, ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τοῦ ὀμίλου, μετὰ θέμα «ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας».

Γιάννης Φλοιάσιος

Ἡ ΕΠΑΝΕΚΔΟΣΙΣ ΜΑΣ

Μετὰ μικρὰν διακοπὴν τὴν ὁποῖαν ἐπέβαλον αἱ ἀνάγκαι, ἀφ' ἑνὸς μὲν τῆς ἀναζητήσεως καλλιτέρου τυπογραφείου, διότι τὸ πρῶτον, ἕνεκα τῆς κακῆς του ὁργανώσεως καὶ τῆς ἐκ αὐτῆς ἀσειδοσίας καὶ ἀδιαφορίας τῶν ἐργατῶν, μᾶς καθυστέρει ἐπὶ ἑβδομάδας ὀλοκλήρους τὴν παράδοσιν τοῦ φύλλου, ἀφ' ἑτέρου δὲ τῆς διαλύσεως τῆς συνεργασίας μου μετὰ τοῦ κ. Μπαρτζῆ καὶ τῶν μεταβολῶν εἰς τὸ ὑπηρετικὸν προσωπικόν, ἡ «Διάλεξις» ἐπανεκδίδεται μετὰ τὴν πίστιν ὅτι θὰ ἀποσπάσῃ τὸν γενικὸν θαυμασμὸν διὰ τὴν καλλιτέρευσιν τῆς ἐμφανισεῶς τῆς καὶ τὸν πλουτισμὸν τῆς ὕλης τῆς καὶ μετὰ τὴν ὑπόσχεσιν ὅτι οὐδεμία πλέον ἀταξίαν εἰς τὴν ἔκδοσίν τῆς θὰ παρουσιάσῃ· θὰ ἐκδίδεται τακτικῶς τὴν 1ην καὶ 15ην ἐκάστου μηνὸς καὶ θὰ κυκλοφορῇ τὴν πρῶτην Κυριακὴν μετὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐκδόσεώς τῆς, καλλιτεχνικῇ πάντοτε εἰς ἐμφάνισιν καὶ ἐκλεκτῇ εἰς ὕλην.

Ἐἴχομεν ὑποσχεθεῖ ὅτι δὲν θὰ ἐφειδώμεθα δαπανῶν καὶ κόπων διὰ νὰ καλλιτερεύωμεν διαρκῶς τὸ φύλλον μας· καὶ αἰσθανόμεθα πολλὴν ὑπερηφάνειαν καὶ πολλὴν εὐχαρίστησιν διότι πιστεύομεν ὅτι ἔχομεν κρατήσῃ τὴν ὑπόσχεσίν μας.

Αἱ διαρκῶς ὅμως ἀἰξάνόμεναι δαπάναι τῆς ἐκδόσεώς μας μᾶς ἀναγκάζουσι ν' αὐξήσωμεν κατὰ μίαν δραχμὴν τὴν τιμὴν τοῦ τεύχους. Θὰ ἠδυνάμεθα ἀντὶ τούτου νὰ περιορῆσωμεν τὰς δαπάνας μας· ἀλλὰ ἔχομεν τὴν γνώμην ὅτι οἱ ἀναγνώσται μας δὲν θὰ προετίμων τὴν χειροτέρευσιν τοῦ φύλλου μας ἀπὸ τὴν μικρὰν αὐτὴν αὐξήσιν.

Δ. Β.

ΑΠΟΓΡΑΦΗ ΤΩΝ ΚΑΤΟΙΚΩΝ

(Δηλοποίησις Δήμου Ἀθηναίων)

Ἐπειτα ἀπὸ λίγες ἡμέρες θὰ γίνῃ ἀπογραφή τοῦ πληθυσμοῦ τῶν κατοίκων τοῦ Κράτους, πρᾶγμα ποῦ εἶνε πολὺ χρήσιμο καὶ ἀπαραίτητο, ὄχι μόνον διὰ τὴν καλὴν διοίκησιν κάθε πολιτισμένης χώρας, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ γιὰ τὴν οἰκοκυρωσύνῃ καὶ τὴν πρόοδο τοῦ Δήμου καὶ τῶν κατοίκων του.

Πρὸς τοῦτο τὴν ἡμέραν τῆς 15 τοῦ τρέχ. Μαΐου εἰς τὸν Δῆμόν μας, ὅπως καὶ εἰς ὅλο τὸ Κράτος, ἀπογραφεῖς θὰ πᾶνε εἰς ὅλα τὰ σπίτια, ξενοδοχεῖα καὶ ἐν γένει καταστήματα καὶ θὰ μοιράσονται τόσα δελτία, ὅσοι εἶνε οἱ ἄνθρωποι ποὺ κατοικοῦν εἰς αὐτά, ἐντόπιοι ἢ ξένοι, μεγάλοι ἢ μικροί, ἀκόμη καὶ βρέφη, ποὺ θὰ κοιμηθοῦν ἐκεῖ τὴν νύκτα τῆς 15 πρὸς τὴν 16 τοῦ Μαΐου,

Τὰ δελτία ταῦτα οἱ ἀπογραφεῖς θὰ μαζεύσουν συμπληρωμένα τὴν ἐπομένην (16 Μαΐου, Τετάρτην), ὅπως στολοῦν ἀμέσως εἰς τὸ Δημαρχεῖον.

Ἡ συμπλήρωσις εἶνε πολὺ εὐκόλη, φθάνει εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ δελτίου νὰ γίνουν αἱ ἀπαντήσεις μὲ εὐλικρίνεια καὶ ἀκόμη μὲ καλὸ γράψιμο.

Ἡ Δημοτικὴ Ἀρχὴ ἔχει πεποιθήσιν, ὅτι οἱ φιλοπρόδοοι κάτοικοι τοῦ Δήμου θὰ συνδράμουν μὲ ἐνθουσιασμόν εἰς τὴν ἐπιτυχίαν τῆς ἀπογραφῆς, ἀφοῦ μάλιστα ἐκεῖνοι ποὺ θὰ ἤθελαν φέροι ὁποιαδήποτε ἐμπόδια τιμωροῦνται.

Ἐν Ἀθήναις τῇ 1ῃ Μαΐου 1928

Ὁ Δήμαρχος
ΣΠ. ΠΑΤΣΗΣ

ΤΡΑΠΕΖΑ ΤΗΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

ΑΝΩΝΥΜΟΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΚΑΙ ΑΠΟΘΕΜΑΤΙΚΑ ΤΗ. 31 ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΥ 1926

ΦΡΑΓ. 82.116.778 ΗΤΟΙ ΔΡΑΧ. 240.000.000

ΟΡΟΙ ΚΑΤΑΘΕΣΕΩΝ ΤΟΥ ΚΕΝΤΡΙΚΟΥ ΚΑΤΑΣΤΗΜΑΤΟΣ

ΕΙΣ ΔΡΑΧΜΑΣ :

Ἐν ὄψει 4 %
Μὲ 15ήμερον προειδοποίησιν 4 1/2 %
Ἐπὶ προθεσμίᾳ 6 μηνῶν 5 %
» » 2 ἐτῶν 6 %

ΕΙΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΜΑ :

Λογδίνου ἐν ὄψει 4 %
» ἐπὶ προθεσμίᾳ 6 μ. 5 %
Παρισίων ἐν ὄψει 2 1/2 %
Νέας Ὑόρκης ἐν ὄψει 4 %

ΤΑΜΙΕΥΤΗΡΙΟΝ

5 % ΜΕΧΡΙ ΔΡΑΧ. 50.000

Τραπεζικαὶ ἐργασίαι πάσης φύσεως. Ἐναποθήκευσις ἐμπορευμάτων εἰς τὰς ἀποθήκας τῆς Τραπεζῆς ἐν Ἀθήναις.

ΛΟΥΤΡΑ ΑΙΔΗΨΟΥ ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ "ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ,"

ΕΝΑΡΞΙΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ 16 ΜΑΪΟΥ

Τηλεγρ. διεύθυνσις : ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ «ΗΡΑΚΛΕΙΟΝ»—ΑΙΔΗΨΟΣ

ΞΕΝΟΔΟΧΕΙΟΝ (PENSION)

Παρά τὸ Δάσος

ΠΤΕΡΗΣ (ΑΙΓΙΟΥ)

ὕψος 1.100 μέτρα

Ἄρχεται ἡ λειτουργία του τακτικῶς ἀπὸ τῆς 15ης Μαΐου.

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ : ΗΛ. Α. ΔΗΜΗΤΡΙΟΥ

ΑΙΓΙΟΝ—ΠΤΕΡΗΝ

Τὸ ἐμπορικὸν Τμήμα

τοῦ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΩΔΕΙΟΥ

(Φειδίου 3)

Ἐπλουτίσθη μὲ νέας παραγγελίας

ΠΙΑΝΩΝ

τῶν ἀρίστων Γερμανικῶν ἐργοστασίων

J. BLÜTHNER, GROTRIAN,
STEINWEG, NEUMEYER SOPH,
ZIMMERMAN.

SYZ

Τιμὰὶ ἀσυναγώνιστοι.

Εὐκόλιξι πληρωμῆς.

ΕΠΙΣΚΕΦΘΗΤΕ ΤΗΝ ΕΚΘΕΣΙΝ ΜΑΣ

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΜΕΤΑΞΩΤΑ

ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ "ΑΘΗΝΑΪΣ,"

A. A. ΑΚΡΙΒΟΥ & ΣΙΑΣ

Εὐρίσκετε εἰς τὰ καλλίτερα Καταστήματα

Smith Premier

ΝΕΩΤΑΤΗ—ΤΕΛΕΙΟΤΑΤΗ
ΣΤΕΡΕΑ—ΑΘΟΥΡΥΒΟΣ—ΤΑΧΕΙΑ

Ἄντιπροσωπεία - Παρακαταθήκη .

ΣΤΟΑ ΠΕΣΜΑΤΖΟΓΛΟΥ 19 - ΑΘΗΝΑΙ

ΑΦΟΙ Π. & Χ. ΟΙΚΟΝΟΜΟΠΟΥΛΟΙ